

CLASSICA PHILOLOGIÁNAK

ÉS AZ

ÖSSZEHASONLÍTÓ ÁRJA NYELVTUDOMÁNYNAK MIVELÉSE

HAZÁNKBAN.

SZÉKFOGLALÓ.

*Könyv
Társaság*

BARTAL ANTAL,

I. TAGTÖL.

BUDAPEST,

EGGENBERGER-FÉLE AKAD. KÖNYVKERESKEDÉS.

(Hoffmann és Molnár.)

1874.

A CLASSICA PHILOLOGIÁNAK MIVELÉSE

HAZÁNKBAN.

(Olvastatott a m. t. Akadémia 1874. jan. 5. és mart. 2. tartott ülésein.)

I. Rész.

Nem lehet ünnepélyesebb percz az ember életében, mint midőn törekvései és fáradságai jutalmát honfitársai elismerése és méltatásában leli.

A classicus földön az egyszerű olajfa-koszorú elnyerése a vágyak netovábbját képczé; mi nálunk pedig azon testület körébe való bejuthatás, melynek tagjai tudományos munkásságuk által a magyar nemzet dicsőségét növelik.

A mélyen tisztelt magyar tudományos Akadémia engem is ezen kitüntetésre méltatott, kiváltságot adva, hogy ezen díszes körben helyt foglalhassak.

Hála és köszönét legyenek első szavaim, melyeket meghatott szivemből rebegek. Megválasztatásomat nem tartom igénytelen munkásságom megkoszorúzásának, hanem inkább ösztönzésül arra, hogy a tudományos kutatásban minden tehetségemet és időmet a magyar tudományos Akadémia fényének emelésére fordítsam.

Az összehasonlító nyelvészet, különösen pedig az árja nyelvek azok, melyek tanulmányaim tárgyát képezik; azért nem vélem, hogy czélszerűtlen munkát teljesítek, ha székhelyem értekezésében azon munkálkodás fölött tartok szemlét, mely hazánkban az árja nyelvészet művelése körül eddig folyik vala és egyszersmind számot adok az ezen irányban megindítandó munkálataimról; de mielőtt ezen tárggyal tüzete-

sen foglalkoznám, legyen szabad rövid visszapillantást vetnem az összehasonlító nyelvészet régibb testvérére, a szorosan vett classica-philológiára és azon szerepre, mely neki hazánkban századok lefolyása alatt a tudomány és közműveltség terjesztése körül jutott.

Az európai nemzetek, mihelyt a barbárság békóiból kibontakozni kezdenek, helyes tapintattal azon népek irodalmához fordulának, melyek már életpályájukat befutva, a szellemi tevékenység megmérhetlen kincsét tárják elénk, értem a görögöket és rómaiakat.

Hogy valamely nemzet a classicus irodalom valódi értékét megbecsülhesse, a műveltség bizonyos fokát kell, hogy elérje, mert csak ezen föltét mellett képes e classicus culturának kincsét kiképeztetésének további fejlesztésére kiaknázni.

Hogy a magyar nemzetben nem hiányzik vala a művelődés befogadására és terjesztésére a fogékonyság, bizonyítja e népnek viszontagságos története, melynek minden egyes lapja élő tanúsága annak, hogy daczára számtalan haláltusának, melyek végzeteljes enyészettel fenyegették ezen népnek anyagi és szellemi életét, a nemzet még is él és kulturális missiojáról még a legvészesebb időben sem feledkezék meg.

A honfoglalás és alapítás azon korszakba esik, melyben a letiport régi culturállamok romjain új népek kezdték társadalmi életüket új intézményekkel és szokásokkal berendezni és megszilárdítani. Eszélyre és tapintatra vala szükség, hogy ezen átalakulás chaoszában az elfoglalt ország birtoka biztossá tartsék. Eszközölhető-e ez kellő és azon időkhöz mért műveltség nélkül? Korántsem! A népben okvetlen nagy szellemi képességet kell föltételeznünk, mely ily nagyszerű munkára vállalkozik és azt oly szerencsésen megoldja, mint ezt a honalapítók tevék.

A talaj hazánkban a művelődés befogadására el vala készítve, további fejlesztése csak a közművelődési eszközök tapintatos megválasztásától függ vala. Erre nézve elődeink előtt három út áll vala nyitva: vagy csak nemzeti alapon tovább fejlődni, vagy csatlakozni a görög-keleti birodalom culturájához, vagy követni a nyugoti népeket közművelődési irányukban. A politikai eszély az utolsót tartá előnyösebbnek,

nézetem szerint a magyar nemzeti nyelv és szellemi művelődés veszélyeztetésével; de meglehet, a nemzet politikai életének megmentésével és szilárdításával.¹⁾

A nemzet nem fejlődheték nemzeti alapon: az iskola, a törvénykezés, a kormányzat és tudomány az idegenszerű cultura jármát viseli. Természetes, hogy a dolgok ezen fordulata mellett a görög befolyásnak hátrálnia kellett a kiméletlenül fellépő nyugati, a régi classicismus hagyományait lényegesen módosító befolyás előtt.²⁾

A nemzet nem merithető művelődését közvetlen a régi classicismusból, hiszen még azon időben is, midőn Constantinápolynak 1453. évben II. Mohamed által történt elfoglalása után az Olaszországba menekült görög múzsa, a classicismust kedvelő Mediciek pártolása mellett a tudományok reformatióját megindítá³⁾, nem találkozék nemzeti tudós, ki szükségesnek látta volna azokat nemzeti öltözetben honfitársainál meghonosítani.

A tudományok ugyanis azonnal újraszületésükkor új római öltözetbe burkolva jelenének meg a népek előtt, megsemmisítve a közvetlen hatást, melyet a régi classicus irodalomnak nemzeti nyelven való tanulmányozása a nemzet közművelődésére gyakorlandó volt. Egyáltalában az ezen kornak tudományművelői azon hibába esének, hogy a tudományos kutatás, a classicus irodalom tanulmányozása kizárólagos irányt vőn; azért nem is esoda, hogy miután a tudományosság szélesebb nemzeti alapra nem vala fektetve, a tudósok hatása ezen korban a nemzet közművelődésére csak parányi lehetett, és hogy törekvésök nem találván elegendő pártfogólást a nemzet kebelében, kénytelenek valának idiotikus tudományos terményeiket idegen népeknél értékesíteni. Ezen korszakban

¹⁾ L. e. tekintetben Kerékgyártó Árpád állítását Magyarország művelődésének történetében a 453. lapon.

²⁾ Jellemzők e tekintetben Engel szavai *Gesch. d. ungr. Reichs* című könyve I. 107. lapján. Hasonló értelemben nyilatkozik az idegeknek káros befolyásáról a nemzetre Toldy Ferencz »Uj magyar muzeumában« 1850. I. 49. L. s. Török a »Delőjtűben« publicistikai dolgozatok 582. lap.

³⁾ L. Telfy. *A classica philologia encyclopaediája* 1864. 171. lap.

az ó-classicus irodalom művelését csökkenté még azon körülmény is, melynél fogva a tudósok, a helyett, hogy a régieket azon czélból támasztották volna fel, miszerint nyomdokaikon képződjenek és a helyett, hogy a gyöngéd benyomást arra irányozták volna, miszerint azoknak szellemét, melyre szükségük volt korukban és saját hazájukban a valódi nagyság megnyerhetésére, belehelnék: csak, mint Herder mondja, ¹⁾ a külső héjnál maradának; tanulják vala azt, hogy miképen gondolkodnak vala a régiek, a helyett, hogy mint ők, gondolkodtak volna; tanulják vala a nyelvet, melyen a régiek beszéltek volt, a helyett, hogy, mint ők, beszélni tanultak volna rajta. A mit Herder e helyütt felhoz, teljesen alkalmazható Magyarország régiebb korú philologusaira.

Ugy látszik, hogy kedvezőbb idők kezdének beállani a tudományokra, kiváltképen az ó classicus irodalom művelésére nézve Mátyás király idejében, ki általános képzettségénél, a tudományok iránt való tiszteleténél fogva, nemes határozott jellemével hivatva látszott lenni a tudományok és művészetek ápolása által, Európában a művelt népek közt az elsőséget biztosítani nemzete számára. Helyesen belátja vala ő, hogy az a közművelődésnek szélesebb alapon való terjesztése által legbiztosabban ellensúlyozhatja az oligarchák féktelenségeit; innen eredt nagyszerű terve, mely szerint 40,000 tanuló számára oly intézetet akara létesíteni, melyben általános kiművelődésüket nyerhetendik; innen a világhírű könyvtár létesítése és tudós férfiaknak maga köré való gyűjtése ²⁾.

De a sors úgy hozá magával, hogy ezen korszak, mely fényt, dicsőséget és áldást vala árasztandó a nemzetre, csakhamar eltűnjék, csekély számú, de drága ereklyéket hagyva hátra, hogy egykori nagyságát hirdessék.

¹⁾ Herder. *Fragmente zur schönen Literatur* 2 Th. 1813. 160. l.

²⁾ L. Téli: *A classica philologia encyclopaediája* 1864. 189. l. A király tudományosságát igen szépen jellemzi Philippus Bergomas *Supplement. Chronic.* Mundi című iratában, midőn ezt mondja: »De hoc rege Mathia vulgarissimum habemus, quod merito cum Julio Caesare et Alexandro M. in omni re conferri possit saepenumero, cum legendi avidus sit, in ipsius pulvinaribus inveniebatur Livius, aut Curtius, aut alius historicus, — et ea, quae in his continentur, memoriae adeo commendabat ut plerique admirarentur.«

Ezen maradványok élő tanúságot tesznek arról, hogy Mátyás király korszakában, mily figyelemre méltaták az ó classicus irodalmat. Fájdalom, hogy a latin nyelv ezen korszakban is megtartá egyeduralmát, és hogy nem tétettek kísérletek a magyar nyelvnek tudományos közeggé való emelésére ¹⁾.

Szerencse, hogy a köznép, mint bűbajos ereklyét híven őrzi vala a csak neki meghagyott kincset, a nemzeti nyelvet, mely hivatva volt, hogy egykor szerencsésebb körülmények közt, a szegényítő lánczokat, melyekbe őt az elfogultság, a ferde irány, az idők mostohasága verte volt, széttörje és sohasem sejtített erejében kezébe ragadja a századokon át megtagadott uralmat.

Mátyás király halálával, úgy látszott, mintha a nemzet szerencse-csillaga is sirba szállott volna. Az egyenetlenkedés, az iszonyu pusztítások, az ország bel- és küllelenci által elkövetve, végveszélylyel fenyegették a népet. Úgy látszott, mintha a sors bösz keze a kétségbeesett népet a régi barbárságba akarna süllyeszteni: de hatalmasabb volt a népben az ellentállási és önfentartási szívósság ezer ellenének dülő és pusztító hatalmánál. Figyelemre méltok e tekintetben Pulszky Ferencznek következő szavai, *Athenaeum* 1838. II. félév 743. l. »Valóban nemzet, mely művelt s műveletlen észszel, erővel s eselszövényekkel hadakozó szomszédok megtámadásai közt európai létének első négy századában oly sértetlenül tartá meg nemzetiségét s a második nagy időszakban az olasz, német és lengyel befolyást szinte oly szerencsésen elviselte, hatalmasabb elemeket rejt magában, minthogy kételkedni lehetne életerejében s tökélyesedhetésében.«

Beállott a XV-ik századnak vége s vele együtt egy új, következményeiben megmérhetlen fontosságú világesemény: a reformatio. Villámként hatott ez a török- és polgárháborúk következtében majdnem kimerült lelkekre. A szellemi tespedésben lézengő népek egyszerre fölébredének: új érdek, új élet szólítá fel a népeket egy új és eddig nem ismert harcra.

A réginek megvédése, az újításnak, ha kell, fegyveres

¹⁾ L. *Budapesti Szemle* 1858; III. 184. l.

kézzel való terjesztése két pártra oszlatá Európát. De nem csak a kardnak juta a főszerep ezen tusában: az élő szó, az írás, az ékesszólás, a szellemi tehetségnek minden rendelkezésre álló fegyvere szállíttaték sikra, hogy a végleges győzelmet egyik vagy a másik párt részére biztosítsa.

A reformatiónak első és legnagyobb érdeme, hogy közelébb hozá a népet a tudományos férfiakhoz, kik most a nép nyelvén szólának hozzá, egyrészt buzdítván őt régi hite tántoríthatlan megvédésére, másrészt meggyőzni akarván őt az új tan igazsága- és életrevalóságáról. A nemzet nyelvét ezen időtől fogva fontos eszköznek ismerék fel a közműveltség terjesztésére ¹⁾.

A reformatiónak második nagy érdeme a tudományok ébresztése- és terjesztésében, különösen pedig az ó classica irodalom tanulmányozásának általánosításában nyilvánul. — Ugyanis a vallási üldözések ezen korszakában sok képzett magyarországi férfiú kénytelenül a külföldön védelmet és menedéket keresni ²⁾. Itt nyílik számukra alkalom a külszázgi, különösen a német tudományos intézetek szellemével megismerkedni, a tudományos törekvésekben ténylegesen részt venni, és a tudomány segélyével azon fegyverre szert tenni, melylyel saját vallási meggyőződésök biztosítására hatalmas ellenfeleik ellen leghathatósabbán sikra szállani vélnek vala.

Itt buzdulának fel a Melanchton által 1518 augusztus 22-én Wittenbergában tartott beszéde ezen nyilatkozatára: »Minden tudományban a forráshoz kell visszatérni,« mely a középkor irodalmának a halálos döfést megadá. »Ezentúl jutának érvényre«, mint azt Réthy Pál ³⁾ helyesen jellemzi: »az eredeti nyelven megértendő biblia, mint a vallás forrása, az ismét felfödözött Aristoteles, mint a philosophia forrása, Plinius, mint a természettudomány, Euclides, mint a számtudomány forrása s a classicusok általában, mint az egész világ és természettudományának igazi és csalhatatlan képviselői«.

¹⁾ A m. t. Akadémia évkönyvei XIV. köt. II. d. 55—56 l. Toldy Fer. Visszatekintés a nyomdászat négyszáz éves történetére Magyarországon.

²⁾ Lásd Bod Péter Magyar Athénás.

³⁾ Budapesti Szemle 1869. XV 68. lap.

Az ellenfél sem marada hátra: a tudányszerzés vala a jelszó, mely a támadók és védők keblét egyaránt lelkesíti vala. Versenyzenék ebben a főpapok, a főurak és városok. Azért nem tulságosak Frankl Vilmos szavai, midőn mondja: ¹⁾ »A politikai súlyedés és török hódítás, a polgári háborúk és vallási küzdelmek borus napjaiban nemzetünk a művelődés pályáján oly nagy haladást tett, a tudományosság terén oly magasra emelkedett, a szellemi érdekekkel oly melegen foglalkozott, mint azelőtt soha és a kort, melyben mi élünk, azóta is soha.« Ez azon korszak, melyben az ó classica irodalom, a görög és római remekírók előtt a tanoda csarnokai megnyílnak; ez azon korszak, melyben a nemzeti nyelvnek tudományos művelése megindula, hogy méltó közegül szolgáljon a valódi classicitás közvetítésére ²⁾. Helyesen fogják vala fel ezen korszaknak buzgó férfiai, hogy csakis az iskolából indulhat ki a nemzet művelődése, hogy csak ez képes a nemzetet fogékonyná tenni a tudomány becsének fölismerése és tartalmának elsajátítására. Ezen korszakban találkozunk férfiakkal, kik a classicusokat magyar nemzeti nyelven közvetíteni megkísérlék. Örök tiszteletben maradnak Bornemisza Péter, Décsi János, Pesti Gábor, kiknek kezdeményezése, tekintve a nemzeti nyelv eddig elhanyagolt állapotát, valamint azon körülményt, hogy a tudományos világban és az iskolában épen ez időben virágozik vala a latin nyelv, a legnagyobb hála kötelez.

Mig ezek benn az országban az ó classica irodalom kincseit, habár csak kezdetleges nyelven a nemzettel közvetíteni törekcsenek vala, léteznek mások, kik a külföldön tudományos működésök által tündökölvé dicsőségök fénysugarával hazájukat eláraszták. Elég e tekintetben utalnom *Röschel, Gelenius, Dudithius Andrásra* ³⁾, a korokban igen híres magyarhoni latin stílistikusokra; *Macrus János Gergelyre*, ⁴⁾ *Torda Ge-*

¹⁾ Révay Ferencz, nádori helytartó fainak hazai és külföldi iskoláztatása 1538—1555. 4. l.

²⁾ L. Frankl u. o. 5. l.

³⁾ L. Czwitwinger Specimen Hungariae Litteratae. Francofurti 1711. f. 163 és Bod Péter. Magyar Athénás

⁴⁾ Simler in Epit. biblioth. C. Gesneri 376.

lei Zsigmondra, Sambucus (Sámboki) Jánosra, ¹⁾ kiről a Bécsben létező Epitaphium eleven tanúságot tesz azon kegyelet és elismerésről, melylyel iránta a tudós világ viseltetik vala.

Ezen időtől fogva is találkozunk férfiakkal, kik az ó classicus irodalom művelését komolyan veszik és azt életük legszebb feladatául tűzik vala ki.

Ki ne emlékeznék kegyelettel oly férfiakkal, minő Filitzky János de Filefalva, Sommer János, Thurius Gy. ²⁾, Forró Pál, Sylvanus György, ³⁾ Szikszay Felicius Balázs, Császár György, Karkai v. Krakкаи Demeter ⁴⁾, Comenius A. János, Ujfalvi Katona Imre ⁵⁾, Bod Péter ⁶⁾ stb., kik az ó classicus irodalomban mindannyian jártasak valának. Azonban ezen férfiaknak tudománya és buzgósága nem vala már képes meggátolni ama sülyedést, mely felé a classicus irodalom valódi ápolása sebes léptekkel rohan vala.

A meddő vallási disputációk, melyek a 16. 17. és 18. századot jellemzik, megmételtyezék az irodalmat; a pongyola latin irályban egész özönnel megjelenő vitás iratok megölik a valódi classicitás iránt való érdeket. Játékká fajula el a classica philologia, melytől még az iskolát sem kimélek meg, mivelhogy ezentul a latin nyelvet a művelődés czéljának, nem pedig eszközenek tekintik vala, a midőn azért tanulják és tanítják azt, hogy az az anyanyelvet pótolja ⁷⁾.

Ha ezen korszakok férfiai, fölismerve a nemzet közművelődésére vonatkozó feltételeket, valóban csak a classicismust ápolják és azt szélesebb körre fektetve, a nemzettel közvetítik; ugy bizonyára nem áll be azon idő, midőn Magyarország egyszer csak arra ébred, hogy sem tudományra, sem pedig pallérozott nemzeti nyelvre nem tett szert; hogy »a héthalmu Város a magyarnak ajakára ráütötte győzedelmi bélyegét,

¹⁾ L. Czawittinger p. 329.

²⁾ L. Joh. Phil. Pareus Deliciae Poetarum Hungarorum. Francofurti 1619. ³⁾ L. Acta Eruditorum Lipsiensis ad annum 1686. ⁴⁾ Sárospataki Füzetek 1864. 616. ⁵⁾ Sárospataki Füz. 1864. 693 és Bod Péter M. Áthénás. ⁶⁾ Budapesti Szemle régi folyam XV. 233.; XVI. 3.

⁷⁾ L. Czawittinger; Bod Péter. Magyar Áthénás; Joh. Phil. Pareus Deliciae Poetarum Hungarorum. Sándor István. Magyar könyvesház. — Győr, 1893.

azt megégette, sebesítette úgy, hogy azóta kinjában vegyes deák-magyarsággal gödicsel, petyeg, rebeg, hereg!*) Nem csoda, hogy a laza bölesei megijedének a czélját tévesztő philologianak irányától, kivált azon időben, midőn a germanisatio egyrészt, másrészt a culinaris deák nyelvnek elterjedése a nemzeti nyelvet és vele együtt a nemzeti létet fenyegetni kezdé. Méltán kiált fel költői ihléségében Horváth:

Már közel állottunk Árpádnak fajzata mi is
A feledékenység sírjához; s Róma, ha osztna,
Mint hajdan, koronát, oda régen szittyai nyelvünk,
S énekeseink ajakán nem hangzott volna magyar dal
Pázmány éve körül. De Tenéked hála fölöttünk
Virrasztó Isten, ki hazánk fő kincse szerelmét
Ujra fölélesztéd. Kihagyád végtére alunni
A veszedelmes álmat, melyben szunnyadtak apáink
S szebb kort támasztasz. Majd négyszáz évek előttünk
Folytanak, a magyarok száján, hogy hangzani kezdé
Ismét: »ébredszünk; hajnalfény jö föl egünkre
Vész a régi homály; föllábad nemzeti nyelvünk »).

Helyesen érzik vala, hogy az iskola nem teszi kötelességét, sem a nemzet, sem a classicusok irányában; helyesen veszik vala észre, hogy az életnek követelményeit a confessionalis katekizmus és a latin nyelv elsajátítása épen nem elégítik ki ¹⁾. A deák nyelv ily tanulása és használata alól való emancipatio vala a jelszó, mely majdnem végzetessé vált magára a classicus irodalom tanulmányozására nézve. Igy követeli Terhes Sámuel a görög és latin nyelvnek kiküszöbölését az iskolából ²⁾; tehát ugyanazt teszi, a mire annak idejében czélzott volt Baco, midőn azon nevezetes mondatát írta ³⁾: »A régieknek tulajdonított »tisztelet« épen nem illoti a classicusokat.« De találkoznak férfiak, kik ezen merényletnek útját

¹⁾ F. Magy. Minerva 1825. 498. l. ²⁾ Magyar Parthenon. 1828. Horváth Endrétől (L. Aurora 1829.)

³⁾ Réthi Pál Budap. Szemle 1869. XV. 69.

⁴⁾ »Mi akadályozza többek közt tudománybeli tökéltetésedését a magyarnak?« F. Magyar Minerva 1825. 495. l.

⁵⁾ Budapesti szemle 1869. XV. 66.

állották és erélyes, böles felszólalásaikkal utmutatást adának a nemzetnek arra nézve, hogy miképen kelljen a classicusok kincseit saját kiművelődésére kiaknázni. Igy Thaisz Endre igen helyesen kijelöli az irányt és feladatot, melyet a classica philológiának teljesítenie kellene, midőn mondja: »A Római nyelv kétféle tekintetben fordul elő, úgy mint a régi classicusok nyelve s úgy mint az újabb Tudósok nyelve. Az első esetben valóságos Római nyelv, mellyet a tudósnak azért kell jól tudni, hogy a Classicusokat érthesse s érteni csak, hogy a mit azokban Nemzetére nézve szépnek, hasznosnak lát, azt a maga nemzeti nyelvére tegye által, s ezáltal Nemzetét tökéletesítse.«¹⁾

De classicusok és élvülhetlenek ezen tárgyra vonatkozólag jubilaris tudósnak dr. Toldy (Schedel) Ferencznek következő szavai: »Ugy hittük, az a barátom, (t. i. Czuczor) kinek fordítását itt nyújtom, és én: hogy épen most, midőn küszöbén egy új kornak, a latin nyelv helyet készül adni a nemzetinek nemesak az életben, hanem a közoktatásban is: hogy, mondom, épen most kettős gonddal azon kell lennünk, nehogy a deákság rabbékóit leráztunkban, azon viráglánczok is elszakadjanak, melyek az új világot a classicus korhoz bilincselik; nehogy a bitorlóval a jötevőt is eltaszitsuk, a héjjal a gyönyört is elveszük. Tanodáinkban is a deák barbárságot a római irodalom sikeres tanulmányának kellend felváltani, nem, hogy azt közvetlenül alkalmazzuk az életben, hanem, hogy szépségei által nemesedjünk, józan ép szellemisége által erősödjünk«²⁾. Ezen visszahatás megteremté áldásos gyömölcsét. Buzgó, tudományos férfiak hozzá látnak a latin és római remekműveknek nemzeti nyelvre való átültetéséhez. Gyönyörű a verseny ezen a téren jelen századunk huszas, harminczas és negyvenes éveiben. Kazinczy, gróf Desewffy József, Superintendens Kis János, Irmesi Homonnai Imre, Kölcsey Ferencz, Guzmics, Szenczy, Czuczor, Toldy Ferencz, Székács József, Hunfalvy Pál stb. örök emléket hagytak magok után e téren, nemes példájukkal bebizonyítva, mily hathatós eszköz a nem-

¹⁾ F. Magyar Minerva 1825. 484. l.

²⁾ A dr. Schedel Ferencz által »Cornelius Nepos fenmaradt minden munkái. Fordította, Czuczor Gergely« ezimű munkához írt előszó, VIII. fejezet.

zeti nyelv művelésére és pallérozására az ó classicus irodalommal való foglalkozás. Joggal szólhat Péczely József, megbirálva Szenczy Jul. Caesárját: »Nemzeti nyelvünk jelen állásához képest — hála érte hazánk atyjának s törvényhozó nagyjainak! — nem vagyunk többé kénytelenek azért tanulni a latin nyelvet, hogy ezen folytassuk közdolgainkat, ezen gondolkozzunk, írjunk és beszéljünk: polgárosítva már nálunk is, mint mindenütt a mivelte külföldön, a nemzeti nyelv«¹⁾.

Ezen magasztos a nemzetre jótékonyan ható működést félbeszakítá a forradalom és Magyarországnak lenyügözése után a következő siralmas idők. Az ország színe java visszavonula a nyilvános küzdterről, magányában töprenkedve az ország sorsa fölött és gyászolva függetlenségét és önállóságát vesztett hazáját. Elhangozék az ének; az író erős röptű szárnya meg vala bénítva, a magyar nyelv üldözve, elnyomva. Az iskola falai közé is csak szerényen vonul vala vissza, hiszen ellene itt ünneplé diadalát; de épen ezen ellen vala az, mely utat mutat vala, miképen kell a nemzetnek haladni a tudomány ösvényén, különösen pedig a classica philologia ápolásában.

Ezen irány követésében megakadályoztaték némileg, a mit sajnálattal kell kiemelnem, az absolutismusra következő helytartósági intézkedés következtében, melynélfogva a classica philologia egyik és pedig erőteljesebb, nemesebb testvére t. i. a görög nyelv és irodalom mostoha és majdnem megszegyenítő kezelésben és ápolásban részesüle és melynek fölvirágzását most még inkább veszélyeztetve látom, ha a közép-tanodai törvényjavaslatnak azon intézkedése, mely szerént a görög nyelv csak facultativ minőségben szerepelne, a közép-tanodákban törvényerőre emelkednék.

Daczára ezen, a classica philologia fejlődésére nem igen kedvező áramlatnak, nem tagadhatni, hogy a philologia mezején örvendetes élet kezd fejlődni; de tekintve philologiai terményeinket, azért még nem mondhatjuk, hogy azokat valamely tervszerűség és a philológiának ama criteriuma, mely a külföld tudósainak ezen részben való munkálkodását becsessé

¹⁾ Athenaeum 1841. I. f. ó. 678. l.

teszi, kitüntetné : hiszen nagyobbbrészt még idegen nyomokon járunk, az eredetiségnek csekély a száma. Ez áll, csekély kivétellel, az egész iskolai philologiai tanirodalomra nézve. A szöveg kritikájában a magyarázó jegyzetes kiadásokban vajmi keveset vagyunk még eddig képesek felmutatni. Szótár irodalmunk számra nézve ugyan nem csekély, de belbecsét és teljességét tekintve, még nem közelíti meg a külföld eddigi terményeit; nem is említve a classica philologia többi segéd-eszközeit. Leggazdagabbak vagyunk a fordításokban; de ezeknek is egy részét nem az ex professo philologusoknak, hanem műkedvelőknek köszönhetjük. Pedig volna tehetségünk és akaratumk : mutatják ezt a multban és legújabbban egyes kísérletek a philologia terén, melyek okvetlen figyelemre méltók. ¹⁾ Csak ama gyűpont hiányzik, mely ezen erőket maga köré gyűjthetné; hiányzik a törekvés eredményébe helyezett bizalom, mely már csirájában képes a tudomány iránt lángoló kebel tüzét lelohasztani; hiányzik a philologiai termények élvezhetésére való fogékonyság és ennek következtében a komolyabb irányu class. philologiai munkálkodásnak pártolása. Bizonyítja ezt a magyarított classicusok sorsa; nem hiszem, hogy jeleseink fordításai nagy számmal diszelegnének a honpolgárok, különösen szép hölgyeink könyvtáraiban és asztalaín, hacsak nem a rossz tanulók kezében azok, melyeknek eredetijét épen az iskolában olvassák; ²⁾ bizonyítja a »Philologiai Közlöny«-nek talán meg nem érdemelt sorsa.

¹⁾ Heyne Gottlob Christian nyilatkozata. »Pindari Cormina Göttingae 1773« ezimű műve előszavában: Mea opera in eo versata est, ut textum poetae exhiberem emendatissimum: qua quidem in re studium suum commendarunt juvenes duo eximii, graecisque litteris praeclare imbuti, Seminarii philologici sodalitäts in familiaritatem recepti, alter Frid. Paner ad lares Presburgenses nunc reversus, alter, cujus industriae et acuminis imprimis debetur, si, quod spero, nullo graviore mendo foedatus est poeta,« mutatják ezt legújabban dr. Tély Iván, Haberer Jonathan, Thewrewk Emil, dr. Hóman Otto, dr. Ring Armin, Szarvas Gábor stbnek munkálatai.

²⁾ Már Kazinczy Ferencz keserűen panaszkodik e tekintetben Döméhez írt levélben l. Uj. m. muz. 1858. I. köt. 146. l.; l. Hunfalvy Pál Panaszát Uj m. muzeum 1855. I. k. 111. l. Valamint Toldy Ferenczét Uj m. muzeum 1858. I. k. 10. l.

Hozzájárul a feláldozó munkások csekély száma, kik mindent tenni, a mulasztottakat egyszerre pótolni képtelenek; továbbá az a minden kisebb számu népnél tapasztalt körülmény, hogy itt a munkafelosztás majdnem lehetetlen: az erő és tehetség szolgálatát igénybe veszi a társadalom, számos és többnyire heterogen ügyekben, minek következménye, hogy a tehetség csakhamar csigáztatik és tekintélye hanyatlak.

Azért is minden philologusnak, ki ezen névnek meg akar felelni, — pedig gyakran és büszkén emlegetjük azt — érdekében kell, hogy álljon, hogy ezen állapot változzék. Tanulás, nyomozás és folytonos munka legyen jelszava. Tervszerű legyen munkálkodásunk. Hogy pedig azt tehessük, szükséges tudnunk és tájékozunk magunkat azon munkálkodás körül, mely eddig hazánkban a classica philologia ügyében folyik vala. Ennek megkönnyebbitésére azon fárasztó munkára vállalkoztam: hogy összegyűjtve mindazt, a mi a class. philológiát illetőleg a folyó iratok, programmok és tárgygyűjteményekben stb. elszéledve és elrejtve található, azt úgy állítsam össze: hogy minden, az ügy iránt érdeklődő philologus tiszta áttekintettel brjon arra nézve, mi történt az egyes korszakokban: a) a nyelvtan, b) a szótárak, c) a régiségek, d) a mythologia, e) a classicusoknak α) magyar, β) latin nyelvre való fordítása; f) az auctorok kiadása; g) az egyes auctorokra vonatkozó értekezések és h) a könyvbírálatok és ismertetések érdekében. A beosztás és csoportosítás, úgy hiszem, az érdekettek helyeslésével fog találkozni, kiknek rendelkezésére ezennel: »a classica philológiának magyarországi könyvtárát« bocsátom.

II. Rész.

A természetnek legnagyobb és legbámulatosabb tüeménye a nyelv és annak különfélesége természetesen arra ösztönzi az embert, hogy annak eredete és mibenléte után fűrkszszen. A történet tanúsága szerint a görögök és a hinduk valának az elsők, kik a nyelv eredetéről és mibenlétéről elmélkedének. Ismeretük azonban nem terjed ki saját nyelvük határán túl: miután az őket környező népek nyelveit tekintetbe sem vevék; ¹⁾ minek következménye vala, hogy a nyelveket összehasonlítani, tehát osztályozni sem valának képesek. Nyelvüket véve nyomozás tárgyául, csak azt taglal-gaták és nyelvükből és általa keresék kincsének mivoltát ki-magyarázni. Ily formán keletkezett a nyelvészkedés, vagyis inkább a szónyomozásnak azon neme, mely sok századon át fogva tartá a szellemeket, és mely még napjainkban is feltüntetnek; a mit ugyanis Plato tön, ki a nála már a dolog-ról képzett kész fogalmat magában a szóban vélte feltalál-hatni, ugyanazt teszük olyan nyelvészeink, kik a »felsiet«-ből a »füstöt« »drágát« pedig »dagadt áru«-ból látják jónak ki-magyarázni. Nem helyesebb uton jár vala Aristoteles, ki a többi közt *δικαιον*-t *δίχα*-ból és *μακάριον*-t *χαίρειν*-ből származ-tatta.

A későbbi bölcsészek közt valának a stoikusok, kik még tévesebb irányt követének, a mennyiben tanaik istápolására a *κρυώτης τῶν ὀνομάτων* vagyis a similitudo cum sono rei, a hangnak a dologgal való hasonlatossági elméletét teljesen kiképezték, melyben mint főelv a *ὁμοιότης* és *ἀναλογία* (ha-sonlóság) mellett még az *ἐναντιώσις* vagy a mint azt később neveztek: az *ἀντίφρασις* (ellentét) szerepelt. Ezen bölcsészeknek tulajdonítható, ha Chrysippus Apollo nevét így magyarázza: *ὡς οὐχὶ τῶν πολλῶν καὶ φανῶν οὐσιῶν, ἢ ὅτι μόνος ἐστὶ καὶ οὐχὶ*

¹⁾ Hunfalvy Pál. »Müller. A nyelvtudományról«. Nyelvtudomány, Közl. 1863. 71.

πολλοί. Az alexandriai iskolának mesterei távol tartják vala magokat ezen iránytól; de, minthogy az *ἐτυμολογίας ἐνρεσις* a grammatikának egyik részévé vált, látjuk, hogy a grammatikusok is ezen térre léptek.

A rómaiak etymologizálása is a stoikusok elveire és etymológiájára támaszkodott ¹⁾; példa erre a többi közt Cicero, ki *Juppiter*-t iuvans pater-ből, *Juno*-t a iuvando, *Αημίτηρ*-t *Γημήτηρ*-ből, *Mavors*-t, qui mala verteret, *Minervát*, quae minueret, vel minaretur, *Junus*-t ab eundo, *Dianát*, quia noctu quasi diem efficeret, *Venus*-t quae ad res omnes veniret, vagy Varro, ki *templom*-ot *contemplor* szóból magya-rázza.

Az újabbkori philológiában ugyan a szónyomozás körül nagyobb szerű törekvést észlelhetni, a nélkül azonban, hogy azt haladásnak lehetne nevezni. Nevezetes e tekintetben Julius Caesar Scaligernek műve »De causis linguae latinae.« Hogy mily bátran jártak el ezen korszakbeli szónyomozók a latin szóknak a görög nyelvből való magyarázásában, legyen elég e két szót: *pulcher* és *ordo* megemlíteni, a mennyiben az elsőt *πολύχρῆς* — az utolsót *ὄρον δῶ*-ból magyarázták ²⁾.

Ilyen előzmények után nem fogunk csodálkozni, ha magyarországi nyelvészeinket szintén ezen téves úton látjuk járni. A legnevezetesebb, kivel e téren találkozunk, Foris Ferencz Ottrokocsi, kinek ³⁾ etymologiai fejtegetései ellen Joh. Georg. Eccardus föllépett ⁴⁾ művét pedig Molnár János ismerteti ⁵⁾; továbbá Comenius Amos, ki már helyesebben kísérlette meg az állatoknak deákul való megnevezéseit összeál-lítani, azoknak hangnyilatkozásai szerint. A szónyomozás állapotát a 19-ik század elején legjobban feltünteteti Gyarmathy Sámuelnek *Vocabulariuma* ⁶⁾, kinek működését a kül-

¹⁾ Dr. Tély. A classica phil. Encyclopaed. 88. 1.

²⁾ L. Curtius Griech. Etymologie 5—9. 1.

³⁾ *Orgines Hungaricae*. Franequerae 1693.

⁴⁾ De usu et praestantia studii etymologici (Disputatio inaugura-lis in Academia Julia P. P.) Helmstadii 1706.

⁵⁾ M. Könyvház 1783. III. 533. 1.

⁶⁾ *Vocabularium*, in qua plurima hungaricis vocibus consona va-
ÉRT. A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL. 2

földi tudósok jobban megbecsülék, mint honfitársai, a mennyiben Müller Miksa őt, miután művét még az egybehasonlító nyelvészet alapjainak lerakása előtt megírta volt, a tudomány alapítói közé számítja ¹⁾. Célja vala kimutatni, hogy sok magyar szó idegen nyelvekből tétetett át. Erre nézve a szótárak segítségével 57 nyelvből hozott összehasonlatokat, a mennyiben ezek hang- és jelentésre nézve közel állanak egymáshoz. Ugyanez vala Leschka Istvánnak törekvése ²⁾, ki azonban leginkább azon szókra fekteté a fősúlyt, melyek nézete szerint a szlávból vétettek át. Ezekhez járult Mokry Benjáminnak deák-magyar lexiconja, mely is kétféle tekintetben érdemel figyelmet: először, mert etymologiai elvekre van alapítva, melynek szükségességét napjainkban kezdik hangsúlyozni, másrészt, mert azon etymologizálás módjába enged betekintnünk, mely ezen időben a latin nyelv körül divatozott. Ebből ugyanis azt tanuljuk, hogy Augustus = mintegy avigestus, induciae = Voss ab inde i. e. in et otium. Gell. I. 25. inducias dicitas, quasi: inde uti iam; iucundus = a iucundus; sudus = az időről quasi, sine udo; indulgeo = Voss ab urgeo, quasi inurgeo stb. Érdekes a szerzőnek egyik saját találmányu etymológiája: Gluttus v. Glutus, torok, gége szóról ugyanis ezt mondja: »Hihetőképén ezen hangtól glut, a melyet a folyóság ad, a midőn szoros helyen megy le.« Ezen korszakbeli nyelvészekhez joggal sorolható Dankovszky Gergely, ki számos művében következetesen azt törekszik kimutatni, hogy a görög nyelv a slav-nak nemes leánya, hogy Homerus és Anacreon a slav nyelvekkel közel rokon nyelven irtak volt ³⁾, hogy Görögország istenei a régi és még a mai

riarum linguarum collegit. Samuel Gyarmathy. Béts. 1816. Ism. Molnár János M. Könyvk. 1804. XXI. szak. 78.

¹⁾ Nyelvtudományi közlemények 1863. 403. l.

²⁾ Elenchus verborum Europaeorum cum primis Slavicorum magyarici usus. Budae 1825. 8-r. Ism. Bereghszázi. F. M. Minerv. 1827. 1078.

³⁾ Urgeschichte der Völker der Slavischen Zunge. Dankovszky Gregor. Pressburg 1825. Matris Slavicae filia erudita vulgo lingua graeca. Posonii. 1836.

slávoknál is élnek, ⁴⁾ a magyarok pedig sok néptől vették át szavaik nagy részét. ⁵⁾

Ilyen és hasonló törekvések uralkodának nemcsak hazánkban, hanem más országokban is, midőn az ugynevezett összehasonlító nyelvtudomány lépett fel váratlan eredményeivel. A mult századok tudósainak eszményei csakhamar elhalványultak fénylő világa előtt. Nem használt a guny, a kacaj, melylyel fogadták, midőn sanskritnak ápolóit a szent classicus földtől eltiltani és a Gangeshez és a Brahmanokhoz siettek utasítani ⁶⁾. Nem sok idő telt el és a régi philologia meghajolt az új tudomány előtt, míg végre kibékült vele. »Az összehasonlító nyelvészet végre kivívta magának, így kiált fel Curtius ⁷⁾, az ő classica philológiától az elismerést. Lassan és lassan dülnek a válaszfalak, melyek eddig mind a két irányt elkülönítik vala; legalább jó jelnek tekinthető, hogy egyáltalán károsnak tartják, ha a philologus elmulasztja a megismerkedést az összehasonlító nyelvészet biztos eredményeivel, melyek új világot és életet árasztanak sok homályos, sőt a régibb testvére által már véglegesen megalapítottnak vélt tétel fölött.«

Mióta ugyanis Bopp Ferencz meg nem ezáfolható érvekkel bebizonyította, hogy a latin és görög nyelv egy nagy családnak, mely is indogermánoknak neveztetik, tagja, egyszerre megindult a nyomozás és összehasonlítás ezen irányban oly eredménnyel, mely minden várakozást felülmúlt. Pott Frigyes, Benfey, Mayer Leo, Pictet, Humboldt Vilmos, Steinthal, Schleieber, Corssen, Curtius, Kuhn és nevezetes szaklapjának fáradhatlan munkatársai, ezen új tudomány buzgó apostolai. Ezen férfiak kalauzolása mellett a nyelvtudomány ép oly biztosan halad, mint a tevmészettudomány ⁸⁾.

¹⁾ Homerus slavica dialectis cognata lingua scripsit. Vindobonae 1829. Die Götter Griechenlands. Pozsony. 1841.

²⁾ Magyaricae linguae lexicon critico etymologicum. Posonii. 1833. Dankovszky Gergely.

³⁾ Curtius. Grundzüge der griechischen Etymologie 19. l.

⁴⁾ 1872. maj. 22—25-ig Lipcsében tartott 28-i phil. gyűlésen.

⁵⁾ P. Thewrewk. A nyelvészet, mint természettudomány. Pest. 1869. és Mayr Aurel. A nyelv eredetéről. (Bleck után) Pest 1872.

Daczára, hogy rövid életü, eredményei nagyszerűek, meglepők, és igaza van Hunfalvy Pálnak, midőn mondja: »A nyelvtudomány többet bizonyít, mint a krónika.« Valóban alig van tudományág, melyre kiigazítólag, bővítőleg, elmélyítőleg nem hatott volna. A rege, a hittudomány, a történelem és a régiségtan csak általa nyeri a valódi értéket; az nyújtja az ember gondolkodásmódjának megítélésére a kulcsot.

Ezen új tünemény méltán felébreszthetné tudósaink figyelmét. Kérdés támad: vajjon mennyire méltatták azt, és mennyire volt befolyással szellemi tevékenységünk, különösen pedig philologiai működésünk ébresztésére és átalakítására? Hogy erre biztos feleletet adhassak, át kelle kutatnom mind azon irodalmi terményeinket, melyekben csak némi vonatkozás is történik az összehasonlító árja nyelvtudományra. És a felelet az e téren kifejtett irodalmi tevékenységünk története részéről a 30-as évektől kezdve egészen jelen korunkig igen is sajátos és pedig a működés minőségét, tartalmát és terjedelmét illetőleg. Döntő ezen kérdés meghatározásában 1) a körülmény, mely között és 2) a cél, mely végett az összehasonlító árja nyelvészettel való foglalkozás szükségesnek ismertetett fel.

Az összehasonlító árja nyelvészetnek mivelése a külföldön ugyanis azon időbe esik, midőn hazánkban a magyar nyelvben való nyelvészkedés, annak természetének, sajátosságának és lényegének meghatározása buzgó tudósainkat foglalkodtatá. Annak eldöntése, vajjon mi a magyar nyelvben annak elévülhetlen tulajdona, mi az idegenszerű? követel, hogy nyelvünket az azt környező népek nyelvkincsével összehasonlítsuk, mire az összehasonlító árja nyelvészetnek eredményei is alkalmasaknak találtattak. Ezen szempontból itélendő meg Kállay Ferencznek többrendbeli értekezései, minők: »A szónyomozások,« melyekben az *arany* és *ármány* szók etymológiáját az árja nyelvekből meghatározni törekszik ¹⁾. Vagy »még is a slávok tót nevérol« ²⁾, melyben a

¹⁾ »Szónyomozások« Tudománytár.

²⁾ Tudománytár. 1844. XV. köt. 45.

szlávok *tót* nevének eredetét fejtegeti, vagy midőn az »ól« és »akol« szók nyomait az indoeurópai és uralaltáji nyelvekben vizsgálja, nem különben, midőn »a törvények és szokások hasonlatosságairól« értekezik ¹⁾.

Makovszky József törekvése, ki egy etymologiai nagy magyar szótárt tervezett és melyből a mutatóvány a Tudománytárban megjelent ²⁾, szinte ezen szempontból érdemel figyelmet, a mennyiben a magyar nyelvet az árja nyelvekkel hasonlítja össze.

Ezekhez sorolható Fogarasi János, ki az 1847. apr. 12. akad. kis gyűlésen a nyelvhasznítás alapelveiről értekezvén, az összehasonlító magyar szótárból több cikkeyt olvasott fel, melyek az indoeurópai nyelvekkel való érintkezésnek meglepő nyomait mutatják. A magyar nyelv kincsének tisztába hozatala és azon kérdés eldöntése ügyében, vajjon melyik nyelvcsaláddhoz sorolandó a magyar nyelv, a magy. tud. Akad. 1847-iki közülésen pályázatot hirdetett ki, melyben kívánja, hogy azon viszonyok mutattassanak ki, melyekben a magyar nyelv az indoeurópai, a semita, az uralaltáji, s az egytagu nyelvcsaládokhoz áll. A pályázat ugyan eredménytelen volt, de constatálja azon fontosságot, melyet az összehasonlító árja nyelvészetnek nyelvünk érdekében a m. tudós Akadémia tulajdonított. Ugyancsak ezen célból és pedig igen tüzetesen foglalkozott az árja nyelvészettel Mátyás Flórián, ki »magyar árja nyelvhasznalatok« ³⁾ című értekezésében számos magyar szót az árja szókkal hasonlít össze, és Hunfalvy Pálnak nem kedvező líráta ellenére, a magyar *egy, kettő, hat, hét, tíz, húsz, száz, ezer* számoknak árja közösségét kimutatni igyekszik ⁴⁾.

Az akadémiai magyar szótár szerkesztői sem kerülhettek el, hogy némely magyar szó mibenlétének meghatározására nézve az árja nyelvészethez ne forduljanak. Bizonyítja ezt maga a Magyar Nyelv Nagy Szótárának előbeszéde, mely-

¹⁾ Tudománytár 1837. I. köt. 261.

²⁾ Tudománytár 1836. IX. köt. 1.

³⁾ Magyar nyelvészet 1856. 234. l.

⁴⁾ A magyar árja nyelvhasznalatok. Pécs 1837.

ben 150 magyar szanszkrit és egyéb árja hasonlat van közölve; és habár Czuczor Gergelynek. »A magyar nyelv etymologiai és hasonlító vizsgálata elvéről«¹⁾ című értekezésében felhozott irányát és eljárását nem helyeselhetjük is, midőn pl. a többi közt ezt állítja, hogy: *gond* eredetileg *gomd*, *komk* és gyöke a görbülést, összehajlást jelentő *gom*, *kom*, honnan *gondor*, *kondor*, mely viszony szerént a latin *curvus* és *cura* és a német *krumm* és *kummer*-ben létezik; vagy midőn *óó* or gyökének *ó*-t veszi *vörös* jelentésben, melylyel azután a latin *rosa*, *ruber*, *rubigo*, német: *Morgen*, *rose*, *roth*, *rost*, *kreis* = Krebs²⁾ szókat különbség nélkül egyeztet; vagy midőn a latin *orbis*, *orbis*, *orbiculus* szókban a kerekdedet jelentő *or* gyököt találja, mely szerént a *corbis*, *cor*, *corona*, *ora*, *arca*, *chorus*, *chorea*, *rota*, *rotunda*³⁾ szókban meg van: ha mondom, hogy nem is helyeselhetjük ugyan ezen eljárást; de magát a körülmények által követelte iparkodást csak helyesnek találhatjuk, mely okvetlen az árja nyelvészet eredményeinek helyes méltatására vezetendők. Ezen igazságnak praegnans kifejezését és bizonyítását találjuk Fábrián János eljárásában, midőn Zsahourek Jánosnak »Ueber die Fremdwörter im magyarischen. Eine Sprachwissenschaftliche Studie«. Prag. 1856. című művét bírálta⁴⁾ és Budenz József állításában, ki ismertetvén Miklosichnak »Lexicon palaeoslovenico-Latinum« című könyvét, ezeket mondja: »A szerző egyszersmind a magyar nyelvésznek is nagy és kedves szolgálatot tett, a melynek szókincsébe sok sláv eredetű szó bejutott, melyeket saját nyelve ősi birtokának tisztába hozatala végett biztosan kiismerni és tulajdonképen nyomozásainak és fejtegetéseinek tárgyától elválasztani egyik legelső feladata, melynek megoldása néha olyan bonyolódott esetekbe is beleakad, melyeknek eldöntésére szélesebb szláv, sőt árja nyelvtudomány kívánatik⁵⁾.«

A magyar nyelv mibenléte megalapításának szempont-

¹⁾ Akad. Értesítő. 1851. 295.

²⁾ Akad. Értesítő 1851. 296.

³⁾ u. o. 297. l.

⁴⁾ Magyar nyelvészet 1857. 418.

⁵⁾ Nyelvtud. Közlemények 1862. 306. l. stb.

jából ítélendők meg a következő értekezések is, melyek, ha nem is a hasonlóság, de legalább a különlegesség kitüntetésére, mely az altáji és árja nyelvek lényegét meghatározza, fontosak; ilyenek: »Az új perzsa nyelv s annak netaláni viszonya az altáji nyelvekhez« Hunfalvy Páltól¹⁾, »A magyar képzők és ragok a szanszkrit nyelvészeti rendszer világában« Lubócz Ferencztől²⁾, melyet Hunfalvy Pál alaposan ismertetett és megbírált³⁾, »A magyar igealakok egybevetve a görög és latin igealakokkal« Imre Sándortól⁴⁾, röviden ismertetve Hunfalvi Pál által⁵⁾. »A szanszkrit igeidők a magyarra viszonyítva«⁶⁾ Budenz Józseftől; valamint »A magasmagnus-féle magyar árja hasonlat« szintén Budenz Józseftől⁷⁾. És Petz Leotól: »A szanszkrit és török nyelvnek a magyarral vélt rokonsága⁸⁾.«

Azon körülmény tehát, hogy a magyar nyelv szókincsében az eredetit és sajátost az idegen és a nyelv testébe befogadott elemtől elkülönítsük, egyik oka vala, hogy az árja nyelvészettel is foglalkozzunk.

Azon hazafiui törekvés, mely czélul tűzte ki magának kimutatni, hogy őseink, ép úgy mint más nemzetek, részt vettek az egész emberiséget átölelő culturalis törekvésekben; hogy náluk az emberi léttől el nem választható képzemények az isten, jó és rossz szellemről, a minden nemzet zsenge gyermekies korát elbájoló erős hit a szellemek és tündérekéről és az ebből kifolyó polgári és családi életök ép úgy fejlődött, mint azt más népeknél találjuk; hogy életök a monda csodaszerű rejtelméin át ép úgy átmene a történeti lét korszakába, mint azt más népeknél észleljük: okszerűen maga után voná

¹⁾ Magyar nyelvészet 1859. 43; 81.

²⁾ Új m. muzeum VII. VIII. füz. 245. és 329. l.

³⁾ Magyar nyelvészet 1859. 458. l.

⁴⁾ Magyar nyelvészet 1858. 1. l.

⁵⁾ Magyar nyelvészet 1858. 167. l.

⁶⁾ Magyar nyelvészet 1860. 486. l.

⁷⁾ Nyelvtudományi Közlemények 1867. 51. l.

⁸⁾ Tud. Gyűjt. 1833. III. 85.

az összehasonlítás szükségességét más kulturnépek hasonlóságával. Ezen igazságoknak tudományos megalapítása más úton nem is eszközölhető. Bebizonyította ezt Ipolyi Arnold epochalis művében a »Magyar Mythológiában,« mely nagy tárháza az árja hasonlatoknak. És habár nem mernők az összehasonlító nyelvtudomány mai állásánál a magyar *úr* szót a görög *οὐρανός* vagy a latin *aurora*-val ¹⁾ egyeztetni, mely szók egészen különváló és külön jelentőségű gyökökhez vonandók, vagy a magyar *óriást*, mint azt a szerző, Otroko-csit követve, tette, a görög *Orion*-ból magyarázni, melyre nézve bővebb magyarázattal szolgál Savelsberg a »Lautwechsel von σ in κ « című értekezésében ²⁾: az elv, az eljárás, melyet a tudós szerző ur követ, oly helyes és tudományos hogy az ily irányban irandó művekre nézve példányképeül fog mindig szolgálni.

A hazafiúi érzelem, mely némi tulzottságában a magyart az Istennek mintegy legkedveltebb lénynek iparkodik feltüntetni, kinek ennél fogva fontos szerep már az emberiség első kezdetében is biztosítandó vala, szinte egyik oka annak, hogy tudósaink az árja nyelvészet felé fordították figyelmüket. Példa erre Szabó István, ki »Arkadia mint magyarok hazája« című értekezésében rendkívüli olvasottságáról tanuskodó érveléssel törekszik bebizonyítani: hogy *arkas* annyi, mint a magyar *furkas* és hogy a *pelasg* és *palóc* szó között nagy a hasonlóság és közelség ³⁾. Ugyancsak ő volt az, ki »Mythologiai levelei«-ben az egyiptomi *Is-is*-t a magyar *víz* és *isz-ik* és *Osir*-ist a német Wasser-rel egyezteteti ⁴⁾, sőt *Osir*-is-hez a magyar *vezér* szót is vonatkozásba hozza. Ő az, ki *Jerusalem* városának második alkatrészét salem-et a magyar *sólyommal* azonosítja ⁵⁾ és *Seth* könyveiből, melyeket a

¹⁾ Magyar Mythologia Pest 1854. 23. l.

²⁾ Kuhns Zeitschr. für vergl. Sprachforschung 1869. I. füz. 7—12.

³⁾ Uj magyar muzeum 1851—2. I. k. 585. l. Ism. Téliy Iván. Pesti Napló 1851. 797. Válasz Szabótól u. o. 810. l.

⁴⁾ Tan. Lapok 1859. 169. l.

⁵⁾ Tan. Lapok 1859. 243. l.

kösziklák képviselnek vala, a *lő*, *kő*, meg *könyv* közötti rokonságot akarja kiolvasni ¹⁾; a bibliai *Seth* nevet pedig nyelvünkben *tesz* szóban, ha azt visszafelé olvassuk, véli feltalálni. A merész combinatióval és következtetéssel ugyan nem érthetünk egyet, a bebizonyítandó tételeket sem fogjuk mint kifogástalanokat elfogadni, de a törekvés helyességét és czélszerűségét nem fogjuk tagadhatni és csak helyeselhetjük állítását, midőn mondja: »Az összehasonlító nyelvészet óriási feladatai tartozik az országok és népek neveinek jelentését kipuhatolni, mi nagyon későn lesz meg nálunk, oly kevés rokon-szenvvel találkozik az egyetlen Hunfalvy példája, ki maga minden jelességei mellett sem képes egyszerre kezdeni és végezni e téren mindeneket« ²⁾.

A tudományosság kelleke megköveteli a nemzet tudósaitól, hogy a külföld tudományos törekvéseit éber szemmel és figyelemmel kísérjék. Ezen körülmény szintén egyik kut-forrása annak, hogy hazánkban az árja nyelvészet, a mint az a külföldön mivel tetett, legalább is kiváló képviselőiben, tekintetbe vétetett. Ezen szempont alá sorolom: a) az ezen szakba vágó ismertetések; b) a külföldi munkák alapján készített értekezéseket és c) a jelesebb művek fordításait.

1. Ismertetések: Beregszászi Nagy Pál volt az első hazánkban, ki Boppnak »Analytic Comparison of the Sanskrit, Greek, Latin and Teutonic languages, showing the original identity of their grammatical structure« című könyvét ismerteté ³⁾. Ide tartoznak: »Parallèle des langues de l'Europe et de l'Inde«, Eichhoff. Paris 1836. ism. P-től ⁴⁾; »Ueber die Kawi-Sprache auf der Insel Java, nebst einer Einleitung über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts von Wilh. Humboldt«, Berlin. 1836 ⁵⁾. Die »Classi-

¹⁾ Tan. Lapok 1859. 353. l.

²⁾ U. o. 1859. 258. l.

³⁾ Tud. Gyűjtemény 1821. I. köt. 125. l.

⁴⁾ Figyelmező 1837. I. f. é. 69. l.

⁵⁾ Figyelmező 1837. I. f. é. 145. l.

fication der Sprachen von H. Steinthal.« Ism. dr. Telfy Iván ¹⁾. »Vergleichende Bearbeitung der Griechischen und Lateinischen Partikeln von Aug. Fritsch«. Giessen 1856 ²⁾. »S. W. Kölle. Bemerkungen über Zahlen Etymologie«. Ism. Budenz ³⁾. »Italiker und Graeken. Sprachen die Römer Sanskrit oder Griechisch von Lud. Ross«. Halle 1858. Ism. dr. Telfy Iván ⁴⁾. »Corssen. Ueber aussprache und Vocalismus ⁵⁾ »Curtius: Grundzüge der griechischen Etymologie« Ism. Budenz József ⁶⁾ és Csász Imre ⁷⁾. »Die Sprachgeschichtliche Umwandlung.« »Ueber die Aspiraten« von Raumer und Brücke. Ism. Budenz József ⁸⁾. »System der Sprachwissenschaft von K. W. Heyse«. Berlin 1856. Ism. Fogarasi János ⁹⁾. Ebel H. »Zur Lautgeschichte« Ism. Budenz József ¹⁰⁾. »Das Etruskische als semitische Sprache von Stiekl«. Leipzig. 1858. Ism. Horváth Zsigmond ¹¹⁾. »Notions elementaire comparée«. Par Egger. Paris 1858 ¹²⁾. »Outlines of the philosophy of Universal History, applied to Language and Religion« from Charles Josias Bunsen. London 1854. Ism. Hunfalvy Pál ¹³⁾. »Lecture of the science of Language«. Müller Miksától. Ismerteti Hunfalvy Pál ¹⁴⁾. Meyer Leo: a) »Die griechisch. lateinischen vocale.« b) »Vocal distraction.« Ism. Budenz József ¹⁵⁾ Grassmann H. »Ueber die Casusbildung im indogermanischen«. Ism. Budenz ¹⁶⁾. »Indogermanische Chrestomathie.

¹⁾ Magyar nyelvészet 1856. I. évf. 122. l.

²⁾ Magyar Nyelvészet 1856. I. évf. 122. l.

³⁾ Nyelv. Közl. 1867. VI. 296.

⁴⁾ Magyar Nyelvészet 1858. 437. l.

⁵⁾ Magyar Nyelvészet 1859. 158. l.

⁶⁾ Magyar Nyelvészet 1859. 351. l.

⁷⁾ Tanügyi füz. 1868. II. füz. 91.

⁸⁾ Tan Lap. 1859. I. 240. 301.

⁹⁾ Akad. Értesítő 1859. pótk. 45. l.

¹⁰⁾ Nyelvt. Közl. 1865. IV. 472. 1864. III. 311.

¹¹⁾ Magyar Nyelvészet 1859. 76. 470. l.

¹²⁾ Magyar Nyelvészet 1859. 311. l.

¹³⁾ Nyelvtudom. Közlem. 1863. 381. l.

¹⁴⁾ Nyelvt. Közlem. 1862. 306. l.

¹⁵⁾ M. Nyelvész 1861. VI. 157.

¹⁶⁾ Nyelv. Közl. 1863. II. 319.

Von Ebel, Leskien, J. Schmidt und Aug. Schleicher«. Weimar 1869. Ism. dr. Heinrich ¹⁾.

2. A külföldi munkák alapján készített értekezések: Ezen téren is Beregszászi Nagy Pált illeti az elsőség a menyenyiben ő vala az első, ki Bopp nyomán a »Sanskrit nyelvről« értekezett ²⁾. Ide tartoznak: »A nyelvészeti palaeontologia módszere Pictet szerént« ³⁾. Irta Csengery Antal. »A nyelvtudományról« ⁴⁾. Irta Hunfalvy Pál. »Schleicher elmélete a nyelvről.« ⁵⁾. Irta: Lindner Ernő. »Ascoli árjaisémi tanulmányai« gr. Kuun Géza ⁶⁾. »Jegyzetek Curtius Gy. előadásaiból az összehasonlító görög nyelvtan köréből« ⁷⁾ és »Az indogerman összehasonlító nyelvészet alapvonalai« Irta« Straub József ⁸⁾. »A hasonlító Mythologia« Müller Miksa nyomán. Irta Steiner Zsigmond ⁹⁾; és végre »Müller Miksa felolvasása a mythologia bölcselméről« ¹⁰⁾. Irta Imre Sándor.

3. A kiválóbb munkák fordításai. E tekintetben valóban nincs mivel büszkélkednünk. Az egy Bleeknek »a nyelv eredetéről« ¹¹⁾ és Müller Miksának »Felolvasások a nyelvtudományról« (6-ik kiadás) ¹²⁾ című művein kívül, melyeknek elsejét Mayr Aurel, másodikát pedig a m. tud. akad. megbízásából Steiner Zsigmond fordított le, nem mutathatunk fel többet irodalmunkban, ha csak nem akarjuk a Vörösmarty Mihály által 1831-ben német fordítások után közölt szanszkrit költeményeket »a hinduk drámai literatúrája« című értekezésében ¹³⁾ valamint Podhorszkynak »Dazarád halála«

¹⁾ Tanügyi füzetek 1869. III. füz. 105. l.

²⁾ Tudoml. Gyűjt. 1821. VIII. köt. 82. l.

³⁾ Akad. Értesítő 1859. pótk. 55. l.

⁴⁾ Nyelvt. Közlemények 1863. 69. l.

⁵⁾ Magyar Nyelvészet 1869. 420. l.

⁶⁾ Nyelvt. Közl. 1870. 190. l.

⁷⁾ Philol. Közöny 1871. 116. l.

⁸⁾ Az eperjesi k. kath. főgym. 187¹/₂ és 187²/₂ értesítv.

⁹⁾ Philológiai Közl. 1872. 147. l.

¹⁰⁾ Budap. Szeml. 1874. 7. sz. 57. l.

¹¹⁾ Pest 1872.

¹²⁾ Pest 1874.

¹³⁾ Vörösmarty M. Minden Munk. 10. köt. és Tnd. Gyűjt. 1831. XI. 115. XII. 99. 1832. I. 105. II. 121. V. 119.

töredéket a Ramayánából, mely az új magyar Muzéumban megjelent ¹⁾), nem különben Tamaskó Istvánnak latin nyelvre fordított véd himnusait ²⁾ és Turcsányi M.-nek »A nő képe az indus hősköltészetben» (Episod mahá bharatából³⁾) ide számitani.

Ennyiből áll tetteleg részvétünk az árja nyelvészetben tudományos örökös és megfigyelésünk következtében.

Midőn a bölcseleti iskola áradó conjecturalis magyar szönyomozásaival mind inkább terjedni és a rendszert, melyet Horváth István azon nevezetes elvek alapján, melyeket dr. Márki »Szóelemzés című értekezésében« összeállított ⁴⁾, inaugurált, Kunoss pedig »Gyalulat«-ában avégletekig követt ⁵⁾, a tudományos nyelvészkedés mellözésével, és így a magyar tudományos nyelvtudomány rovására, megalapítani törekedett, okvetlen ellenhatást kellett előidéznie azon férfiaknál, kik mélyebben behatolva a nyelvtudomány lényegébe, azon meggyőződésre jutottak, hogy az ilyen eljárás mellett a nyelvészkedés minden hitelét és komolyságát elvesziti, a magyar nyelvészeket pedig képtelenné teszi, hogy nyelvök mi voltának meghatározásával, mint számba vehető munkások hozzá járulhassanak a cultur népek hasonló törekvéséhez.

Ez vala ismét egy kényszerítő körülmény, mely tudósainkat az árja nyelvtudomány méltatására utalta. Mert itt már biztos eredmények állottak előttük. Azokra kellett utalni. Itt meg vala jelölve az út, melyen az összehasonlításnál haladni kell. Ezt csak utánozni kelle, hogy az áltáji nyelvek összehasonlításánál hasonló eredményekre juthassanak. Ezen szempontból fontos Hunfalvy Pálnak czikke: »A nyelvtudo-

¹⁾ Uj M. Muzéum 1851—2, I. köt. 557. l.

²⁾ Hymni aliquot Vedici e textu potissimum sanscritico Boehringki et Lassenii legibus metricis in latinum translati. A pozsonyi ág. h. főisk. 1860. tudós.

³⁾ Családi Lapok. 1852. II. f. é. 175 és 220. l.

⁴⁾ Jahresbericht der k. k. Oberrealschule. Ofen. 1857. 131.

Felső Magyarorsz. Minerva 1836. III. 69.

mány jelen állása« ¹⁾); hasonlóan Riedl Szendée »Tájékozás az újabbkori magyar és külföldi nyelvtudományban« ²⁾ melyben az ugynevezett *bölcseleti és összehasonlító* irány közti különbséget feltüntetvén, Németországra utal, hol a bölcselet végre azon meggyőződésre jutott, hogy az esemény a valóságban jelentkezik, s hogy az elsőt az utolsóban kell keresni; hol a nyelv »*metaphysikája* lassankint háttérbe lön szorítva és annak helyét Bopp összehasonlító nyelvtana, melynek vezérelve a létező tárgyak történeti nyomozása, foglalta el.

Ugyaníly utbaigazító Ballagi Mórícznak czikke. »A magyar szönyomozás és az összehasonlító nyelvészetről« ³⁾; továbbá Hunfalvy Pálé »Nyelvészeti nagy tenni valóink« ⁴⁾, melyben a többi közt ezt mondja: »A magyar nemzet okvetlenül köteles részvényesnek beállani azon munkálkodásba, mely a classicus és sémi nyelveket és irodalmakat tüzi ki tárggyul; ha részt akar venni az emberi szellem folytonos megújulásában, melyet a classicus tanulmányokból merit. — S azért — bár nem oly szoros kötelességből is — osztoznunk kell a nyelvészet harmadik körét illető munkában, mely az *ind-áriai* nemzetek nyelveit és irodalmait tárgyazza.« Ugyan ő volt az, ki azon sajtó sebbre mutatott, melyet a nyelvi bölcselet már eddig a magyar nyelven ejtett; ő volt az, ki »a nyelvhasznítás elvei és elemeiről« szóló értekezésében azon veszélyekre figyelmeztetett, melyek az igazi nyelvtudományt fenyegetik, ha nyelvészeink a divó rendszernél megmaradva, nem fektetik a fősúlyt a rokon nyelvek vizgálására és összehasonlítására ⁵⁾.

Ezen irányban való tájékoztatást tartalmaznak a következő czikkek: »A magyar nyelvészkedés köre« ⁶⁾ Ballagi

¹⁾ Budapesti Szemle 1858. III. 126. l.

²⁾ Krit. Lapok 1862. 9. l.

³⁾ Uj m. Muzéum 1855. II. k. 598. l.

⁴⁾ Uj m. Muzéum 1850—1. II. köt. ODXXXI. és Akad. Értesítő. 1851. l.

⁵⁾ Uj m. Muzéum 1850—1. II. köt. DXXXVIII. és m. Akad. Értesítő 1851. 67. 78. l.

⁶⁾ Akad. Értesítő 1859. I. 397. l.

Móricztól. »Nyelvkülönbőség és nyelvrokonság«. ¹⁾ Fábrián Istvántól.

De nyelvészeink nem maradtak csak az elméleti utbagazításnál, gyakorlatilag is megmutatták, mennyire volt előnyükre az árja nyelvtudománynál követett modernak a megfigyelése. Ennek tulajdoníthatók Hunfalvy Pálnak és Budenz Józsefnek nagy eredményei az *uralajtajai* nyelvészet terén; ennek tulajdonítható, hogy Imre Sándor, Szarvas Gábor, Pon. Thewrewk Emil stbnek nyelvtudományos munkálatai valódi belbecsesel bírnak.

Riedl Szende, ki alaposan ismerte az árja összehasonlító nyelvtudomány vívmányait, kinek szerencséje volt az árja nyelvészetnek egyik coriphaensával, Schleicherrel, személyesen érintkezni és utasításait felhasználni, bebizonyította, mennyire valóban előnyére ezen tanulmányai a híres »Magyarische Grammatik« ²⁾, melyet Hunfalvy Pál behatóan ismertett ³⁾, és a »magyar Hangtan« ⁴⁾ című könyvei megírásánál. Az árja nyelvtudomány nem szűnik meg vezére lenni magyar nyelvészkedésénél, a mint ezt »A nyelvtudomány alapelvei« ⁵⁾ és »A dissimilatio törvénye a magyar nyelvben« ⁶⁾ című értekezései bizonyítják.

Ezen előzményekből kitűnik, hogy a cél, mely miatt az árja nyelvtudománynak tanulmányozása és ismerete szükségesnek és kívánatosnak ismertetett fel, különböző vala; hogy ezen célok és irányok nem váltják fel egymást rendszeres egymásutánban, hanem ugyanegy időben egymás mellett léteznek, a mint ezt az egyik vagy a másik körülmény követeli.

De evvel az árja nyelvtudománynak, mint olyanak mivelése még nincsen elérve. Más cél követeltetik arra, hogy

¹⁾ Akad. Értesítő 1859. I. 497. l.

²⁾ Wien 1858.

³⁾ Magyar nyelvészet 1858. 465. l.

⁴⁾ Prága és Lipcse 1858. Ism. Budenz József M. nyelvészet 1860. V. és Hunfalvy Pál. Pesti Napló 1859. 156—2823. sz.

⁵⁾ Kalauz 1863. 10. 18. 34. 42. 73. 81. l.

Tan. egyf. Közöny 1872. 409. l.

általa ezen tudomány rendszeres ápolása biztosítható. Hogy az árja nyelvtudomány valószínű megthonításáról beszélhessünk, szükséges, hogy ezen tudományt saját magáért, mint olyant miveljük, hogy annak eredményeit classica philologiai tanulmányainkban értékesíthessük és vele philologiai terméneink átalakítására hassunk. Ezt vajmi kevesen tüzték ki maguknak célul honunkban; pedig a philologiai jó tanítás e nélkül napjainkban nem is képzelhető. »Mert a mai philologia, a mi mérvben méltányolja a régiek magas culturáját, az alak tökélyét a művészet minden ágában, a régiség szellem hőseinek eredetiségét és egyszerű nagyságát; ép oly mérvben befoglalja azokat az egész emberiségnek fejlődési keretébe és távol attól, hogy ezen culturát legmagasztosabbnak tartaná, minthogy a kritikai nyomozás előtt semmi sem állhat meg abszolút nagyságában, iparkodik a valódi tartalmat, a régiség meg nem hamisított alakját a jellenkorral közvetíteni. Törekvése minden egyes író saját magából és korszakából megmagyarázni, őt városa törzse és nemzetével összefüggőleg tanulmányozni, az összes antik életet politikai, társadalmi és vallási tekintetben fejlődésének különböző fokozatain rekonstruálni; a régi Athent és Rómát egész multjával feltámasztani« ¹⁾. Lehetséges-e ez a legújabb nyelvtudomány mellőzésével? De feltűnő is ezen idegenkedésünk, annyival is inkább, mert már az 50-es években Kis által találjuk meghonosítva Curtius Györgynek nyelvtanát, természetesen csak egyszerű fordításban, mely is az összehasonlító nyelvtudomány alapján készült el, tanítottunk is szerénte anélkül, hogy arra is gondoltunk volna, miszerént ezen irányt a latinban is lehetne alkalmazni. Működésünk nem vala öntudatos, mert hiányzott az előkészület, melyre az előfeltételek, t. i. az árja összehasonlító nyelvészetnek előleges ismerete megkívántatik. Azon szórványos értekezések, minők: Szabó József: »a szanszkrit« ²⁾ Repicky Jánosé: »A perzsa és szanszkrit nyelv párhuzama« ³⁾. Részó Ensel Samué: »A szanszkrit nyelv ismer-

¹⁾ Weissenborn Edm. Die Gegenwart und das classische Alterthum. Fleckeisen. Neue Jahrbücher 1873. X. XI. füz. 498. l.

²⁾ Tud. Gyűjt. 1826. XI. 47.

³⁾ Uj m. Muzeum 1850—1. II. CCVII. l.

rete«¹⁾. Imre Sándoré: »A latin nyelv viszonyáról a göröghez«²⁾, melyet Hunfalvy Pál ismertetett³⁾; Hunfalvy Pálé: »Az árja nyelvészet némely tüneményei«⁴⁾ és »a szanszkrit görög és latin szógyökökről«⁵⁾; Budenz Józsefé: »Az *andh* (indh) igegyök a görög tulajdon nevekben«⁶⁾; »A görög *divo* képzőről«⁷⁾; »Az árja nyelvészek elfogultsága«⁸⁾, nem különben: »Az árja nyelv általában«⁹⁾. »A szanszkrit nyelv hangrendszere«¹⁰⁾ foglalkoznak ugyan tisztán az árja nyelvtudománnyal, de ezek csak esetlegesek és nem a rendszeres foglalkozásnak kifolyásai.

Kun Pál buzgóságának, kitől »az összehasonlító nyelvtudomány« című értekezés¹¹⁾ megjelent, köszönheti ugyan a sárospataki főiskola, hogy az indogerman nyelvészetnek tanulmányozása lehetővé tétetett, a mint azt az 1867-ben megjelent tervrajz mutatja¹²⁾; de hogy mily sikerrel, erről majd a létesítendő munkák után mondhatunk ítéletet.

Az, ki az árja nyelvtudomány művelése és annak terjesztésének élt egész odaadással, vala Szénássy Sándor, kivel az árja nyelvtudománynak rendszeres művelése veszi kezdetét hazánkban. Ő igen helyesen az iskolát választá tervei kivitelének középpontjául, melyből a philologia reformálását és így a classicus nyelvek tanításának megváltoztatását reménylél. Első kísérlete »latin alaktana«¹³⁾ még ugyan nem tüntet fel önállóságot az anyag berendezésében és osztályozásában; de az irány, melyet követett és a cél, melyet elérni akart, kifogás alá nem eshetik. Irányauak átalánosítására azonban még

¹⁾ Tud. Tár 1837. I. k. 227.

²⁾ A hódmezővásárhelyi helv. h. algym. 1857—8. tudós.

³⁾ Magyar Nyelvészet 1859. I. l.

⁴⁾ Uj M. muzeum 1858. I. k. 59. l.

⁵⁾ Uj M. muzeum 1858. I. k. 156. l.

⁶⁾ Magyar Nyelvészet 1859. 132. l.

⁷⁾ Akad. Értesítő 1859. III. köt. 99. l.

⁸⁾ Nyelvt. Közlem. 1867. VI. 318.

⁹⁾ M. Nyelvészet 1858. III. 167.

¹⁰⁾ U. O. 1858. III. 181. l.

¹¹⁾ Kalauz 1864. első negyed 19. l. és 1865. I. 44. l.

¹²⁾ Sárospataki füzetek 1867. 220. s.

¹³⁾ Pest. 1863.

nem vala elkészülve a talaj: a sereg zöme, mely épen ezen irány terjesztésére hivatva vala, nem birt eligazodni azon tanok mivoltán és vagy megmaradt a régi, megszokott rendszernél, vagy ugy járt el a nyelvtani tanításnál, hogy végre egész zürzavar keletkezék belőle. Az ezen tájékozhatlanságból keletkezett eszmezavar megszüntetésére közrebocsátá Szénássy Sándor »Latin nyelvtani tanulmányai«-t melyeket P. Thewrewk Emil bíralt meg¹⁾ és Szénássy részéről éles feleletet vont maga után²⁾. Szénássy derekasan folytató az egyszer megkezdett tanulmányait.

Rövid időközökben megjelent tőle: »Összehasonlító szónyomozás«³⁾. »Latin orthographiai tanulmányok«⁴⁾. »A latin igeragozástannról«⁵⁾. »A latin névragozás tekintettel annak gymn. való tanítására«⁶⁾. »A latin *a* és *e* névragozás«⁷⁾. »Az *osculus* igeragozás és *osculus* feliratok«⁸⁾. »A latin partikulák«⁹⁾ és közvetlen kora halála előtt. »A latin nyelv dialectusai«¹⁰⁾. A sors idő előtt vevé el tőlünk a fáradhatlan munkást, ki, mint kezdeményezéseiből ítélhetni, hivatva volt ezen a téren maradandót létesíteni.

A megkezdett munkát tovább folytatni, ezen tudomány meghonosítására törekedni és a barátom elhunytával beállott hézagot némileg betölteni tűztem ki életem feladatául. Munkálkodásomban irányadó a valódi szükséglet, mely legbiztosabb eszköz arra, hogy a tulcsapongó ide stova kapkodástól megóvjon. Az első a mit adni szándékozom. »A latin hangtan,« melynek egyes részletei a philologiai közlönyben már megjelentek; a második pedig »Az összehasonlító latin Ety-

¹⁾ Tanáregyleti Közl. 1867. III. IV. füz. 67. l.

²⁾ U. O. V. füz. 15. l.

³⁾ Nyelvtud. Közl. 1869. 131. l.

⁴⁾ Nyelvt. Közl. 1870. 197. l.

⁵⁾ Tan. egyt. Közl. 1870. 49.

⁶⁾ U. O. 517. l.

⁷⁾ U. O. 1871. 191. l.

⁸⁾ Akad. Ért. 1872. VI. 202.

⁹⁾ Philol. Közöly 1871. 168.

¹⁰⁾ Pest 1872.

mologicus szógyűjtemény,« melynek jó nagy része már elkészült. Az alakot és irányt, melyben ezen művet összeállítani szándékozom, legjobban fel fogja tüntetni a töredék, melyet ezennel bemutatok. A rendelkezésemre álló időtől és a számításba veendő kedvező sors kegyétől függ, hogy munkálkodásom ezen gyümölcseit minél hamarább a tudományos Akadémia rendelkezésére bocsáthassam.

A CLASSICA PHILOLOGIÁNAK MAGYARORSZÁGI

KÖNYVTÁRA.

A. Általános rész.

I. Az ó classica philológiára (görög és latinra együttvéve) vonatkozó.

a) Szaklapok.

1871/2. *Bartal Antal és Hóman Ottó*. Philologiai Közlöny. Budapest.

b) Művek.

1777. *Szászky Tomka Ján*. Introductio in orbis antiqui et hodierni Geographiam. Posonii et Cassoviae.
1803. *Stanislaides Dan*. Encyclopaedia Graecorum et Romanorum. Poson. Eschenburgnak »Handbuch der klassischen Literatur«-ájának fordítása.
1831. A régi Geographiának rövid rajzolatja. Sáros-Patak.
1836. *Schröer Tob. God.* Compendium Historiae antiquae imprimis Graecorum et Romanorum, tironibus conscriptum. Posonii.
1848. *Koczányi Ferencz*. Régi Földirat. Vác.
1859. Regék a görög és római őskorból. Grimm után 3. köt. Pest. Mutatvány a »Szépirodalmi Közlöny«-ben 1859. II. évf. 641. és 657. l.
1864. *Dr. Tölfy János*. A classica philologia encyclopaediája. Pest. Bir. H. Tan. Lap. 1864. . 88. l. Kal. 1864. 134. l. Pesti Nap. 1864. 78. 79. sz.
1869. *Dr. Szepesi Imre*. Jelen viszonyaink az ó klassikai irodalomhoz. Bécs. Ism. M. Sion 1869. VII. 75. 138. 317. l. Bir. Bartl A. T. egyl. Közl. 1869. 184. l. Hazánk 1869. 61. sz.

c) Értekezések.

1815. *Döbrentei Gábor*. A hexameterrel élés kezdete a régi és új nemzetek között. Erd. Muz. 1815. II. 128.
1817. Szép tudós asszonyok. Közönségesen a görög és római asszonyokról. Tud. Gyűjt. 1817. II. 103.
1818. Görögök és Rómaiak Vadászat története. Hasz. Mul. 1818. I. 13. sz. 102. l. — Tábori jelek a régiek-nél u. o. II. 14. sz. 105. l.
1820. *T. S.* Gondolatok a régi és újabb nemzetek némely nevezetesebb vitézi költeményeiről. T. Gyűjt. 1820. VII. 3.
1823. *Y. A.* Philológiára egy tekintet. T. Gyűjt. 1823. I. 45. l.
1825. *Mokry Benjamin*. A régi és mai poezis közt való különbségről közönségesen. F. M. Min. 1825. 323.
1831. *Edvi Illés Pál*. Az előjelekről a régi Görögöknél és Rómaiaknál. Sas. 1831. VII. Füz. 1—27. l.
1839. Rövid lecke sz. epigrammról. A pesti ág. h. gymn. progr.
1840. *Kis János*. A régi classicusok érdekessége. Tudománytár.
1844. Mit kell a görög és római írókról tartani. Ernesti után. Sopr. Estv. 1844. 5. füz. 122. l.
1844. A régi görög és római írók izléséről az ékesszólásban és költészségben; Sulzer után. Sopr. Est. 1844. 5. füz. 227. l.
1847. *T—t B—t*. Némely növények jelentése a rómaiaknál és görögöknél. Honderü. 1847. I. 420. és 455. l.
1850. *Zsihovics Ferencz*. Momentum literaturae classicae gentilium et sacrae Christianorum. Progr. arch. ep. Sem. Tyrnaviae.
- 1851/2. *Szenczy Imre*. A római és görög classicusok tanulásáról. A Szombath. kath. főgymn. Progr.
- 1851/2. *Juhász Mihály*. Értekezési levél a régi remekírók nemzeti irodalmunk kifejlődésére hasznáról és szükségéről. A rozsnyói prem. nagygy. tudós.
1852. *Göbbl J.* Gründe, welche für die Beibehaltung der

- altclassischen Studien in unseren Gymnasien sprechen. A szebeni ág. gymn. progr.
1852. *Liebhart Lukács*. A hajdankori classicitás tanodáinkban ezélszerű bevételeiről, különös tekintettel a nálunk eddig szokatlan és ismeretlen hellen nyelv és irodalomra. A székesfehérvári gymn. progr.
1853. Hellen és Latin remekirodalom. P. Napl. 1853. 850 870. sz.
1853. *Z. K.* Értekezés a latin és görög remekírók tanodákban előadhatóságáról. Az aradi gymn. progr.
1853. *Dr. Hochegger Fer.* De orationum in veterum historis origine et vi brevis commentatio. A pozsonyi cs. k. főgym. progr.
- 1853/4. *Schirckhuber Móricz*. A régiek ismeretkőre összehasonlítva a mostaniakéval. A pesti kegy. r. főgymn. tudós.
1854. *Vittstock Henrik*. Ueber die Eintheilung der epischen Poesie. Besztercei gymn. progr.
1854. *Stettner János*. A műveltség őskori fejleménye. A szathmári kath. gymn. progr.
- 1854/5. *Alagics Antal*. Gyakorlati adatok az ó remekírók mellett. A pécsi cyst. gymn. értesít.
- 1854/5. *Markovits Rókus*. A szónoklat belérdeme. Az aradi gymn. progr.
1855. *Horváth Cyrill*. A tanodai műbecslésről. A pesti kegy. r. gymn. progr.
1855. *Dr. Tuschar*. Aphoristisches für Philologen. Ueber das Unterrichtsverhältniss der Muttersprache zu jenem in den Classischen. A pozs. gymn. progr.
1855. *Riesel Mihály*. Nesto o naravi slavjanskoga glagolja i prispodoba vremenah slavjanskoga a gdešto i gerjškoga glagolja (a slav ige természetéről és az idők összehasonlításáról a latin és görög igékkel.) Vin-kovcei gymn. progr.
1855. *Imre Sándor*. Észrevételek a gymnasiumi nyelvtanítás körül. A hódmezővásárhelyi h. gymn. értes.
- 1855/6. *Forberger G. D.* Wozu Latein und Griechisch? A késmárki ág. h. gymn. progr.

1856. *Horváth Cyrill.* A lyrai művek tanodai felfogásáról. A pesti keg. r. gymn. progr.
1856. *Dr. Thön K. Gottf.* Etymologische Forschungen auf dem Gebiete des Lateinischen und Griechischen. A besztecezi gymn. progr.
- 1856/7. *Bene J. S.* Erörterungen zur Rhythmik und Metrik. A késmárki gymn. progr.
1857. *Toldy Ferencz.* Magyarhoni humanismus és realismus. U. M. Muz. 1857. I. 4. 33. 53. l.
1857. *Nagy Imre.* Erdélyi viszhangok a classicusok és a természettudományok előadására nézve. T. Lap. 1857. III. 18. 19. 21.
1857. *Loukay Antal.* Eszmetöredékek a classicusok tanulmányozásáról. T. Lap. 1857. II. 11. 12. sz. Erre viszhangok Nagy Imrétől u. o. 18. sz. 19. sz. 21. sz.
1858. *Dr. Schneider Im.* Alliterationsspuren in der griech. u. römischen Literatur. A besztecezi gymn. progr.
1858. *Horváth Cyrill.* Az írók tanodai jellemzéséről. A pesti keg. r. gymn. progr.
1858. *Támár Imre.* Miként tanítottak és tanultak ezer év előtt. Tan. Lap. 1858. I. 85. 101. 112. l.
1858. *Fuchs Tamás.* A classica literatura és keresztény érdekeink. T. Lap. 1858. II. 373. 385. 397. 409.
1858. *Toldy Ferencz.* Irodalmunk három utolsó éve. Uj m. Muz. 1858. I. 9. l.
1858. *Gauzer János.* Was sollte der vierfache grammatische Unterricht an den Gymn. Ungarns beachten, damit er den Schüler nicht verwirre und erdrücke. A pécsi főgymn. értes.
1859. *Dr. Halder Konrad.* Adalék a nyelvek tanítása és tanulásához. Tan. Lap. 1859. I. 37. 49. 61. 73. 85. l.
1859. *Ompolyi.* Weber Beda a classicus tanulmányokról. 2. Tan. Lap. 1859. I. 142. 157. l.
1860. *Ompolyi.* Egy újabb szavazat a classicus tanulmányokat illető véleményárban. Tan. Lap. 1860. I. 13.
1860. *Szepesi Imre.* Az ó classica irodalom fontossága. 1860. Akad. ülés márcz. 26.

1860. *Szepesi Imre.* Az ó classica irodalom előnyeiről a gymnasiumokban. Pest. és Tan. Lap. 1860. I. 313. 325. 337. 349. l.
1860. *Imre Sándor.* A nyelv és classica irodalmi tanulmányok fontossága korunkban és tanintézetekben. A debreczeni helv. h. főgymn. progr.
1861. *Gauzer Ján.* Miképen kellene minden nyelvtanárnak »a határtalan igékről« szoló tan előadásában s elemzésében eljárnia. Tan. Lap. 1861. I. 265. 272. l.
- 1861/2. *Szepesi Imre.* A nyilvános istentisztelet helyei régi-eknél. A pesti keg. r. főgymn. progr.
1863. *Balugyánszky J.* A pogány görög és latin classicusok tanulmányozása mellett a görög és latin sz. atyák műveiből válogatott remekebb személyények ismeretése hasznáról tanintézetekben. A löcsei kath. főgymn. progr.
1864. *Veress Ignác.* Az ó remek művek olvasásáról. Kal. 1864. III. 17.
1864. *Sz. Ö. T.* A classica irodalom. Kal. 1864. II. 163.
1865. *P. Theureck Em.* Javaslat a classica philologiát érdeklő tankönyvek ügyében. Tan. Lap. 1865. 325. l.
1868. *P. Theureck Emil.* Római és görög pénzszámítás. T. egyl. Közl. 1863. 63. és külön kiadás. Pest. 1871. . . . .
1868. *Sz. S.* A görög és római nevek eredete és használata. Hazánk s Külf. 1868. 33. sz. 523. l.
1869. *Váry Gellért.* Philologiai észleletek. Autonomia 1859. jan. 23. 24. 25. 27. 28. sz.
1869. *Váry Gellért.* A görögök és rómaiak. Autonomia. 1869. márcz. 59. 60. 62. 63. 64. sz.
1872. *Komáromy Lajos.* A classicus nyelvek ügye. M. Tanügy 1872. 222.
1872. A színészek társadalmi állása. Figyelő 1872. II. é. f. 166.
1872. *Babics Kálmán.* Pár szó a mythosok alakulásáról. Tan. Egyl. Közl. 1872. 552. l.
1872. *Silberstein Adolf.* A klassika philologia tanítása. M. Tanügy 1872. 357.

- 1872/3. *Tipka Antal*. Miért tanítjuk a régi klass. nyelveket? A szabadkai gymn. progr.
1873. *Veress Ignác*. Philologiai üzemek. T. egyl. Közl. 1873. 527.
1873. *Dr. Müller Miksa* levele a class. nyelvek tanítását illetőleg. Tan. egyl. Közl. 1873. 362. l.
1873. *Petrovich Ferencz*. A latin és görög oktatás eredménytelenségének okai. T. egyl. Közl. 1873. 321. és 485. l.

II. A remek (latin és görög) fordításokra vonatkozó értekezések.

1789. A fordítás mesterségéről. Minden Gyűjt. 1789. I. 118.
1806. *Nagy peretsényi-László*. Értekezés a deákbold magyar nyelvre fordított szavak iránt. Nagy-Várad.
1836. *Vass László*. A fordításokról. Tud. Gyűjt. 1836. IX. 28. X. 40.
1846. *Dr. Schedel Ferencz*. A műfordítás elveiről. Kisf. Társ. Évl. 1846. VI. 49.
1853. *Pavisevič István*. O prevodu klassičnith pisava (a klassikusok fordításáról.) Karloviézi főgymnasium progr.
- 1855/6. *Koczányi Ferencz*. Ókori remekművek s jó magyar fordítmányok. A nagykárolyi kegy. r. algymnasium. progr.
1861. *Finály Henrik*. Hogy kell latinból magyarra fordítani? M. Nyelvész. 1861. VI. 480.
1871. *Szarvas Gábor*. Latin fordítások s a latinosságok. Akad. Ért. 1871. V. 97. és Nyelvt. Közlem. 1871. X. 136.

III. Az ó classica philológiára (görög és latinra) vonatkozó megjelent külföldi művek ismertetése.

1833. *Auctores Attici et quos sic vocant Sophistae opera et studio Gulielmi Steph. Dobson. Londini. 1828.* Ism. Horvát István. Tud. Gyűjt. 1833. II. 117. l.

1835. *Majo Angelo Schoemann György. Lindemann Frigyes és Wüstemann Frigyesnek autor kiadásai 1831-ben.* Ism. »Classica régisége« cím alatt. Tud. Tár. 1835. V. köt. 175.
1837. *Kritikai vázlatok a külföldi literatura termékeiről.* Tud. Tár. Literatura 1837. I. 25. 1838. II.
1840. *Leben und Studien Fr. Aug. Wolfs des Philologen von dr. W. Körte. Essen. Ism. K—y Tud. Gyűjt. 1840. I. k. 106.*
1867. *Promptuarium sententiarum ex veterum scriptorum romanorum scriptis congegit E. F. Wuestemann Gothae 1866.* Ism. Haas Mihály Tan. Lap. 1857. I. 12.
1869. *Lucian Müller. Geschichte der classis. Philologie in den Niederlanden. Leipzig 1869.* Ism. dr. Heinrich. Tanügyi füz. 1869. III. 185.
1873. *Dilettanten, Kunsthaber und Kenner im Alterthum. Von Dr. H. Blümner. Berlin. Ism. Molnár Antal. Reform 1873. 159. sz.*
1873. *Wie studirt man Philologie von Freund. Leipzig 1872.* Ism. Garani Rich. T. egyl. Közl. 1873. 355. l.

B. Görög irodalom.

I. Az egyes görög szerzők.

1. Aischines.

a) fordítás.

Szabó István. Szikrák a Hellen szónokokról (Kéziratban).

b) értekezés.

1852. Demosthenes és Aischines. Családi L. 1852. I. f. é. 279.

2. Aischylos.

a) fordítás.

1783. *Molnár János.* Aischylos Prometheusából egyes velős mondatok. Prósában. M. Könyvh. III. 622.
1792. *Verszeghy Ferencz.* Aischylos lebilincselte Prometheusa, mythologiai jegyzetekkel. Buda.
1861. *Zilahy Károly.* A lelánczolt Prometheus Aiszkulosz után: Pest 1861. és belőle mutatv. Magy. Sajtó 1861. 218. sz.
- Fabrich.* Aeschylos 7 szindarabja kéziratban.

b) Tartalmi elbeszélés (Paraphrasis).

1853. *Tótfy János.* A perzsák. Divatcsarnok 1853. 34. sz. Prometheus u. o. 40. sz. Heten Tbéba ellen 47. sz. Orestia u. o. 52. sz. Könyörgő leányok. u. o. 67. sz.

c) Értekezés.

1859. *Hillebrand József.* Aeschylus Agamemnon und die gleichnamige Tragoedie des Tragikers Seneca. Parallele. A nagyszebeni kath. főgymn. progr.

d) Külföldi kiadás ismertetése.

1835. Klausen Aeschylosa 1833. Ism. Tud. Tár. 1835. 6. köt. 185. l.

3. Aisopos.

a) Fordítások.

1536. *Pesti Gábor.* Aesopus Fabulay. Viennae Pannoniae.
1593. *Heltai Gáspár.* Aesopus Fabulái. Nemetujvár.
1673. Névtelen írók, Magyar Esópus; azaz: Esópusnak egész élete és fabulái, melyeket Görög nyelvből Deákra, Deákból Németre, németből magyarra fordítottak. Lőtse.
1767. Ezopusnak 150 meséi, melyek most újra magyar nyelvre fordítván . . . . . Kiadattak. Szeben. Bécs. Pozsony.
1774. Aesopus meséi. Kolozsvár.
1777. Aesopus meséi kepekkel megékesítve. Kolosvár.
1788. *Pétey József.* Aesop meséi. Versekkben. Haszonnal mulató mesék. Győr.
1799. *Hatvani István.* Aesop meséi. Debreczen.
- Németh Antal.* Aesopus meséi és élete. Bécs. Pozsony.
1846. *Szabó István.* Aesop meséi. Pest. Kiad. a m. Tud. A. és a Kisf. társ.

b) Értekezések.

- Német Pál.* Aesopus élete és Fabulái. Pest.
1837. G. Sz. Némely vonások Aesop híres életéből. Tud. Gyűjt. II. 93.

c) Aisopos-féle kiadások.

1684. *Sylvanus György*. Aesopi fabulae LX. Londini.
 1845. *Szabó István*. Aesopos meséi görög és magyarul. Pest.
 1861/3. Toldalék Aesop meséihez. Sárospatak.
 1867. *Aesop meséi* az ifjúság számára. Erkölcsi versekkel és egy színezett képpel. Zágráb.

4. Alkaios.

Fordítások,

1804. *Fabchich József*. Győr. Röv. ism. Molnár János. M. könyv. 1804. XXII. szak. 133. és Schedius L. Zeits. für und von Ungern 1804. VI. 187. Az egész czime: Vasvármegyei Köszögi Fabchich József az magyar fölállítandó Tud. Társaságnak az XI. sz. alatti Tagjától magyarra fordítottatott Pindarus, Alceus, Záfó, Stezikorus, Ibikus, Anakreon, Bakkilides, Szimonides, Alkmán, Arkilokus; az II. Isztmiai Mecenásoknak költségével.
 1830. *Csemiczei Cseminszky Sándor*. Alkaeos keservei. (Alkaeos Sapphohoz) Fel. M. Min. III. 228.

5. Alkman.

a) Fordítások.

1803. *Fabchich József*. Győr. L. Alkaios.

b) Értekezés.

1872. *Dr. Róman Ottó*. Alkman Phil. Közl. 172. 184.

6. Anakreon.

a) Fordítások.

1785. *Zechenter Antal*. Magyar Anacreon. Prága.
 1789. *Kazinczy Ferencz*. Anak. XIX. éneke. *Ἡ γῆ μέλαινα πίνυ*. Magy. muz. II. negy. 1789; 34. l. Anakr. 33-ik dala 362—363. l. I. köt.
 1789. *A. J.* Anakreon 2. és 40. ódája Magy. Muz. 331—345. l. köt.
 1790. *A. J.* Anakreonnak XLV-ik dala. M. Orpheus. 1790. 131. l.
 1790. *Dr. Földi*. »Az én kívánságom« Anakreonnak 15-ik dala. M. Orpheus 1790. II. k. 393. l. »A Iant« Anakr. 1-ső dala u. o. 407. l. »Az asszonyok« Anakreon 2-ik dala u. o. 408. l.
 1790. *Kazinczy Ferencz*. Anakr. XI. *Ἀέροναι αἱ γυναῖκες* és XII-ik dalai *Παρά τὴν σκίην Βάθυλλε*. M. Orpheus 1790. 276. 277.
 1790. *Névtelen*. Anakreonnak XVI. dala. M. Orph. 1790. II. R. 307. l.
 1790. *Széphalmi*. Anakreonnak III-ik dala. M. Orph. 1790. 293.
 1795. *A kor*. Anakreon II. ódája. »Sokféle« irá Sándor, Győrött 1795. VI. dar. 227. Az élet futamatja. 24. óda. U. o. 228. l. A kívánságok. 20. óda. U. o. 231. l. Ámornak éjjeli látogatása. 3. óda. U. o. 255. l.
 1803. *Édes Gerg*. A Teosi Anakreon versei. Kétféle fordításban. Vác.
 1804. *Fabchich József*. Győr. L. Alkaios.
 1813. Anakreon: Az éjjeli vendék. A fecskéhez. A szép árny. A példák. A gondelüző. A levélhordó. Amor nyilai. Bor és szerelem. Kazinczy Fer. »Poetai Berkei.« 173—187. l.
 1813. *Ujhelyi Dayka Gábor*. Anakr. 7. dala (Bergk) utánzása. »Dayka versei.« Pest 14. l.

1814. *Henczfalvi Szász József*. Anakr. 9. 22. 33. Oda. Erd. Muz. II. füz. 107. 108. l.
1814. *Gr. Dessevffy József*. A gondatlan ivó. Anakreon után. Erd. Muz. 1814. I. füz. 47. l.
1818. Bajvívás Amorral (Szabadon Anakreon után.) Haszn. Mul. I f. é. 28. sz. 217. l.
1822. *Anakreontismusok*. A tél. Választás. Zephyrek. Galambok. Az esztendő részei. Könnyű élet. Jövendöl és Szép literatura 1822. 30.
1823. *Vásárhelyi János*. A bánatoszlátó pohárnok. A megoszlott szerelem. Szerelmes pörlekedés. Szép literatura. 1823; 185. l.
1824. *Gr. Dessevffy József*. Anakreon galambja. Hébe 1824. 249.
1832. *Zeykfalvy Idősb Zeyk Ján*. A vigélet. Anakreon szerint. »Sokféle« kiad. Márton József 1832; XXII. sz. 175. l.
1838. *Dr. Taubner Károly*. Anakreon dalai. Pest Kiadta; Vajda Péter. Bir. 99. Figyelmező 1839. 3. év. 469. 490. l.
1845. *Zeykfalvy Idősb Zeyk Ján*. Anakreoni Dalok I—XIII. Zeyk munkái III. k. Kolozsvártt.
1857. *P. Thewreuk Emil*. Anakreon galambja. Anakreonteor. 14 Bergk. Tanod. Lap. 1857. II. 19.
1860. *P. Thewreuk Emil*. Anacr. 27. 23. Tan. Lap. 1860. 190. 191. Anacr. 21. Tan. Lap. 1861; I. 244. l.
- Szabó Károly*. Anakreon összes dalai. Kéziratban.
- 1869/70. *Cebecauer János*. Anakreon dalai. A nagyszebeni kir. főgymn. értesítv.
1873. *Péchy Imre*. Anakreon dalai. Mutatvány Athenaeum 1873. 304. és Vasárn. ujs. 1873. 583. l. Föv. Lap. 1873; 260. sz. és Reform. 1873; 333. sz.
1874. *P. Thewreuk E.* Anakr. elegiáiból töredék 1. 2. 3. Epigr. 1. 2. Föv. Lap. 1874. 91. sz.
1874. *Péchy István*. Anakreon dalai. Görögből fordít. Pest. Ism. Ellenőr 1874. Jan. 27. sz. és Figyelő 1874; 11. sz. és Pésti Napló 29. sz. esti kiad.
- Révay Miklós*. Anakreon. Kéziratban.

b) É r t e k e z é s e k.

1803. *Csokonai Vit. Mih.* Anakreoni dalok Bécs. Válogatott munkái. Kiadta Toldy János 1864. I. köt. 100 l.
1847. *Dankovszky Gergely*. Anakreon der fröhliche Grieche sang vor 2370. Jahren griechisch-slawisch. Pressburg.
1860. *Pon. Thewreuk Em.* Anakr. 27. A Bergk. Anakr. 23. Tan. Lap. 1860; 190. 191. l.
1861. *Pon. Thewreuk Em.* Az »anakreoni dalok«-ról. Magyar nyelvészet 1861. VI. 383. és Anakr. 21. Tan. Lap. 1861; 243. 244. l.
1864. *Pon. Thewreuk Em.* Anakreon (Szövegírálat 11 (13) 1—4 Bergk. Poët Lyr.). Kalauz 1864. II. 78.
- 1869/70. *Cebecauer János*. Anakreon és az anakreonfélék. A nagyszebeni kir. főgymn. 1869/70-iki értesítv.
1870. *Pon. Thewreuk Em.* Anakr. ír. 22. Tan. egyll. Közl. 1870. 28. l.
1872. *Dr. Hóman Otto*. Horatius és Anakreon (Campe után) Philol. Közl. 1872. 284. l.
1874. *Pon. Thewreuk Em.* Anakreon. Athenaeum 1874; 1055. l.

7. Anaximenes.

a) F ö r d í t á s.

1846. *Kis János*. Anaximenes rhetorikája. Kiad. a m. Tud. és a Kisf. Társ. évk. 1846. VII. köt. 297.

b) É r t e k e z é s.

1857. *Dr. Tölgy Iván*. Anaximenes rethorikája. M. nyelvész. 1857. 400 l.

8. Aratos.

1783. *Molnár János*. *Φαινόμενα καὶ Διοσημεία* című költ. egye; versek. M. Könyvh. 1783. III. 626.

9. *Archilochos.*

- 1804.
- Fabchich József.*
- Győr. I. Alkaios.

10. *Aristainetos.*

- 1566.
- Sambucus Zsámboki János.*
- Aristenaetis Epistolae amatoriae. Antverpiae (kiadás).

11. *Aristophanes.*

a) Fordítás.

- 1867/8.
- Veress Ignác.*
- Aristophanes »Békái« mutatv. a pesti kir. gymn. progr.
-
- 1871/2.
- Veress Ignác.*
- Aristophanes »Felhői.« A nagyszabeni kir. főgymn. 1871/2. értesit.

b) Értekezés.

- 1867/8.
- Veress Ignác.*
- Aristophanes és a »békák« czimű vigjátéka. A pesti kir. gymn. progr.
-
- 1868.
- Veress Ignác.*
- Aristophanes és munkái rajza. Bud. Szemle. 1868. XII. 1. 5.
-
1873. Aristophanes Párisban. Reform 1873. 80. sz.

a) Könyvkiadás.

- 1844.
- Papp György.*
- Aristophanes Plutosá. Jegyzet és szótárral. Mellékl. Görög olvasó könyvéhez.

12. *Aristipus.*

- 1822.
- R. J.*
- Aristippus védelme. Tud. Gyűjt 1822. VII. köt. 52.

13. *Aristoteles.*

a) Fordítások.

- 1825.
- Ifjabb Kiss János.*
- Aristoteles Paeanja. Pest. I. Kebes alatt.
-
- 1842.
- Hunfalvy Pál.*
- A költészetről. Kisf. Társ. évk. III. k. 1842. 148. l.
-
1845. Aristotelesnek néhány versei. Hagedorn szerint Zeykfalvi Idősb Zeyk Ján. munkái III. k. Kolozsvártt. 186. l.
-
- 1846.
- Kis János.*
- Aristoteles »Rhetorikája« Kisf. Társ. évk. 1846. VII. köt. 7. l.
-
- 1865.
- Haberern Jonathan.*
- Aristoteles. »A lélekről.« Pest 1865. Birálta Kun Pál Uj korszak 1866. 18. l. és Pesti Napló 1866; 262. sz. Sárospataki füz. 1864. 860. l.
-
- 1869.
- Haberern Jonathan.*
- Aristoteles »Politikája.« Pest.
-
- 1873.
- Haberern Jonathan.*
- Aristoteles »Ethikája.« Pest. Ism. M. Prot. Egyh. Lap. 1874. 370. l.

b) Értekezések.

- 1589.
- Deidrich György.*
- Analysis Libri VI. Ethicorum. Aristotelis ad Nicomachum. Straszb.
-
- 1596.
- Hermann Lénárd.*
- Aristotelis Analytici posteriores, decade disputationum methodica comprehensi Francof.
-
- 1599.
- Fischer Simon.*
- Disputationes sex doctrinam de praedicamentis et praedicabilibus ex Aristotelis scriptis desumptam complectentes.
-
- 1783.
- Molnár János.*
- Aristoteles műveinek vázlatos ismertetése az aureliai 1606-i kiad. nyomán. M. Könyvh. 1873. IV. 462.
-
- 1839.
- Taubner Károly.*
- Párhuzam Aristoteles és Hegel között. Athenaeum 1830; II. f. é. 529.
-
- 1855.
- Demanovszky Endre.*
- Aristoteles Anthropológiája.

- Megjel. a soproni ág. hitv. főtanoda 1855. tudós. Ismertette a m. Nyelvészet 1856. 136. l.
1859. *Tóth József.* Aristoteles rendszere. Kecsk. Prot. Közl. 1859. IV. 74.
1859. *Hunfalvy Pál.* Aristotelesi tanulmányok. m. Akad. Értes. 1859. I. 107. l.
1864. *Perlaky Sándor.* A stoikusok erkölcstana Garve bevezetéséből Aristoteles erkölcstanához. Sárosp. füz. 1864; 783.
1865. *Télfy János.* Aristoteles politikája. A m. kir. egyet. 1864. oct. 19. és 22-én tartott előadás. Hon. 1865; 22. 23. 24. sz.
1866. *Dr. Télfy Iván.* Aristoteles elveszett munkái. Budapesti Szemle. Új foly. 1866. V. 156. l.
1867. *Haberern Jónathan.* Aristoteles befolyása a Philosophia újabb korszakára. Kivonat. Akad. Értes. 1867. I. 173. Terjedelmesen Budap. Szemle 1867. IX. 83.
1867. *Haberern Jónathan.* Aristoteles és befolyása az új bölesészetre és az életre. A böles. tud. kör. 1867—70; I. 3. szám. 1—25.
1868. *Haberern Jónathan.* Aristoteles Metaphysikájának fordítására a bírálók véleménye. Akad. Értes. 1868. II. 267.
1870. *Dr. Krausz Sámuel.* Plató és Aristoteles psychológiája bíráltilag előadva és összehasonlítva. Pest.
1870. *Irmei Ferencz.* Plató és Aristoteles a nemzetgazdaságban. Reform. 1870; 349. sz.
1872. *Haberern Jónathan.* Aristoteles »Eshiká«-jának a barátságáról való fejezete. Akad. Értesítő 1872; VI. 87.
1873. *Hunfalvy Pál.* Aristoteles elmélete a jogról és államról. »Tanulmányok« Pest.
1873. *Bardth Ferencz.* Grote Aristotelese. Az Edinb. Review után. Budap. Szemle 3. sz. 88. l.

c) K i a d á s.

1555. *Wagner Bálint.* Ἀριστοτέλους περὶ ἀρετῶν. Brassó; és Aristotelis libellus de virtutibus et vitiis. Sententiae diversorum auct. de eadem materia u. o.

14. Athenaios.

F o r d i t á s.

1783. *Molnár János.* Egyes részletek Athenaeusból. M. Könyv. 1783. III. 619.

15. Bakkchylides.

1804. *Fabchich József.* Győr. L. Alkaios.

16. Bion.

F o r d i t á s o k.

1811. *Vályi Nagy Ferencz.* Bion és Moschus idylliumai Sárospatak.
1813. *Erosz,* a tanítvány. Bion után. Kazinczy Fer. »Poetai Berke« Pest. 171. l.
1859. *P. Theverewk Emil.* Halottas ének Adonis felett smyrnai Biontól. Tan. Lap. 1859. 266. l. Új m. Muz. 1859; I. 239. l. Józsa. Pest 1862. 205. l.
- Pécsi János.* Bion és Moschos. Kéziratban. L. e. tekint. Új m. Muzeum 1858. I. 301.

17. Demokritos.

1785. *Könyi János.* A mindenkor nevető Demokritos folytatása, avagy okos leleményü furcsa történetek. Buda.

18. *Demosthenes.*

a) Fordítások.

1570. *Rosa Pál.* Gnomologiae Demosthenicae graeco-latinae. Paulo Rosa. Crennicio Pannonio interprete. Basileae.
1835. *Taubner Károly.* Demosthenes három beszéde az Olynthosiakért. Tud. gyűjt. 1835. III. 65. l.
Buczy E. Demosthenes I. beszéde. Philippos ellen. Kéziratban.
1839. *Szabó István.* Szikrák a hellen szónokokból. Kéziratban.
1850. *Lonkay Antal.* Demosthenes a rhodosiak szabadsága fölött. Uj m. Muz. 1850—1; I. 500.
1862. *Dr. Telfy Iván.* Demosthenes beszédei és pedig 3 olynthiai és az I. Fülöp ellen. Pest.
1868. *Kostić J. V.* Demosthenow pervi olynthski govor. (Demosthenes I. olynt. beszéde ford. horvát nyelvre.) A karlowici gymn. progr.
1871. *Becsek Sándor.* Demosthenes válogatott beszédei. Három philippikája. Első füz. Székely-Udvarhely.

b) Értékezések.

1833. *Vass László.* Demosthenes és Cicero. Tud. Gyűjt. 1833. VII. 39. VIII. 2. l.
1840. *Kazinczy Gábor.* Demosthenes jellemrajza. Tudománytár új foly. VIII. 1840. 271. l. (1840. 11. füz.)
1851. Demosthenes és Aeschinesz. Családi L. 1851; I. f. é. 279. l.
1867. *Pakosta János.* Politische Grundsätze des Demosthenes aus dessen Staatsreden zusammengestellt. A vinkovcei gymn. progr.

19. *A szinopei Diogenes.*

1782. *Balla Im.* Tréfás elméjü bölc Diogenes Philosophusnak Historiája. Jó versekben. Kolozsvár.

1792. *Sághy Károly.* Diogenes beszélgetéseinek 37-ik darabja. Pesti M. Társ. kiadásai 1792; 82.
1793. *Kazinczy Fer.* A szinopei Diogenesnek dialogusai. Wieland után ford. Pest.

20. *Diogenes Laertius.*

a) Diogenes Laertius-féle kiadás.

1570. *Sambucus János.* Diogenes Laertii Libri de vitis philosophorum, ex antiquis codicibus emendati. Antverpiae.
- b) Könyvismertetés.
1664. Laertii Diogenis de vitis, dogmatis et apophtegmaticorum, qui in philosophia claruerunt. Thoma Aldobrandino. Londini 1664. Ism. Molnár János. M. Könyvház. 1783; II. 205. 223. l.

31. *Dionysios Halicarnassensis.*

1560. Dionysii Halicarnassei de Thucydidis Historia iudicium, Andrea Duditio Pannonio interprete. Venetiis apud Aldum.
1783. *Molnár János.* Dionysios történetének vázlatos ismertetése. M. Könyvh. 1783. IV. 4°.

22. *Dionysios Periegetes.*

1831. *Ormos József.* A Dionüsziosz Periegetesz neve alatt ismeretes munkának igaz írójáról és idejéről. Fel. M. Miner. 1831. I. 154.

23. *Epikuros.*

a) Fordítások.

1825. *Gr. Desseuffy József.* Epikuros három gnómái (Brunkhius analektái nyomán) Fel. M. Min. 1825, 112. l.

b) É r t e k e z é s.

1831. Epikurusnak, régi bölcsnek vélekedései. Buda.

23. Epiktetos.

a) F o r d i t á s.

- 1825.
- Mokri Benjamin*
- . Epiktetosnak kézi könyvecskéje Ford. nem különben a stoikusoknak erkölcsi tudományáról és annak nevezetesebb fogyatkozásairól való rövid elmélkedéssel megbővítette. Pest, Ism. Thaisz. Tud. Gy. 1826. II. k. 110. l.

b) K i a d á s.

- 1585.
- Franké*
- . Epicteti philosophi stoici Enchiridion. Kolozsvár.

25. Eunapius Sardianus.

- 1568.
- Sambucus János*
- . Eunapii Sardiani de vitis philosophorum. Antverpiae.

26. Euripides.

F o r d i t á s o k.

- 1551.
- Tordai Gelei Zsigmond*
- . Orestes. Latinra fordítva. Basileae.
-
- 1775.
- Zechenter Ant*
- . Fédra és Hippolitus, szomorujáték. Pozsony.
-
- 1783.
- Molnár János*
- . Egyes velős mondatok. Prózában. M. Könyvh. 1783. III. 624.
-
- 1840.
- Guzmics Izidor*
- . Iphigenia Aulisban. Buda. Kiad. a m. T. Társ. Birálta: Hunfalvy Pál. Athenaeum 1841. 227. 245. l.
-
- 1847.
- Szabó Károly*
- . Mutatvány »Iphigenia Aulisban.« Kisf. Társ. Szépirod. Szem. 1847. oct. 3. 209. l.

- 1849.
- Szabó Károly*
- . Euripides válogatott színművei: Ifigenia Aulisban és Ifigenia Taurisban! Pest. Kiad. a Kisf. Társ.

Fabrich. Euripides 10 szomorú játéki. Kéziratban.

27. Az emesai Heliodoros.

- 1700.
- Gyöngyösi Istv.*
- Új életre hozott Chariclia. Heliodoros után. Lócse és Dugonics András kiadásában Pozsony és Pest 1796. I. l.
-
- 1798.
- Dugonics András*
- . A szerencsenek Heliodoros után Pest.

28. Herakleitos.

- 1867.
- Kostič*
- . J. V. O Herakleitu i njegovu nauku. A karloviczi gymn. progr. (Némely adatok Herakleitosról.)

29. Herodotos.

a) F o r d i t á s o k.

- 1760.
- Molnár János*
- . Egyes részletek »A régi jeles épületek« című könyvében. Nagyszombat.
-
- 1836.
- Szabó István*
- . A thermopylaei csata (Herod. VII. 207—226.) Karanestájéki palócz nyelven. Tud. gyűjt. 1836. II. k. 78—84. l.
-
- 1839.
- Szabó József*
- . Herodotos Thaliā azaz: III-ik k. 80—82 pont. Athenaeum. 1839. I. f. é. 855. l.
-
- 1857.
- Hunfalvy Pál*
- . Herodotos I. k. 107—111 fej. M. nyelvészet 1857. 450. l.
-
- 1862.
- Bartl Antal*
- . Herodotos VIII. k. Urania. Pest. Birálta:
- éq.*
- Krit. Lapok 1862. I. 49. és Hoffer Endre. Prot. egyh. l. 1864; 894 és 925.
-
- 1863.
- Bartl Antal és Veress J.*
- Herodotos IX. k. Kalliope. Pest. Birálta: E. S. Krit. Lapok 1863. I. 42 és Hoffer Endre. Protest. egyh. lap. 1866; 700 l.
-
- Szabó Károly*
- . Herodotos I. k. Kéziratban.

b) É r t e k e z é s e k.

1794. *Molnár János*. Herodotus. M. Köngyh. 1794. VI. szak. 71. l.
1835. *Holéczy M.* Herodotus seythákról. Tud. Gy. 1835. IX. 85. l.
1856. *Wenczel Gusztáv*. Felolvasta e Herodotus történeti munkáját az olympiai játékok alkalmával? Magyar Sajtó 202. sz.
1857. *T. Herodotosz* (születése és halálózása idejére nézve). M. Nyelvészet 1857. 79.
- 1860/1. *Szepesi J.* Régiék véleménye a föld és ég alakjairól. Herodot szer. A pesti k. r. gym. progr.
1873. *Garami Rikárd*. Herodotos. Stein után; Melleklet a M. Tanügy. 1873. V. füzetéhez.

c) M a g y a r á z a t.

1860. *Bartl Antal*. Herodotos VIII. k. Urania. Tan. Lap. 1860; II. 361. 373. 385. 397. 409. 421. 433. stb.

30. Hesiodos.

a) F o r d i t á s o k.

Sambucus János. Hesiodi opera és dies (latinra fordítva.)

1783. *Molnár János*. Egyes részletek Hesiodosból magy. prózában. M. Könyvház. 1783. III. 621.
1857. *Szabó István*. Hesiodus munkái és napjai 129—244 v. Tan. L. 1857. I. 14. és II. 60. l.

b) É r t e k e z é s.

1794. *Molnár János*. Hesiodus hazájáról, élete idejéről, költeményne irásiról. Ó és új egy pár, Tzelsus ellen egy pár könyv. 1794. Pest. 89. l.
1862. *Aldor Imre*. Hesiod. Divates. 1862. 231. l.

31. Hippokrates.

1818. *Unghvári Ném. Tóth László*. Hippokrates esküvése. Hasz. Mul. 1818. I. 231. l.

1843. *Wachtel Dávid*. Hippokrates aphorismái. Temesvár
1847. *Toepler Károly*. Hippokrates aphorismái. Sopron és Pest. 1847.

32. Homeros.

a) F o r d i t á s o k.

1569. *Cesinge János*. (Janus Pannonius) Ilias VI. könyvből: Diomedis et Glauci congressus. L. Jani Pannonii opera. Sambucus János kiadásában. Viennae Austriae. (Latin fordítás.)
1651. *Dálnoki János*. A régi híres és neves Trója városának tiz esztendeig való megszállásáról és rettenetes veszedelméről (megírta már 1569-ben). Kolozsvár 1651. és 1654. Lőcse 1656. Fehérvár és Kolozsvár 1676.
1707. *Bergler István*. Transilvanus Homeri Ilias. Amstelodami. (Latin ford.)
1760. *Molnár János*. Homer Iliásának egyes részei elszórva »Régi jeles Épületei«-ben és »Magy. Könyvházájá«-ban 1783. II. szak. 327. l.
1762. *Bergler István*. Homeri Odyssea. Batrachomyomachia. Hymni et epigrammata graece et latine. Patavii és 1777. Patavii.
1783. *Zamagna Bernát*. Homeri Odyssea latinis versibus expressa. Venetiis.
1784. *Kunich Raymund*. Homeri Ilias latinis versibus expressa. Vindobonae.
1789. *Molnár J.* Homérus Iliássá. I. könyv. eleje. Magyar Muz. 366—372. l.
1793. *Molnár János*. Homer Ilias I. k. 1—106 v. Készület az ó z. irásnak a pogány görögöknél való keletéről 1793. Pest. 27. l.
1809. *Vályi Nagy Ferencz*. Homer Batrachomyomachiaja. Sárospatak.
1815. *Révai Miklós*. Homer Iliása I. k. Közli Helmeczi az »Erd. Muzeum« II. füz. 154.
1816. *Kölcsey Ferencz*. Ilias I. II. éneke. Minden mun.

- kiadta Toldy. Pest 1859. II. k. 105. l. és »F. M. Min.« 1826. 865. l. Röv. ismer. »Élet és Literatura« 1826. 264. l. és Cselkövi (Kölcsey). Muzárium 1829. 133. l.
1821. *Vályi Nagy Ferencz.* Ilias. Sárospatak. Kiadta Kazinczy Ferencz. Birál. Kölcsey Fer. Minden munkái III. k. és »Élet és Literatura« 1826. 266; 1827. 387. l.
1825. *Ifjabb Kis János.* Homerus Hymnusa a földhöz, mely »Thébai Cébes Képé«-hez Aristoteles Paeanjával együtt toldalékul járul. Pest.
1835. *Hertelendy Gábor.* Hom. JI. I. k. Pozsony.
1842. *Szabó István.* Odyssea XXIV. éneke. Nemzeti Almanach II. évf. I. l.
1846. *Szabó István.* Odyssea. Pest. Ism. Kisf. Társ. Szépirodalmi Szemle. 1847; 219. és 238. l. és Henszmann Imre. »Szabó az Odyssea fordítója.« Kisf. Társ. »Szépirodalmi szemléje.« 57. l.
- 1850/1. *Szabó István.* Ilias I. éneke. Uj m. Muz. 1850—1. I. 49. l.
1851. *Tóth Endre.* Egy koldushoz Homérből. Losonczy Phönix. Kiad. Vahot Imre 1851. I. k.
1853. *Szabó István.* Ilias. Pest. Röv. jellemzés. Uj m. Muz. 1853. I. k. 110. l. Ism. Pesti Napló 1853. 925. sz. és Lichner Pál a pozsonyi ág. hitv. főisk. 1853/4. értesít. és Telfy Iván. Oester. gymn. Zeit. 1857.
1854. *Zombory Lipót.* Ilias I. éneke. Uj m. Muz. 1854. II. k. 409. l.
1855. *Lonkay Antal.* A Homerféle Békaegérharcz. Uj m. Muz. 1855. 441. l. Lonkay olvasókönyv 1855. I. k. 319. l.
1857. *Szevemley Károly.* Homer Iliása I-én. 1—171. vers. A rimaszombati prot. gymn. és reált. 1857. progr. Ism. Hunfalvy Pál. Magyar nyelvészet 1858. 319. l.
1861. *Pon. Thewreuk Em.* JI. V. 31—455. v. Magy. Nyelvész. VI. 536. l. Odys. I. 64. Tanodai Lapok 1861. 198. l.
1862. *P. Thewreuk Em.* Ilias. I. 1—52. Szépirodalmi Figyelő (Arany J.) 1862, 780. és »Józsa« költem. füzér 1862. 191—204. l. a VI. ének 369—502. verseivel.

1863. *Zombory Lipót.* A verseny. Ilias XXIII. év. Uj m. Muz. 1863. II. k. 95.
1863. *Korodi Lajos.* Nausikaa, sechster Gesang der Odyssee des Homer in freie Stanzen übersetzt. A brassói ág. h. gymn. progr.
1864. *Dr. Telfy Iván.* Odyssea folyó beszédben. Pest. Bir. Szepesi Imre. »Jelen viszonyainkban« 331. l. és Philologiai közl. 1872. 15. l. II. kiad. 1866.
1864. *P. Thewreuk Emil.* Az Ilias VI-én. mutatvánv. Kallauz 1864. III. k. 63. 78. és 1865. 9. l.
1865. *Pon. Thewreuk Emil.* Homer Iliása. VI. ének. Pest.
1873. *Rákossy Jenő.* Homer »Ilias«. Az első ének eleje. Reform. 150. sz.

b) É r t e k e z é s.

1597. (Lévai névtelen) Páris és görög Ilona Historiaia, ki miatt végre az egész Troyai birodalom el vesze, Priamus király meg öletéc, és az erős Hector le vágatéc. Kolozsvár. L. bőv. Erd. Muz. Egyk. évk. 1870. V. k. 60. l.
1681. A nagy Trója veszedelmének legigazabb historiája, melyet az oszlopokról neveztetett Guido Messána városának Birája hozott rendbe és irt Deák Historiába, kit magyarra ford. Hallerkői Haller János Fogaras városában 1681. »Hármas Istoria« III. része Pozsonyban 1767.
1760. *Bél András Károly.* Homerus scribendae Iliados consilio incomparabilis. Progr. megj. Lipszében Langenheimnál.
1774. *Dugonics András.* Troja veszedelme. Pozsony.
1780. *Dugonics András.* Ulyssesnek történetei. Pest.
1789. Homeros élete. Pope nyomán. Mind. Gy. 1798; III. 199. l.
1792. Homerosról és Virgiliusról. Mind. Gyűjt. 1792. VI. 395.
1792. *Pételey József.* Homerusról (életrajzi értekezés) a szerző által fordított. Voltaire Henriás-ában Győr. 1792; 223—234. l.

1793. *Molnár János.* Homerusban, az ó sz. írásból vett szövegeknek egynéhány példája. L. Készület az ó sz. írásnak a pogány görögöknél való keletéről. Pest. 1793. 33—83. l.
1795. *Sándor.* Görög Ilonáról. »Sokféle« 1795. VI. dar. 56. l.
1817. Homérnak némely festései rézre metszett képekben előadva. Haszn. Mul. 1817; II. f. é. 30. sz. 236. l.
1820. *T. S. Gondolatok a régi és újabb nemzeteknek némely nevezetesebb vitézi költeményeiről.* Az Iliasz. Tud. Gyűjt. 1820. VII. k. 3. l.
1821. *Kölcsey Fer.* Iliási pőr. Mind. mun. kiadta Toldy Fer. 1859. III. k. 187—206. l.
1824. Homeros élete. (Herodotusból) Tud. Gyűjtemény. 1824. III. köt. 64.
1829. *Dankovszky G.* Homeros slavicus lingua cognata lingua scripsit. Bécs.
1841. *E.* Homér sirja. Athenaeum 1841. II. f. é. 205.
1846. *Péczeley József.* Párvonal Homér és Virgil között. Kiad. a Kisf. Társ. évk. 1846. VI. köt. 233.
1853. *Csengery Antal.* Homér. Divatesarnok 1853. 71. sz.
1853. *Huafalvy Pál.* I. Homerosz a régi korban Aristotelesig. L. Szabó István Homer Iliászát 1853. II. l. II. Homerosz az alexandriai és következő korokban a múlt századokig u. o. XVIII. III. Homerosz az újabb korban u. o. XI. l.
1854. *Szepesi Imre.* Tárgyalat a hőskölteményi szójáról. Uj m. M. 1854.
1856. *Jancsó Lajos.* Homerosz mint nevelési tényező. Uj m. Muz. 1856. I. k. 27. l.
1856. *Sebők F. A.* Tanulságok Homeroszból. Tan. Lap. 1856; 130. 138. 149.
1857. *Kostić Jozep.* Kratka rozmatranja o Homeru. (Rövid elmélkedés Homer fölött). Az eszéki főgymn. progr.
- 1857/8. *Frankl István.* Akhilles jellemének széptani vázolata az Iliásból. A szabadkai algymn. progr. Ism. Gauzer. Tan. Lap. 1859. II. 326.
1858. Homer. Ifjusági Plutarch. Eger.

1858. *Dr. Hauler János.* De fato, quale apud Homerum perhibetur. A budai cs. kir. főgymn. progr.
1858. *Madiera.* Vergleichende Charakteristik des Achilles aus der Iliade und des Siegfried aus den Nibelungen. A besztercebányai cs. kir. gymn. progr.
1858. *Wratschko Fer.* Ein Beitrag zur homerischen metrik. A varasdi főgymn. progr.
1858. Akhilles jellemzése. Magy. Sajtó 123. sz.
1859. *Szabó Károly.* Tanulmány Homer Költeményei fölött. Kecsk. Prot. Közl. 1859. IV.
1861. *P. Thewrock E.* Hom. Odys. I.; 64. v. magyarázat. Tan. Lap. 1861; I. 198.
1862. *Áldor Imre.* Homér. Divatesarnok 1862. 56. l.
- 1862/3. *Balugyánszky József.* Homér s a homéri költemények. A löcesei kath. főgymn. 1862/3. értesítvénye.
1865. *Szász Gerő.* Az Iliásról. (Közlem. Cammann, Müller Ottfr. Beruhardy s mások után). Magyarország s a Nagyv. 1. 2. 3. 4. sz.
- 1865/6. *Balugyánszky József.* De administratione iustitiae divinae in Homeri carminibus. A löcesei kir. főgymn. 1865/6. értes.
1866. *Kun Pál.* Homér magyar fordítói. Polit. Hetil. 1866. 25. szám.
1866. *Dr. Tölgy János.* Az Iliás szerzője. Iliás fordítása. II. kiadásához. Pest 1866. irt. bevezetésében.
- 1868/9. *Bratély Vazul.* Homerove pisme, nyihovo merilo in nyihov jezik (Homer költeményei, versmértéke és nyelve.) A zágrábi gymn. progr.
1869. *Lipp Vilmos.* Homér és a költői inventio. Tanulmány. Szabad Egyház. 1869; 8. 9. sz.
1871. *Dr. Hóman Ottó.* A homéri kérdés jelenlegi állása. Phil. Közl. 1871. 251. 364. 431.
1871. *Erődy Harrach Béla.* Az Odyssea I. és II. énekének szerkezete. Phil. Közl. 1871. 209. l.
1872. *Dr. Hóman Ottó.* Homer a magyar irodalomban. Phil. Közl. 1872. 11. l. Bir. Szamosi János. Tan. E. Közl. 1872. 385. l.

1872. *Malmosi Károly*. Achilles paizsának leírása az Iliasban. Phil. Közl. 1872.; 46, 95. l.
 1872|3. *Türk M.* Zur Vergleichung der »Iliade« und des »Nebelungen liedes.« A brassói ev. hitv. gymn. prog.

c) A Homerosra vonatkozó külföldi munkáknak ismertetése.

1856. De nomine Homeri commentatio academica. Scripsit Georg. Curtius. Kiliae 1855. Magy. Nyelvész. 1856. 173. lap.
 1856. Die Realien in der Iliade und Odyssee von J. B. Friedreich. Erlangen. 1856. Magy. Nyelvész. 1856. 175. lap.
 1856. Homeros u. die Homerische Sage von Chios. Von Dr. Emm. Hoffmann. Wien 1856. Ism. M. Nyelvész. 1856. I. 411.
 1857. Homeros Udysee von K. Fried. Ameis. Leipzig. 1856. Ism. Lichner Pál. Magyar Nyelvész. 1857; 226. l.
 1858. *Gladstone*: Studies on Homer and the Homeric tge 3. köt. Ism. Br. Budap. Szemle 1858; III. 240.
 1858. *Ed. Ott.* Sprachgeschichtliches aus Homer. A trieszti cs. k. főgymn. 1856/7. geogr. —e—r. Magy. Nyelvész. 1858; 401.
 1859. Homerisches Glossarium v. Ludv. Döderlein. 1850/l. Ism. Imre Sandor M. Nyelvész. 1859; 237.
 1873. Können ung sollen unsere Frauen den Homer Lesen? Ein mündlicher Vortrag von S. p. n. Jena. Ism. Cs. J. Föv. Lap. 1873; 125. 126. sz.
 1874. Die homerischen Fragen von Dr. Heinrich Düntzer Leipzig 1874. (a homéri vitás kérdések) Ism. Athenaeum 1874; 18. sz. 1140. l.

d) A Homérféle kiadások.

1707. *Bergler István*. Homeri Ilias. Amstelodami.
 1762. *Bergler István*. L. A Fordításokat.
 1862. *Ponori Thewrewk Emil*. Homer Ilias I. k. magyará-

- zatokkal. Pest. Bir. Dávid István. Krit. Lapok. 1862. I. 168. l. és Dr. Budenz József. Nyelvtudom. Közlemények 1862; 145. l.
 1865. *P. Thewrewk Emil*. Homer Ilias VI. k. magyarázatokkal. Pest.
 1872. *Veress Ignác*. Homér Odysseája 1—3. ének. Pest.

33. *Ibykos*.

1804. *Fabchich József*. Györ. L. Alkaios.

34. *Isokrates*.

a) Fordítások.

1783. *Molnár János*. Isocrates Demonicoshoz. Egynehány részlet. M. Könyvh. 1783. III. 615.
 1822. *Schedel Ferencz*. (Isocrates erkölcsi iutése) (paranesise) Isocrates Paraenesis ad Demonicum, e graeco per Rudolphum Agricolaam adjecta translatione Hungarica. Curavit. Pestini. Bir. Máry Pál. Tud. Gyűjt 1823. VII. köt. 107. l.
 1846. *Szabó István*. Isocrates négy beszéde: 1. Intelme Demonicoshoz, 2. beszéde Nicocleshez, 3. Nicocles vagy tanácsadó, 4. beszéde az Arcopagitákhoz. Pest. Kiad. M. Akad. és Kisf. Társ.

b) Értékezés.

1835. Isocrates és Pericles mint szónokok. Rajzolatok 1835 II. f. é. 22. sz.

c) Isocratesféle kiadás.

1684. *Sylvanus György*. Isocratis orationes ad Nicoclem et Demonicum és Epistolae, quae extant. Londini.
 1744. L. Kebes alatt.

35. *Kebeš.*

a) Fordítások.

- Horváth István.* Cebetis Tabula. Kéziratban.
 1821. *Liptay Sámuel.* A Thebei Khebesz erkölcsi Rajzolványa. Szabadon ford. Buda.
 1825. *Fj. Kis János.* Thébai Cébes Képe. Pest.
 1861. *Toldy István.* ΚΕΒΗΤΟΣ ΠΙΝΑΞ. Az élet képe. Eredeti görögben és fordítva. Pest.

b) Kiadás.

1744. Cebetis Thebani Tabula. Ex interpretatione Wolfii. Isocratis Paraenesis ex interpretatione Guilielmi Battie. Pythagorae aurea carmina. Graece et latine. Debreczen.

26. *Longinos.* (Dionisius Cassius Longinus).

- 1841/2. *Kis János.* Longin könyve a fenségesről. Magyarázatokkal és toldalékkal. A Kisf. Társ. évk. 1841/2. III. köt. 230. l.

37. *Lukianos.*

a) Fordítások.

1684. *Sylvanus György.* Luciani dialogi selecti. Londini.
 1826. *A. G. Charon.* Fel. M. Miner. 1826; 827. l.
 1851/2. *Széki József.* Lukián és saturnali levelei. Uj M. Muz. 1851/2; 664. l.

b) Kiadás.

1563. *Sambucus János.* Luciani opera, quae quidem exstant omnia, gr. et lat. una cum Gilberti cognati et J. Sambuci annotationibus utilissimis 4 köt. Basileae és u. o. 1602; 1619.

c) Értekezések.

- Sambucus János.* In Luciani dialogos tetrasticha Mythologica.

- 1862/3. *Schwarz A.* Ueber Lukians Nigrinus. A zengi cs. kir. államfög. progr.

Lysias.

1871. *Z. A.* Az atheni politikai ékesszólás és Lysias az athéni ügyvéd (Georg Perrot tanulmánya) a »Revue des deux Mondes« aug. 15. kiadásából. Pesti Napló 1871. 197. 198, 199. sz.

38. *Menander.*

1783. *Molnár János.* Menandernek jambus versbe szedett válogatott mondásai. M. könyh. 1783. III. 598.

38. *Menekrates.*

1832. *Menekrates.* »Sokféle« kiad. Márton József. 1832; XLIX; 398. l.

40. *Moschos.*

Fordítások.

1787. *Révai Mikl.* Moskusz III. alagyája. Bion halottas verse. Elegyes versei. Pozsony 1787; 181—192. l.
 1811. *Vályi Nagy Ferencz.* Bion és Moschus idyllumai. Sárospatak.
 1827. *Matskássy Ferencz.* Moschus këserve Biomnak halálán. III. idylluma. Szép literatura 1827; 33.

41. *Musaeos.*

1859. *Pécsi István.* Hero és Leander szerelmeik. Musaeos költeménye. Uj M. Muz. 1859; I. 39. l.
Pécsi János. Musaeos erotopoeognion. Kéziratban. L. erről Uj M. Muz. 1858. 301.

42. *Nonnos.*

1579. *Sambucus János.* Nonni Dionysiaca. Antverpiae.

43. *Parmenides.*

1853. *Edvi Illés Pál.* Világ mindenség. Parmenides görög eleáta bölcsésznek *περί γένεως* oktató költészetéből. A szerző »Elszórt költészetei« 1853. 186. l.

44. *Parthenius Nicaeensis.*

1577. *Szatmári Fábrí Istv.* Historia ex Parthenii Nicensis de amore impudico. Kolozsvár.

45. *Phokylides.* L. Theognis alatt.46. *Pindaros.*

a) Fordítások.

1779. *Papikoffler A.* Pindari Olympia cum explanatione in usum iuventutis. Buda. Ism. Molnár János. Magy. Könyvh. 1783; III. 369.
1804. *Fabchich József.* Pindarus. Győr. L. Alkaios.
1826. *Kazinczy Ferencz.* Olympiai VI. ének. Hébe. 1826. 128 l. Bir. Kölcsey Ferencz. Mind. Munk. III. köt. és Fenyéry. Bajza Krit. Lap. 1831, I. füz. 128 l.
1841. *Halimbai.* Pindarus a lanthoz. Koszorú 1840, 110 l. *Pécsi János.* Pindar 14 olympiai ódája. Kéziratban. L. erről Uj M. Muz. 1858, I. k. 301.

b) Értékelések.

1818. *Tóth László.* A költőnek remek példáiról különösen Pindarról s Pindarnak versmértékéről. Tud. Gy. 1818. VI. k. 54.
1871. *Ring Mihály.* Adalékok Pindar tropikájához. Orsz. T. egyll. Közl. 1871, 289.
1871. *Dr. Hóman Ottó.* Pindar életrajza. Phil. Közl. 1871. 31. 95.
1871. *Dr. Hóman Ottó.* Pindarica. Phil. Közl. 1871, 319.

- 1872/3. *Vaszary Dózsa.* Pindarus. A győri. szt. benedr. főgymn. 1872/3 ért.

47. *Pittakos.*

1827. *Szent-Györgyi Gellért.* Pittacus élete leírása. Tud. Gyűjt. 1827, V. köt. 11. l.

48. *Platon.*

a) Fordítások.

1558. *Sambucus János.* Dialogi duo Platonis: Alcibiades secundus et Axiochus. Viennae.
1792. *Simonyi Pál.* Szokrates tanítványának beszélgetése arról, ha valjon lehet-e az erkölcsöt tanítás által közölni mással. Pesti magy. Társ. kiadásai. 1792, 64.
1825. *N. Kriton.* F. M. Min. 1825, 33—41 l. *Buczy E.* Politika X könyv. Euthyphro, Criton. Phaedon, Theages; A szerelmesek. Kéziratban.
1830. *Petz Lipót.* Jon. Fel. M. Min. 1830. III. 17. l.
1845. *Csaplár Benedek.* Platon munkái: Euthyphron. Sokrates védbeszéde. Kriton. Phaidon, hosszabb bevezetéssel. Theages, A vágytársak. Kolosvár.
1846. *Székács József.* Jon. A Kisf. Társ. évl. 1846; VI. köt. 88.
- 1851—2 *Hunfalvy Pál.* Plátoni vendégség. Uj M. Muz. 1851—2, I. k. 323 és külön »Tanulmányok« című kiadásában 1873.
- 1853—4 *Hunfalvy Pál.* Eüthüfrón. Kritón. Faidón. Pest. Röv. ism. magától a szerzőtől. Uj M. Muz. 1853, I. k. 112 l. Pesti Napló 1853. 925 és u. o. 1854. 247—1390. sz.
1856. *Dr. Tótfy Iván.* Apologia és Criton. Pest. Ism. Bartl A. Tan. Lapok 1858 II.; 436, 447, 459, 483, 495 l. II. kiad. 1857.

1863. *P. Theveniek Em.* Plato epigrammái. Kalauz 1863; 72. lap.
1864. *Hunfalvy Pál.* Eüthüfron, Szokrates védelme, Kriton, Faidon, Alkibiades, Lakhes, Protágorász, Menon, Gorgiász, Pest.
- b) Értékezesek és ismertetések.
1770. *Bél András Károly.* Mors Socratis. Progr. megjel. Lípescében Langenheimnál.
1783. *Molnár János.* Rövid ismertetés Platon Dialogusainak. M. Könyvh. 1783. III. 629. 634.
1793. Fédon vagy a lélek Halhatatlanságáról, három beszélgetésekbe írta Mendelsohn Német nyelven. Magyarra ford. egy hazafi által. Pest.
1825. *Sz. J.* Socrates Geniusáról. Tud. Gyűjt. 1825; VII. k. 39. lap.
1836. Socrates és Xantippe. Rajzolatok. 1835 I. f. é. 51. sz.
1838. *Z.* Szokrates végsorsa. Rajzolatok 1838 I. f. é. 12. sz.
- 1850—1. *Hunfalvy Pál.* Platon köztársaság. Új. M. Muz. 1850—1, I. 177, 268 és »Tanulmányok« 1873.
1852. *R. J.* Socrates halála. Családi L. 1852, II. f. é. 505.
1859. *Maresch Antal.* Einleitung zu Platons Eutophron. A pozsonyi cs. k. főgym. progr. és Emendations-Versuch zu Platons Eutyphron u. o. 1860.
1862. *Scherff Armin.* Platons Jon (Inhalt und Tendenz des Dialogs). A felső lövői gymn. progr.
1862. *Fabán Mihály.* Szokrates jelleme és életrajza. Sárospataki füz. 1862, I. 51.
- 1862/3. *Szepesi Imre.* Szokrates életrajza. A pesti keg. r. nagy gym. 1862/3 tudós.
1863. *S. Lamartine* Socratese. Budapesti Szemle 1863 XVIII: 336. l.
1866. *Walser Jakab.* Platons Eutyphron oder die Erörte-

- rung über die Frömmigkeit. A nagyszebeni kath. főgym. progr.
- 1868/9. *Németh Antal.* Sokrates. A pozsonyi kir. főgym. progr.
1869. *Nagy Márton.* Plato mint bölcész és nevelész. Kivonatban Akad. Értes. 1869. III. 133. Terjedelmesen Bud. Szemle 1869. XIV. 359.
1870. *Irmei Fer.* Plató és Aristoteles a nemzetgazdászatanban. Reform. 1870; 349. sz.
1870. *Dr. Krausz Salamon.* Plato és Aristoteles psychológiája bírálattalag előadva és összehasonlítva. Pest.
- 1870/1. *Paál Gyula.* Sokrates önvédelméről a törvényszék előtt. A marosvásárh. kath. nagy. Gymn. ért.
1871. *Mátrai E.* Protagoras a politikai erény taníthatóságáról. Mutatv. »Philosophiai Chrestomathia«-jából. Hon. 1871; 41. 44. sz. esti kiadás.
1871. *Fischer Lajos.* Vajjon igazságosan ítéltetett-e el Socrates? Böles. tört. kép. Szabad Egyház. 1871; 214—216 sz.
1871. *Fischer Lajos.* Párhuzam Socrates és Plato tanai közt. Böles. történeti kép. Szabad Egyház. 1871; 224—226 sz.
1871. *Dr. Bászai Aurel.* Platon Phaedonjának tartalma, gondolatmenete és célja. A pesti ág. h. gym. progr.

c) Jegyzetes kiadás.

1867. *V. Horváth Zsigmond.* Plato Socrates védelme és Critója. magy. jegyzetek. Pest. Bir. Veress Ignác. Tanügyi füzetek. 1867; 62 l.

d) Külföldi munkák ismertetése.

1791. A Plató köztársaságáról, mely francia nyelven becsátatott ki Párisban 1762. Mindenés Gyűjtem. 1791. V 186.
1873. Platons Leben. Von Karl Steinhardt. Leipzig 1873. Ism. Oswald Miklós. Reform 1873; 126, 127 sz.

49. *Plutarchos.*

1570. *Bogáti Miklós.* Szép Historia a tökéletes asszonyi állapotokról, melyet Plutarchusból magyarra fordított. Koloszvár.
1591. *Bogáti Miklós.* Aspasia. L. Plutarch. Perikles. Koloszvár.
1684. *Sylvanus György.* Plutarchi liber de educatione liberorum. Londini.
1730. Plutarchi Charon. Icon amici et adulatoris. Tyrnaviae.
1783. Apophtegmata. *Molnár János.* Magy. Könyvh. 1783. III. 591.
1785. *Lothenyei János.* Apophtegmata, az az: ékes és éles rövid mondatok, melyeket hajdan böles Plutarkus görög nyelven összeszedett. Pécs.
1795. *Hatvani Pál.* Plutarchus. A gyermekek neveléséről. Buda.
1807. *Tanárky János.* Plutarchusból némely Görög és Római nagy emberek élete. Pozsony.
1821. *T. K. Appius Claudius.* Plutarch után. Szép. literatura 1821, 43 l.
1839. Házassági szabályok Plutarchból. Sopr. Estv. 1839; I. 209.
1847. *Széki József.* Párhuzamos életrajzok. Pest. Kiad. a m. Akad. és Kisf. Társ. Bir. Dr. Bloch Mór. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. Oct. 24. 257. l.
1854. *Dr. Télyf Iván.* Plut. a nevelésről Csal. L. 1854 II. f. é. 448.
1855. *Dr. Télyf Iván.* Plutarch házassági parancsolatai. Csal. L. 1855. I. f. é. 193.

1855. *Dr. Télyf Iván.* Plutarch a költészeti olvasmányról. Csal. L. 1855. I. f. é. 385. l.
1855. *Dr. Télyf Iván.* Aretaphila. Plutarchnak a nők erényeiről irt munkájából. Divatcsarnok 1855. 941. l.

b) *Értekezés.*

1791. Plutarchusról (Vie de Plutarque, par Dryden után). Mind. Gy. 1791. V. 279.
1865. *Szent Katolna.* Plutarchus mint utibiztos és még valami. Hon 1865, 111. sz.
1865. *Dr. Télyf Iván.* Plutarchus még sem utibiztos. Hon 1865; 134. sz.

50. *Pythagoras.*a) *Fordítás.*

1846. *Kis János.* Pythagorasz arany mondatai. Kisf. Társ. Evt. 1846; VI. 349.

b) *Értekezés.*

1862. *Báttaszéki.* Pythagoraei nők. Nefelejts 1862; 28, 29 sz. (irányozikk).
1864. *Hudad.* Pythagoras. Pesti Napló 1864. 230 sz.

c) *Kiadások:*

1545. *Wagner Bálint.* l. Theognis alatt.
1744. l. Kebes alatt.

51. *Sappho.*

1787. *Révai Mikl.* Szerelem hathatósága. Szálfő éneke. Elegyes Versei. Pozsony. 1787; 122. l. A rózsa. Szálfő éneké darabja. u. o. 123. l.
1804. *Fabchich József.* Győr. L. Alkaios.
1815. *Báró Naláczy István.* Szálfő éneke. Erd. Muz. 1815; III. füz. 173 l.
1818. *Ungvár Ném. Tóth László.* Sappho éneke Küprishez. Hasz. Mul. 1818; II. f. é. 4. sz. 25 l.

1827. *Kölcsey Ferencz.* Szappho dala. Magy. Muzem. Élet és Literatura 1827, 92 l. Bűszke székedben stb. Sappho után. Ism. Kölcsey mind. mun. kiadta Toldy Fer. 1859; II. k. 32. l.
1830. *Csemiczei Csemenczky Sándor.* Sappho Phaonhoz. Felső M. Min. 1830. I, 156.
1832. *Kölcsey Fer.* Odák Sappho után I. II., Társalkodó 1832; 12. sz.

Simonides.

1804. *Fabrich József.* L. Alkaios.

52. Solon.

b) Fordítások.

1825. *Gr. Desseuffy József.* Solon. Brunkhiusz analéktái nyomán. Fel. M. Min. 1825; 112. 113.
1827. *Matskássy Ferencz.* Solonnak imádsága a Műsákhhoz. Szép literatura 1827; 84. l.
- 1851—2. *Lonkay Antal.* Τὰ πρὸ τῆς πόλιος. I. Delectus poetarum elegiacorum. Schneidewin Gottingae 1838. Uj M. Muz. 1851—2; 493 l.

b) Életleírás.

1825. *Szent-Györgyi Gellért.* Szolon életirása. Tud. Gy. 1825. II. k. 67.

53. Sophokles.

F o r d i t á s o k.

1580. *Bornemisza Péter.* Klytemnestra tragoediája. Kolozsvár 1580 és 1600.
1783. *Molnár János.* Egyes velős mondatok. Prózab. M. Könyvház. 1783. III. 623. l.
1840. *Guzmics Izidor.* Oedidus. Buda. Kiad. M. Tnd. Társ. Bir. Hunfalvy Pál. Athenaeum—1841. I. f. é. 161, 180, 196, 212 l.

1847. *Szűcs Dániel.* Mutatvány Antigone-ból. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847 Jul. Dec. f. 177 l.
1847. *Szűcs Dániel.* Antigone. Elektra. Budapest. Kiad. a Kisf. Társ. új kiad. 1867. Bir. Szabó Károly. Kisf. Társ. Szépirod. Szem. 1847. dec. 19. 386, 400 l.
- 1856/7. *Szabó Károly.* Oidipusz király. A nagykorösi h. főgymn. 1856/7. Ism. Horváth Zsigmond. M. Nyelvészet 1858; 452. l. és Tölfy Iván a »Magy. Pósta« ban 1857. Külön kiadás Kecskemét 1857.
1858. *Finkei József.* Szofoklesz színművei. I. Ajasz; II. Filoktetesz. Sárospatak.
1859. *Finkei József.* Szofoklesz Elektrája. A sárospataki hely. főiskola Tudósítv. Ism. Horváth Zsig. M. Nyelvész. 1860; V. 432. l.
1861. *Mejsnar Ignác.* Vyznam a rozsah choru, prevod rozprava, metricka a vyklad Sloky v Sofokleové Philoktetu v. 391—401 (A kar tartalma és terjedelme; a Philoktetes 391—401 verseinek fordítása és metricai taglalása). A besztercebányai gymn. progr.
1863. *Dr. Schneider Im.* Im. Uebersetzung der Chorlieder des Sophokleischen Trauerspiels Antigone. A besztercezi gymn. pr.
- Fabrich.* Sophoklesnek 7 szomorú játéki. Kéziratban

b) Értekezések.

- 1843/5 *Gondol D.* Sophocles színművei cselekvény tekintetében. Kisf. Társ. évl. 1843/5 IV. köt. 308. Ism. Kisf. Társ. Szépir. Szeml. 1847. Jul. Dec. f. 87. l.
1857. *Bartl Antal.* Sophocles »Elektrája« az unghvári főgym. 1857 és 1858 progr. Ism. Gauzer Tan. Lap. 1859; I. 232. l.
1860. *Gothhard Ferd.* Textesrecension des Kommos in Sophocles Philoctet 1081—1169 mit eingehender Erörterung des Gedankenzusammenhanges. Az iglói gym. progr.
1864. *Kostič Josep.* Sofokle je razno oznäcio Kreontau dramah »Οιδίπους τύραννος; Οιδίπων; Κολωνῶ, Ἀντι

- γόνυς* (Sophocles különbözőleg jellemzi Kreout az említett dramákban.) Az eszéki fögym. progr.
1866. *Maisner Franjo.* O Sofoklovich značavjih v Antigoni (ant. féle jegyzetekről) a zágrábi gymn. progr.
1867. *Schmidt Károly.* De locis aliquot Electrae Sophocleae. A cs. kir. pozsonyi fögym. 1867 progr.
1869. *Mészáros Nándor.* Oedipi filios impietate, filios pietate fuisse insignes docet Sophocles. Orsz. Tan. egyll. Közl. 1869, 133 l.
1871. *Malmosi Károly.* Sophokles három thebaei tragoe-diájáról. Phil. Közl. 1871, 67 l.
- 1871/2 *Lipp Vilmos.* Electra és Hamlet. A szombathelyi kath. fögym. 1871/2 értesít. és Figyelő 1872, 452, 464.
- 1871/2 *Pottokár Péter.* A családi élethöl Sophoklesnél. A soprni kath. fögym. 1871/2 értes.
1872. *Malmosi Károly.* Oedipus király *αιθαυιά*-ja (Dr. Berch után) Phil. Közl. 1872, 308.

b) Külföldi műismertetése.

1858. Der Reim bei den Griechen mit besonderer Berücksichtigung des Sophokles. Von Dr. Friedrich Dörr, Leipzig. Ism. T. J. Bud. Szemle 1858. II. 422.

c) Tartalmi ismertetés.

1793. *Molnár János.* Sophokles Philoktese. Tartalmi elbeszélés. Magyar Könyvh. Ulisszes alatt. 1793. V. rész. 279 l.
1856. *Dr. Tély Iván.* Sophocles. Tartalmilag elmondva: 1) Ajax. Csal. L. 1856. I. f. é. 557. Oedipus király. u. o. 1857. I. f. é. 29. Oedipus Kolonban. u. o. I. f. é. 45. Antigone u. o. 172. Elektra. u. o. II. f. é. 11. Trachiniai nők u. o. 39 l.

54. *Stesichoros.*

a) Fordítás.

1804. *Fabchich József.* Györ. L. Alkaios.

b) Értekezés.

1872. *Dr. Hóman Ottó.* Stesichorus. Phil. Közl. 1872. 234. l.

55. *Stobaios.*

1575. *Sambucus János.* Stobaei Eclogarum libri duo . . . una et G. Gemisti Plethonis de rebus peloponn. orationes duae, acc. et alter eiusdem Plethonis libellus gr. de virtutibus. Antverpiae.

56. *Lampsakusi Straton.*

1861. *Schwarz Gyula.* Lampsacusi Stratónról. I. r. Pest.

57. *Terpander.*

Értekezés.

1872. *Dr. Hóman Ottó.* Terpander. Phil. Közl. 1872. 118.

58. *Thales.*

1822. *Szentgyörgyi Gellért.* Thales életének rövid leírása. Tud. Gyűjt.; IX. k. 89. l.

59. *Theognis.*

a) Fordítások.

1840. *P. J. Mousaí naí χείρες ποιηταί Αιός.* Athenaeum. 1840. I. f. é. 433.
1865. *P. Thewrenk Árpád.* Theognis velős mondatai. Kallauz. 1865. I. 56.

d) Kiadás.

1545. *Wagner Bálint.* Theognidos Megareos *Ἔρημα ἐσιγλαυαί;* acced. Phokilidis *ποίημα τοῦθετικίου* et *χρονία ἔπη Ἡθηαίωρον.* Brassó.

60. *Theokritos.*

a) Fordítások.

1824. *Guzmics Izidor.* Theokritos maradványai. Györ.
1827. *Matskássy Ferencz.* Theocritus VIII. idylliuma. Szép literatura. 1827; 67 l.

b) Kiadás.

1684. *Sylvanus György*. Theorití idyllia selecta cum scho-
liis. Londini.

61. Theophrastos.

- 1851-2. *Hunfalvy János*. Theophrastos és jellemrajzai. Uj
M. Muzeum. 1851—2. I. köt. 738. 1853. I. k. 97.

62 Thukydides.

Sambucus János. Thucydides conciones.

- 1850-1 *Szabó Károly*. Thukidides I. k. 66—88. fej. Uj M.
Muz. 1850—1, I. k. 204. u. o. Thukidides négy könyve
kéziratban.

b) Értekezések.

- 1842 *Hunfalvy Pál*. Thukididesz jellemzése. Athenacum.
1842 I. f. é. 593, 609, 625, 644. Külön kiadás: »Tan-
ulmányok« 1873. Pest.
1858. *Agricola*. Lehet-e Thukididesz gymnasiumi olvas-
mány? M. Nyelvészet 1858; 256. l.

63. Tyrtaios

1817. *Unghvári Tóth László*. Athènai Tyrtaeusnak a Mes-
seniak ellen hadakozó Lacedaemon Poeta-vezérének
hadra serkentő versei például az Elegiára. Görög-
ből. Haszn. Mul. 1817; 52. sz. 412 l.
1865. X—y. A hadi vitézségről. Kalauz 1865. I. 99. l.

64. Xenophon.

a) Fordítások.

Sambucus János. Cyripaedia Xenophontis ad usum
scholarum. Basileae apud Oporinum.

1783. *Molnár János*. Töredékek Xenophonból. M. Könyvh.
1783, III. 617.
1784. *Szilágyi Márton*. Cziropedia, azaz: Tzirusnak Histo-
riája. Nagy-Károly.

1817. Socrates emlékezetes dolgáiról. IV. k. II. rész. Haszn.
Mul. 1817; 6. 41.
1825. *Gr. Dessewffy József*. Theodota (Xen. Memorabilium.
III. k. 11. f.) F. M. Min. 1825. 460.
1827. *Sup. Kis János*. Xen. nevezetességei. F. M. Min. 1827.
1831. *Sup. Kis János*. Sokrates nevezetességei. Kassa 1831.
Ism. Vass László Tud. Gy. 1835. IV. 108 l. és észre-
vételek. Kis antikritikája u. o. X. 222. l. és Hasznos
Mulatt. 1831; II. 313.
1836. *Sup. Kis János*. Symposium. F. M. Min. 1836 III
1420 l.
- 1851—*Dr. Télyf Iván*. Xenophon munkája a háztartásról.
1854 Gazdasági Lap. 1851 38—52 sz. és 1853; 18—20 sz.
Xenophon a lovászatról u. o. 1854; 10 sz. Xenophon
a vadászatról u. o. 30 sz.
1856. *Dr. Télyf Iván*. Anabasis. Pest. Bir. Szepesi Imre
»Jelen viszonyaink«-ban 348. l. köv. ism. Csal. L.
1857. I. 181.
1863. *Dr. Télyf Iván*. Kyropaedia. Pest.

b) Értekezés.

1592. *Chiercayei Mih.* Historia Cyrus-Cambizes-Darius-ról,
röviden Xenophon- és Herodotból. Kolozsvár.
1858. Szokatlan új természeti tünemény s Xenophonnak
eddigelő még nem fejtött helye. A »Magazin für die
Lit. des Ausl.« 109. sz. 1858. s. M. Nyelvész 1858;
84. lap.
1862. *Jakabfalvy Gyula*. Xenophon mint államgazdász.
Pest.

c) Jegyzetes kiadások.

1867. *V. Horváth Zsigmond*. Xenophon Cyrapaediája, Ana-
basisa és Socrates nevezetességei. Schenkl után ma-
gyar jegyzetekkel. Pest.
1867. *Kiss Lajos*. Xenophon. Olvasmányok Xenophon Ana-
basisából. Schenkl után jegyzetekkel. Pest.

d) Szótár.

1862. *Holub Mátyás*. Szótár Xenophon Anabasisához. Krüger K. V. után, Buda.

65. Görög anthologia.

a) Fordítások a görög anthológiából.

1750. Heptalogus, azaz: Görögországi hét bölcsnek jó erkölcsre oktató rövid mondási Szeben? Buda L. Cato alatt.
1771. *Kunich Raymund*. Raymundi Kunichii c. J. J. Anthologia, sive Epigrammata Anthologiae Graecorum selecta. Latinis versibus reddita, et animadversionibus illustrata. Romae. 1784. Venetiis.
1814. *Kazinczy Ferencz*. »Thucydidesz« (Antinousz) Erd. Muz 1814. 1. füz. 70. »Lyánkámhoz« (Meleagros). U. o. 69. l.
1817. *Deák Zsigmond*. Aster. Erd. Muz. VIII. füz. 42. l.
1821. *Gr. Desseffy József*. A meghült szeretet. Platon u. (L. Bergk. Poet. lyr. 2. kiad. 493. l.) Hébe 1821. 304. l. és Meleagrosból egy epigr.
1821. *Kazinczy Fer.* Simonides (Bergk) 93. epigr. Hébe 1821. 318. l.
Kölcsey Ferencz. Demokritos sirján. Kölcsey összes munkái. Kiadta Toldy Fer. 1859. I. k. 146. l.
1825. *Gr. Desseffy József*. Mimnermus. Brunkhius anekdotái nyomán. F. M. Miner. 1825. 112—113. l.
1829. *Tihamér*. Epigrammák a görög anthológiából. Jutalom. Imádság. — Chloe. — Zeus és Eris. — Ház és haza. — A nevetlenek. — A haldokló leány. Koszorú. 1829; 186. l.
1829. *L. és Móricz Bálint*. Epigrammák a görög anthológiából. Berenike képe. — Diodor alvó Satyrjára. — Myron tehenére. — Ugyanarra. — A szökdelő Bacha szobrára. — Nagy Lysipposz képében. — Ajax sirjára. — Nagy Sándor. — Hippokratesz. — Klytem-

- nesztra Oreszthez. — Herodotra. — Az elváltak. — A tyúk. — Koszorú. 1829. 191. l.
1830. *Szabó István*. Epigrammák a görög anthológiából. Koszorú. 1830. 112. 126. 140. 158. 188. l.
1831. *Szabó József*. Görög virágok az anthológiából szedette. Kassa. 1831. és 1834.
1832. A megivott Amor (Julius Aegyptius) »Sokféle« kiad. Molnár József. 1832; 49. sz. 399. l.
1833. Leonidas sirverse. *Kazinczy Ferencz*. *Ungvárnémeti Tóth László*. *Péczeley 3-szor és P. Lajostól*. Hasznos Mulats 1833. I. 159.
- 1833/57. *Székács József*. Az anthologia czime, melyből Székács József fordított: Anthologia graeca ad Palatini Codicis fidem edita. Lipsiae. Tauchnitz. 1829. és »Delectus Epigrammatum Graecorum, quem novo ordine concinnavit et commentariis in usum scholarum instruxit Frid. Jacobs. Gotha és Erfurt. Hennings. 1826 Epigrammák a görög Anthológiából. Aurora 1833; 301. Menippe. — U. o. 1835; 246. Tynnichos. — A fősvény. U. o. 1837; 49. 182. l. — Pallas és Venus. — Lysimach arcaza. — Athenaeum 1838. I. f. é. 135. — Nemesis u. o. 381. — Óhajítás. — Heracles. — Zeushoz. — Amor, Remény és Nemesis. — U. o. 391—392 l. — Hellen virágok: Hephaestos. — Emberg, ülő. — Kypris s a Muzsák. — Timon. — Hermon. Athenaeum 1839. I. f. é. 774. Terine u. o. 808. — A szerelmes költő (Meleager), Nemzeti Almanach 1841. 179. Műszka (Meleager). U. o. 183. — Féltékenység (Meleager). U. o. 185. l. A szerelmes (Meleager) u. o. 186. — A kesergő nő (Uj görög népdal) u. o. 413. — Miltiades u. o. 1842; 179. Demetrius és anyja. — A megcsalt szerető. — U. o. 186. — Satyrszobor u. o. 296. — Virágok a görög Anthológiából: Hellen nemesis a perzsáknál. — Serapis és a gyilkos (Palladas). — Euripides emléke. — Plutarch (Agathias). — Diogenes (Leonidas). — Aristomenes (Antip. Sidon) Titus Flaminus (Alkaios). — A mécs mint tanu (Marcus Argen-

- tarius). — Szépség (Straton). — A siro Eros (Meleager). — A habozó szerelmes (Meleager). — Uj M. Muz. 1850/I. I. 120. A spartai atya (Dioskorides). — A koszoru (Ruphinos). — U. o. 284. I. — Kypris arcképe (Antipatros). — Kypris és Pallas (Nikarchos). — Herakles (Geminos). — Anakreon (Julianus). Archilochos (Gaitulikos). — A hű szerető (Philodemos). — Diogenes (Antipatros) — Platon sirja. — A szív mint jós (Philodemos); Timarion (Meleager). — Elhullott hősök (Simonides). U. o. 390. I. — A festett arcz (Makedonios). — Az ügyvéd (Agathias). — A nő (Palladas). — Az egér és a fösvény (Lukillos). — Rosz bor (Lukillos). — A bölcs orvos (Agathias). — A grammatikus és az orvos. — A festett vén arcz (Lukillos). — Láis (Platon). — Kalirhoe (Agathias). — Az ikret szülő (Apollonidas). — A sisak. (Thessal. Antipater). — Uj M. Muz. 1857. I. k. 169.
1834. *T. L.* Aegyptius után : A megívott Amor. Hasznos Mulats. 1834. I. 189.
1838. *Szabó István.* Epigrammák a görög Anthológiából : Diana ephesosi templomára. — Anacreon sirja. — Medea képére. — Eros gyógyszere. Anyamás. — A rab-tücsök. Athenaeum 1838. II. f. é. 617—618. — Hellen virágok : Palamedes. — Rhodope. — Isten és bűn. — A gyilkos és Szerap. — Has. — U. o. 777—778.
1838. *K.* Nyilazó Amor. Athenaeum 1838. II. f. 321.
1839. *Szabó István.* Görög virágok az Anthológiából : Zeno, Heracles és Antaeos képe. Athenaeum 1839. II. f. é. 70. Hippolütos és Phaedra dajkája képe u. o. 170. I. A jobb Eros u. o. 201. Előbeszéd. Jól talált kép. — Lada pályafutó szobra u. o. 231. — Görög anthologiai virágok : Sorsvetés. Marcellus. — Elvénhedt pályáló. — U. o. I. f. é. 330. — Sas és ijász. — Kancsóhoz. — Euripides barát u. o. 421. I.
1840. *Riskó Ignác.* Esdeklés. Athenaeum 1840, II. f. é. 631. I.

1852. *Fajtényi.* A hét görög bölcs (Biasz, Pittakosz, Kleobülosz, Periandrosz, Szolon, Cheilon, Thalesz) mondatai. — Ausoniusz után. Csal. L. 1852. I. f. é. 93.
1853. *Sz. J.* Günyversek (Skoptika) a hellen anthológiából : A nő (Palladas). — A rosz bor (Lukillos). — A festett arcz (Makedoniosz). Divates. 1853. 1246. I. — A bölcs orvos (Agathias). — Az egér és a fösvény (Lukillos). u. o. 1288. I. — A nyelvmester és az orvos (Lukillos). — A koldus sirja. (Ammianos). — A halál (Ammianos) u. o. 130^v. — Gyanus szépségü arcz (Lukillos). — A sebész (Nikarchos). — Az orvos (Lukillos). u. o. 1331. — A fösvény. — Rosz énekes (Nikarchos). — Az étvágyat vesztett istenek (Lukillos) u. o. 1346.
1854. *Lisznay Kálmán.* Aristogiton Cenobiához egy görög rabnőhöz. Szabadon ford. görögből. Csal. L. 1854. I. f. é. 371.
1858. *P. Török J.* Myron tehene. (Demetriós). Nykillára (Lukillos). »Magy. nyelvkinések« 111. I.
1858. *Pécsi János.* Virágok a görög Anthológiából : Caesar (Philippos). Sándor paizsa (Mnasalkos). Alkon. (Gaitulikos). Homerosz sirja. Orpheus, Sappho (Antipater Sidonios). Sappho (Tullius Laurea). Sophokles (Simmias Thebaios). Anakreon (Antipater Sidonios). Anakreon (Julianos Aigüptios) — Platon (Uratlan). — Archilochos kétszer (Julianos Aigüptios). Themistokles (Tullius Geminos). — Epikurus. Zeno. (Diog. Laertius). Zeno. (Uratlan). — Gorgius. (Uratlan). Hektor (Akeratos Grammatikos). — Ajász sirja. (Leontios Scholastikos). Leonidasz (Philippos Thessalon). Leonidas. (Antiphilos Byzant). Mostoha anya sirja (Uratlan). Uj M. Muz. 1858. I. k. 301. I.
1862. *Sz. J.* Sirversek a görög Anthológiából. Arany (Szépirod. figy.) 1862. II. f. é. 18. sz.
1863. *Névtelen.* Aster (L. Bergk. Poett. Lyr. 2. k. 493). Kalauz 1863. I. negy. 72. I.
1864. *Barla Szabó János.* Kalászok a régi görög irodalom.

- ből (Demophilos, Isokrates, és Epiktetus) Vasárn. Ujs. 1864. 323.
1867. *Arany János*. Kallimachosz. Összes költ. Pest. 1867. 751. l.
1874. *P. Theureck Em.* Meleager 96. epigr. Föv. Lap. 85. szám. Meleager 31. 51. 73. 96. 97. 104. 113. epigr. Athenaeum 1874; 16. sz. 1016. 1017. l.
1874. Görögből. Föv. Lap. 1874. 22. sz. — Almanach.
1874. *Liszka Béla*. Gúnyversek (Görögből). Magyaror. és a Nagy Világ. 1874. 157. l.

b) Az anthológiára vonatkozó értekezés.

1857. *Székhács József*. A görög anthologia. Uj M. Muz. 1857. I. 153.

c) Kiadás.

1847. *Károlyi István*. Hellen anthologia. Gedike Fr. rendezménye után sorközötti modorban magyaritá. Pest.

d) Külföldi munka ismertetése.

1858. Anthologie Griechischer Lyriker I. II. Theil. Hannover. 1857/8. Ism. T. J. Budapest. Szeml. 1858. II. 423.

II. Görög Mythologia.

a) Művek.

1766. *Kolumbán János*. A régi pogány istenekről való Historia. Debreczen.
1747. *Conspectus Deorum fictorum*. »Liber poeticus« in usum scholae Körösiensis 3. k.
1778. *Holle Fülöp*. Mythologia. Németből latinra ford. Buda.
1805. *Kiss János*. Görög és római Mythologia. Pozsony.
1808. *Stipcsics Alajos*. Mythologiae Graecae et Romanae adumbratio. Pest. I. Archaeologia alatt.
1832. Ismertet a pogány korból. Aspasia levele Perikleshez. Hasznos Mulats. 1832. II. 209. l.

1841. *Dankovszky Gergely*. Die Götter Griechenlands, die zum Theil bei den alten, zum Theil bei den jetzigen Slaven noch leben, in ihrer eigentlichen und sinnbildlichen Bedeutung dargestellt. Pozsony.
1844. *Császár Ferencz*. Görög római mythologiai szótár. Pest. Bir. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. jan. jun. f. 373. 394; 409.
1844. *Nagy Péter*. Mythologia nevendék ifiaknak. Lamé Fleury után. Pest.
1864. *L. S.* A görög hitregetan Stolp után. Pest.
1864. *Báttaszéki Lajos*. Hitregetan. Pest.
1870. *Peregriny Elek*. A római és görög mythologia. Pest. II. kiad. Bir. Szamosi János. Tan. egyl. közl. 1872. 568. l.
1871. *Kuttner Sándor*. Világtörténet. A görög és római mythol vázlatával. Pest.

b) A görög Mythológiára vonatkozó értekezések:

1803. *Unger Károly J.* Mythologische Briefe über Amors Schicksale. Wien.
1817. Hires Orakulumok. »A görögöknél« Hasz. Mul. 1817. I. f. é. 48. sz. 378. l.
1818. Rövid tekintete a régi Mythológiának. Hasz. Mul. 1818. II. 175—187. l.
1827. *Beregszászi Nagy Pál*. Európa Hertzegasszonyról. Tud. Gy. 1827. VIII. k. 70. l.
1837. *Szabó József*. Az oraculumok eredete. Tud. Gy. 1837. XI. k. 67.
1840. A régiek tanitmányai az istenségről és anyagról. Tud. Gyűjt. 1840. VI. 93.
1856. *Sujánszky Eustach*. A hitregéknek (Mythosoknak) az erkölcsiségrei befolyásáról. Az aradi gymn. progr. Ism. Tan. Lap. 1856. 246. l.
1857. *Fülöp Alajos*. Szenttörténelmi s mythologiai párhuzamok. Tan. Lap. 1857. I. 21. sz. II. 4. 6. 9. 10. 15. 20. 22. sz.

- 1857/8. *Nagy Imre*. Az oraculumokról. Marosvásárhelyi gymn. progr.
1858. *Budenz József*. Tithonosz mythologiai jellemzéséről. Tan. Lap. 1858; II. 469. 481 és 393.
1859. *Szabó István*. Mythologiai levelek. Tan. Lap. 1859; 169, 242, 351, 358, 366, 485 és 1860; 157, 193, 243. l.
1869. *X—y*. A görögök vallása. Tanügyi füzet. 1869; 104. l.
- 1869/70. *Köpesdi Sándor*. Az Olympi istencsalád alakulása. A bajai főgymn. progr.
1871. *Malmosi Károly*. A közép és új attikai vigjátékirók nézetei a görög néphit isteneiről. Phil. Közl. 1871. 270. l.
1872. *Malmosi Károly*. A görögök vallásának fejlődése. Phil. Közl. 1872. 243. l.
1873. *Bihari Péter*. A klasszikus hitregetan jelentősége ifjúságunk képzésében. Figyelő 1873; 37. l.

c) Az ezen szakhoz tartozó külföldi műveknek ismertetései.

1840. »Vorhalle zur griechischen Geschichte und Mythologie« von Uschold. Kiadó Cotta 1838. Ism. a Literaturblatt 11. száma 1838. után D. J. Tudománytár: 1840. (Literatura) 4. köt. 282. l.
1840. »Symbolik und Mythologie der alten Völker besonders der Griechen« von Creuzer. Leipzig. 1836. Ism. D. J. Tudománytár 1840 (Literatura) 4. köt. 285. l. A Literaturblatt 212. sz. 1838. után.
1840. »Demeter und Persephone« von Preller Hamburg 1837. Hartung után Jahrbücher f. wissens. Kritik 1837. 100—107. sz. ism. A. B. S. Tudománytár 1840. (Literatura) 4. köt. 291. l.
1868. »Die Hesiodische Theogonie ausgelegt und beurtheilt« von G. F. Schoemann. Berlin. 1868. Ism. Budavári József. Tanügyi füzet. 1869. III. füzet. 179. l.

1871. Das Zwölfgöttersystem der Griechen und Römer. Von Prof. Chr. Petersen in Hamburg-Berlin 1871. Ism. Wassics Gyula. Reform 1871; 358. sz.

III. Görög Archaeologia.

a) Művek.

1793. *Benkő Ferencz*. Görög régiségek. »Parnassusi Időtöltés« című műve I. rész. N. Szeben.
1801. *Adámi János*. Fragmentum statisticae Graecorum de disciplina civium et educatione inventutis. Posonii.
1808. *Stipesics Alajos*. Archaeologiae Rituum Graecorum Euchiridion. Praemittitur Mythologiae Graecae et Romanae adumbratio Pest. és 1814.
1809. *Kiss János*. A régi görögök erkölceinek és szokásainak, úgy vallásbeli, polgári, hadi és házi rendtartásainak leírása. Pozsony.
1814. *Schoemann István*. Compendium Antiquitatum Graecarum. Buda és 1818; 1824.
1826. *Deákly Fülöp Sam.* Az ifjú Anacharsis utazása Görögországban a bevett időszámítás előtt a negyedik század közepén. Kolozsvár. Barthelemy Apátur után francziából.
1843. *Schröer Tob. Got.* Archaeologia Graecorum et Romanorum. Pozsony.
1846. *Fajtényi János*. A görög régiségtan rövid egybefoglalata. Buda. Bir. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. jul.—decz. f. 113. l.
1852. *Fajtényi János*. Görög régiségtan. Győr. Ism. Uj M. Muz. 1851/2. I. köt. 457. l.
1862. *Garda József*. Görög régiségtan. Kolozsvár.
1868. *Dr. Tilly Iván*. Corpus juris Attici. Pest. L. Értekezéseit is.
1870. *Pőr Antal*. Az életrend Spártában. Mutatv. Reform 1870; 121. sz.
1871. *Pőr A.* Hellas földirata és hellen államrégiségek Pest. Ism. Reform. 1872; 214. sz.

Ajtai A. Mihály. Görög régiségeket irt; de nem jelentek meg. (L. erről M. Athénás 3. l.)

Paksi Szatmári Pál. Antiquitates Graecae. (Kéziratban.)

Csepregi Ferd. Antiquitates Graecorum praecipue Atticorum descrip. Kézirat a marosvásárh. Teleki könyvtárban.

b) A görög archaeológiára vonatkozó értekezések.

1760. *Molnár János.* A régi jeles épületekről. Nagyszombat. A tizenharmadik század. Kúma városában épített Dedalus temploma. Pozsony.
1816. *Szász Mózes.* A görögök nevelési módja. Erd. Muz. 1816; 156. és 1817; VI. füz. 3. l.
1817. A régi görögöknél szokásban volt nevek. Hasz. Mul. 1817; I. 47. sz. 370. l.
1817. A spártai nép kimiveltsége. Hasz. Mul. 1817; II. 15. sz. 113. l.
1817. Minervának nagy ünnepe Athenában (Panathenaea). Hasz. Mul. 1817. I.; 50. sz. 400. l.
1818. Kottabus (a görögöknek híres játékjok). Hasz. Mul. 1818. II. 31. sz. 190. l.
1818. Szép maradványi a görög képző mesterségnek. Hasz. Mul. 1818. I. 37. sz. 289. és 38. sz. 297. l.
1818. Házasság és Menyekző a görögöknél 1818. I. 41. sz. 323. l.
1818. Nemzeti játékok a görögöknél. Hasz. Mul. 1818. I. f. é. 15. sz. 113. l. — A régi görög Tánczok u. o. 22. sz. 169. l. — Asszony öltözet a görögöknél u. o. 34. sz. 266. l. és 35. sz. 274. l.
1821. *T. J.* Spartának polgári alkotmányáról és törvényeiről. Tud. Gy. 1821. I. k. 3. l. II. k. 3. l.
1824. *Kis János.* A régiség tudománya. Tud. Gyűjt. 1824. VII. k. 86. l.
1826. *Kovács Sámuel.* A régiek temetkezésekről. Tud. Gyűjt. 1826; XII. köt. 3. l.

1831. *Edvi Illés Pál.* A Pygmaeusokról (Banier és Ballenstädt szerint). Sas. VIII. füz. 17—28. l.
1831. *Horevath János.* A hajdankori görög fejjénp. F. M. Min. 1831. III. 704 és »A hajdani görög fejjénp a Teatrumra nézve«. F. M. Min. 1831. IV. 870.
1834. *Novák Dániel.* Görög architektura. Hasznos Mul. 1834; I. 301, 309. Ceres temploma Eleusisben u. o. 311. Görög színház u. o. 105.
1834. Diana temploma Ephesusban. Egyh. tár. 1835. V. 107.
1834. *Jakab István.* Törvényhozás és erkölcsök kölcsönös hatásaik Görögországban. Tudománytár 1834; II. k. 53. l.
1835. Athenaiak növelése. Rajzolatok. 1835. I. f. é. 12. sz.
1835. *Guzmics Izidor.* Az olympiai Zeus temploma Elisben. Egyh. tár. 1835. V. 122.
1838. *Halimbai.* A régi görögök és asszonyaik. Tud. Gy. 1838. V. k. 60. l.
- 1852/3. Nevelés a hajdani görög, római, zsidó és keresztyéneknél. A lévai kegy. r. kis gymn. tudós.
1858. *Révész Imre.* Az isten itéletek nyomai a hellen és rómaiaknál. Uj M. Muz. 1858; I. k. 430. l.
1859. *Dr. Telfy Iván.* Zu den attischen diaecten. Philologus XV. p. 728. (Göttinga) 1859.
1860. *Dr. Telfy Iván.* Das *προσωπείληνα*. Philologus XVI. 363. l. (Göttinga) 1860.
1862. *Dr. S. J.* A varázslat a görögök és rómaiaknál. Vasárnapi Ujság. 1862; 510. 522. l.
1865. *S. J. T.* A szellemek és kísértetek a régi görögök és rómaiaknál. Vasárnapi Ujság. 1865; 171. 183. l.
1866. *Dr. Telfy Iván.* Solon adótörvényéről. Uj Korszak. 1866. II. 300. Nyelvtud. Közlemények 1867. 164. l. és A nyelv és széptudom. kör. 1867. 70. I. szám 1—14.
1867. *Dr. Telfy Iván.* Az attikai törvénykönyvről. Nyelvt. Közlemények 1867. 246. l. Adalékok az attikai törvénykönyvhez. A nyelv- és szépt. kör. 1867/70. III. 1—16.

1868. *P. Thewreack Emil.* Római és görög pénzsámítás. Orsz. tan. egyll. Közl. 1868. 63 és külön kiadás. Pest. 1871.
1869. *P. Thewreack Árpád.* Görög színügyi közlemények. Orsz. tan. egyll. Közl. 1869; 457. l.
1869. A régi Athene. Tarka Világ 1869; I. 834. l.
- 1870/1. *P. Thewreack Árpád.* A theatrom. A pozsonyi kir. főgymn. értesít.
1871. *Abday Asztrik. ΕΙΣΦΟΡΑ.* Földjvédelmi adó Attikában. Pest.
1871. A régi görögök és rómaiak fürdői. Vasárnapi Ujság 1871; 382. 394. l.
1872. Az ó görögök vendéglői élete. Hazánk s Külf. 1872. 3. sz. 26. lap.
1873. Priamos kincse. Reform 1873; 218. sz.
1873. Priamos kincse. Athenaeum 1873. III. 2118.
1873. A trójai sikon. (Eduard Sachau cikke) Reform 1873. 314. sz.
1873. *Kovács Gábor.* Lykurgus és Solon törvényhozása. I. Lykurgus. Kolozsv. Közl. 1873; 110-111. II. Solon u. o. 198—202; 204. sz.
1873. *Trója fekvése.* Athenaeum 1873. IV. 2640. l.
1874. *M. [?]* Az athéni gyermeknevelés. Föv. Lap. 1874; 16. sz.
1874. *K. Z.* A trójai kincsek. (Thaler Károly után) Föv. Lap. 85. sz.

c) A görög archaeológiára vonatkozó külföldi munkáknak ismertetése.

1838. I. Anmerkungen über vielfarbige Architektur und Sculptur bei den Alten. Semper. Altona. 1834. II. Über die Polychromie der griechischen Architectur und ihre Gränzen. Fr. Kugler. Berlin. 1835. Raoul Rochette után (Journal des Savans 1836. és 1837.) V. A. Tudománytár 1838; II. k. (Literatura) 44. lap.

1839. Die Gräber der Griechen in Bildwerken und Vasengemälden v. O. M. Bar. v. Stackelberg. Berlin. 1835 7. Ism. A. B. S. Tudománytár 1839. (Literatura) III. k. 22. l.
1841. Lehrbuch der griechischen Alterthümer von Herman. Heidelberg 1836. Ism. a Jahrbuch f. wissens. Kritik 1836. után V. A.-tól. Tudománytár (Literatura) 1841. V. köt. 74.
1843. Charikles, Bilder alt Griechischen Lebens v. Becker. Leipzig 1840. A Heidelberger Jahrbücher der Literatur. I-tes Doppelheft Januar u. Febr. 1841. után M. J. Tudománytár 1843. (Literatura) VII. köt. 271. l.
1872. Michaelis. Der Parthenon. Ism. Bászcz Aurél. Magyar. Tanügy. 1872. 75. l.

IV. Görög irodalomtörténet.

a) Művek.

1802. *Budai Eszaiás.* Régi tudós világ históriája. Debreczen.
1851. *Szvorényi.* Az ó classica literatura vagy görög és római remek irodalom történelmének főbb pontjai. Eger. Ism. Pesti Napló 1852. 655. sz. és Szabóky. Csal. Lap. 1852; I. f. é. 156.
1861. *Récsi Emil.* A régi görög irodalom története Angolból. Pest. Ism. Uj M. Muz. 1860. II. k. 432. l. és Mayer L. Krit. Lapok 1862. I. 149.
1866. *Csányi Ferencz.* A görög irodalom története. Kolozsvár. 1866. Ism. Borszéký Ant. Fővárosi Lap. 1866; 267. sz.
1868. *Erdélyi János.* Görög és római irodalom. »Egyetem irodalom« című munk. Harm. könyv. 203—283. Pest. 1868.
1873. *Köpesdi Sándor.* A görög irodalom története. Pest. Ism. Loos J. Magyar. Tanügy 1873; 118 és Köpesdi válasza u. o. 189. l. köv. ism. Prot. egyll. lap. 1872; 1623.

- b) A görög irodalomra vonatkozó értekezések.
1817. *Buczy Emil.* A tragoedia legfőbbje a görögöknél. Erd. Muz. 1817; IX. füz. 3. l.
1828. *Jakabfalvy András.* Görögország és Róma bölcsői. Fel. Magy. Min. 1828. 1567. l.
1828. *Buczy Emil.* A Lyrica Poezis a Helleneknél. Fel. M. Min. 1828. 1528. l.
- 1831/8. *Guzmics J.* Hellen-magyar dramaturgia. M. Tud. Társ. Évk. 1831; I. 190; 1832. II. 2. 83. 1834. — 1836. III. 3. 1836/8. IV. 2. 3.
- 1843/4. *Henszlmann Imre.* A hellen tragoedia tekintettel a keresztyén drámára. Kisf. Társ. ért. 1843/4. Ism. Kisf. Társ. Szépir. Szem. 1847; jul. dec. f. 88. l.
1846. Régi színészet története. A görög szüfuzér. 1846. I. 1.
1853. *Dr. Télyf Iván.* A görög remekírók szelleme. Pesti Napló. 1853; 1038. 1039. 1041. 1044. 1048. 1050. sz.
1853. *Vahot Imre.* A régi klasszikus színvilág. I. Görög játékszin. Magy. Thalia 1853. 10. l.
1858. *Torkos Sándor.* Az új Hellen népköltészet. Uj M. Muz. 1858; 253. l.
1861. *Dr. Télyf Iván.* A hellen költészet a jóniai szigeten. Szépirod. Figyelő 1861. 29—33. sz. Történelmi népdalok a jelenkori görögöknél. U. o. 2-ik évf. 1. fele 3. 4. 6. sz.
1862. *Áldor Imre.* A görög lantos költészet. Divatcs. 1862. 282. l. 347.
1864. *Toldy István.* A vigjáték eredetéről. I. a görögöknél. Kalauz. 1864. 2. negy. 113. l.
1865. *Dr. Télyf Iván.* Hellen irodalmi ügyek. Uj korszak 1865; 148. 178. 193.
- 1865/6. *Aigner Lajos.* Az Elegiáról. I. II. III. Kisf. Társ. évl. 1865/6, 1866/7. 378. l.
- 1865/6. *Fábián Gábor.* A Szatiráról. Kisf. Társ. évl. 1865/6 1866/7. 311. l.

1866. *Kostič J. V.* Početak gèreskoga mudroslovslja. Jonski fiziolozi : Thales, Anaksimandros, Anaksimenes (A görög bölcsészetkezdeté) A karlowiczi gym. progr.
1867. *Lengeru J.* Despre desvoltarea poesiei dramatice la Greci. (A görögök dráma költészetének fejlődéséről) A brassói gör. k. gymn. progr.
1868. *Aigner Lajos.* A hellenek elegiája. Tanügyi füz. 1868. II. 169.
- 1858/69. *Dr. Télyf János.* A jelenkori görög irodalom. Budap. Szemle. 1858. III. 474; IV. 147. 369. és Nyelvt Közl. 1869. 159. l.
1869. *Szász Károly.* A görög dráma keletkezése a görög vallásból. Budap. Szeml. 1869; XV. 204. II. p. a.
- 1870/1. *Névy László.* A tragoedia elmélete. Kisf. Társ. évk. 1870/1. 166. l. Különösen VI. a tragikai sors a görög és modern tragédiában. 189. l.
1871. A Szokratest előző görög philosophiáról. (Mutatv. Matrai E. »Philosophiai Chrestomathiájából). Kelet. 1871; 30. 32. sz.
1871. *Szamosi János.* Az attikai vigjáték. Orsz. tan. egyll. Közl. 1871. 289. l. annak korszaka s ezeknek jellemzése u. o. 367. 487. l.
- 1871/2. *Névy László.* A comoedia elmélete. Kisf. Társ. évk. 1871/2. 284. l.
1872. *Dr. Hóman Ottó.* Közlemények a görög dalköltészet történelméből. Philol. Közlöny 1872.; 59. 118. 184. 234. l.
1874. *Stamborszky Lajos.* A görög színirodalom. (irodalom történeti tanulmány.) Zalai Közl. 1874; 21. 22. sz.
1874. *Szamosi J.* Gör. és róm. irodalom történelmek. Erd. Muz. 84. l.
- e) Az ezen szakra vonatkozó idegen műveknek ismertetése.
1792. Discours sur le Theatre des Grecs par le P. Brumoy. Ism. Mind. Gyűjt. 1792. VI. 405.

1835. Literaturgeschichte der Griechen und Römer. Von Franz Ficker. Wien 1835. Ism. Horvát Ist. Tud. Gyűjt. 1835. V. 123. l.
1837. Athens-its Rise und Fall; views of the Literature, Philosophy, and Social of the athenian People. By Ed. Lytton Bulwer. London 1837. Ism. H—y. Tud. Gyűjt. 1837. VIII. k. 116. l.
1872. Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik. Von Fr. Nietzsche. Leipzig 1872. Ism. Harrach József. Figyelő 1872. 473. 485.

V. Görög nyelvtanok.

a) Művek:

1535. *Wagner Bálint*. Compend. Gramm. graecae. Brassó és 1562. 1630.
1539. *Honter*. Rudimenta praeceptorum Dialectices ex Aristotele et aliis collecta. Brassó.
1564. *Wagner Bálint*. Sylva anomalorum in lingua graeca. Brassó.
1607. *Károlyi Péter*. Elementa Grammatices Graecae. Debreczen.
1706. Rudimenta linguae graecae, ex primo libro Institutionum Jacobi Gretser Löese. N. Szombat 1719. Kolozsvár 1734. és 1756.
1784. Prima elementa Grammatices Gr. N. Szeben. Cserey által kiadva u. o. 1790.
1789. Institutionum Gramm. Ling. Gr. Tyrnaviae.
1794. *Márton István*. A görög nyelv első kezdete. Győr. Ism. Bibliotheca. 1795. 89.
1808. *Dankovszky Gergely*. Elementa linguae Graecae practica. Posenii.
1812. *Dankovszky Gergely*. Grammatica linguae graecae. Viennae.
1818. *Schedius Lajos*. Grammatica Graeca Palatina emendata. Buda.
1823. *Bosányi And.* Ling. Gr. Gram. Buda.

1826. *Zsigmond Sám*. Grammatica graeca. Posenii.
1837. *Dankovszky Gergely*. Matris slavicae erudita vulgo lingua seu grammatica Graeca. Posenii.
1841. *Tatai András*. Görög nyelvtan. Pest. Ism. Hunfalvy Pál. Athenaeum 1842. I. f. é. 129. l. 1853. Ism. Pesti Napló 1853. 1028. sz. Kecskem. 1847.; Pest 1853. 1856.
1842. *Lichner Pál*. Hellen nyelvtan elemei. Pozsony.
1848. *Dr. Tölgy Iván*. Gyakorlati ó és új görög nyelvtan. Buda.
1848. *Szepesi Imre*. Elemei hellen nyelvtan. Buda. Ism. Hunfalvy Pál. Uj m. muz. 1850/1. I. 165. l. 6. kiad. 1872. Ism. Hollósy Zsigmond Kecsk. Prot. Közl. 1859. III. 99.
1853. *Szepesi Imre*. Hellen mondattan. Pest. Ism. Dr. Halder az egri kath. nagy gymn. 1855/6. progr.
1853. *Somosi István*. Görög nyelvtan. (Finkel J. és Soltész Fer. társ.) Sárospatak Ism. Halder az esztergomi nagygymnasium. 1855. progr. és Pesti Napló 1853. 1028.
1853. *Lichner Pál*. Hellen nyelvtan II. kiad. Ism. Uj M. Muz. 1853. I. k. 404. l. és Pesti Napló 1853. 1028. sz. és 1065. sz.
1857. *Kiss Lajos*. Görög nyelvtan Curtius után fordítva. Pest Ism. Hollósy Zsigm. Kecsk. Prot. Közl. 1859. III. 99. 5. kiad. 1873.
1857. *Dr. Liebhardt Lukács*. Görög nyelvtan gyakorlatokkal Dr. Cappelmann után. Pest-Pozsony. Ism. Magyar nyelvészet 1856. 375. l.
1861. *Finkel J. és Soltész Ferencz*. Görög nyelvtan. Krüger K. W. után Sárospatak. Ism. Sárospataki füz. 1862; 581. l.
1862. *Haberern Jonathan*. Kiss-Curtius görög nyelvtana. II. Rész. Mondattan II. kiad. Pest. 1869.
1864. *Travnicsek Hubert*. Görög nyelvtan. Pest. Ism. Bartl Antal. Kalauz. 1865. I. 59.
1865. *V. Horváth Zsigmond*. Görög nyelvtan. Alaktan. Pest.

- Ism. Sz. F. Sárospataki füzetek 1866; 85. 1. és Gyöng: Protest. egyh. lap. 1866; 914. 1.
1871. *Koch E.* Görög nyelvtan az összehasonlító nyelvbu-
várlat alapján. Pest.
1873. *Dr. Homán Otto.* Görög Syntaxis. Kéziratban.
1873. *Gyurits Antal.* Görög nyelvtan. Pest. Ism. Szarvas
Gábor. Magy. Tanügy. 1873. 542. és Komáromy
Lajos. Orsz. tan. egyh. Közl. 1873. 89. 1.
- b) A görög nyelvtanra vonatkozó értekezések.
1817. A magyar nyelv hajthatósága a görög részesülő igék
szerént. Hasz. Mul. 1817; 6. sz. 41. l.
1835. *Rumy Károly.* Hogyan mondták ki a régi görögök
és rómaiak a görög diphtongusokat. Hasz. Mul.
1835; II. 116. l.
1842. *Néri Pál.* Paralipomena. Athenaeum 1842. I. f. é.
865. 881; különösen: Hellen nyelvtanítás és nyelv-
tanítás u. o. 897.
1851. *Wolf Antal Th.* Ueber die Aussprache der griech-
Diphthonge. A pozsonyi cs. k. főgymn. progr.
1852. *Télfy János.* A görög betűk kiejtéséhez. Pesti Napló
1852. 643. és 645. sz.
1853. *Télfy Iván.* Studien über die Alt- und Neugriechen
und über die Lautgeschichte der griechischen Buch-
staben. Leipzig.
1856. *J. K.* Analogien anderer Sprachen zur griechischen
Lautlehre. A cs. k. beszteczeb. főgymn. progr.
1857. *Szepesi Imre.* Görög nyelvtanítás és görög nyelvtan-
nok. Magy. Nyelvészet 1857; II. 376.
- 1858/9. *Szepesi Imre.* A hangemelés-, lejtés- és hangnyújtás-
ról a görög nyelvben. A pesti k. r. főgymn. 1858/9 és
1859/60 pr.
1859. *Gauzer János.* A határtalan ige használata. c) a görög-
ben. Tan. Lap. 1859; I. 75. 87. 88. 98. 111.
1859. *Hollósy Zsigmond.* A hellen nyelvtan újabb teoriája
(Curtius nyomán) Kecsk. Prot. Közl. 1859. III. 33.
1859. *Kiss András.* A görög szóképzetan jelentősége s

- tanítási szüksége és módja. A debreczeni helv. főgymn.
VI. értesít.
1859. *Budenz József.* A görög accentus elnevezései és ma-
gyarításáról. Tan. Lapok 1859. I. 109. 121. 133. 1.
1860. *Gauzer János.* Az igenevek és állapotjegyzők hasz-
nálata c) a görögben. Tan. Lap. 50. 51. 63.
1860. *Dr. Télfy Iván.* A görög hangsúly. M. Nyelvészet.
1860; 40.
- 1861/2. *V. Horváth Zsigmond.* Az aeol digamma tekintve a
mai népnyelv fényénél. Apesti ág. hitv. gymn. ért.
1862. *Télfy Iván.* Προς την των ελληνικών στίχων ιστορίαν.
Pandora folyóirat. Athén 1862; 296—299. füzet.
- 1862/3. *V. Horváth Zsigmond.* A görög dialectusok rövid is-
mertetése nyelvtörténeti szempontból. A pesti ág. h.
gymn. 1862/3. és 1863/4. értesít.
1865. Hellen kiejtésről. Tan. Lapok 1865; 103. 1.
1870. *Szepesi Imre.* A görög hangzók egykori kiejtéséről.
Akad. Ért. 1870; IV. 51.
1870. *Hofer Endre.* Történeti mód a görög ige-
tanban. Télfy Iván észrevételei Akad. Ért. 1870; IV. 26.
Bir. Ballagi M. u. o. 54 és Szepesi Imre u. o. 99.
1870. *Szepesi Imre.* A görög kettős hangzókról. Akad. Ért.
1870; IV. 121.
- 1871/2. *Elischer János.* Itazismust-e vagy Etazismust gym-
nasiumainknak az ó görög ejtésben? A pesti ág. h.
főgymn. 1871/2. értesít.
- 1872/3. *Köpesdi Sándor.* Itazismust-e nagy Etazismust gym-
nasium. az ó gör. ejtésben? Orsz. tan. egyh. Közlöny
1872/3. 19. l.
- 1872/3. *Schlott Gyula.* Az aeoli dialectus sajátosságairól. A
beszteczebányai kir. főgymn. értes.
- c) A görög nyelvtanra vonatkozó idegen
műveknek ismertetése.
1856. Vergleichende Bearbeitung der Griechischen und
Lateinischen Partikeln von Dr. E. Aug. Frits I.
Theil. Die Adverbien. Giesen 1856. M. Nyelvész.
1856. I. 411.

1858. Grammatik der griechischen Vulgarsprache in historischer Entwicklung von W. A. Mullach. Berlin 1856. Ism. Télyf Iván M. Nyelvész. 1858. 247. l.

VI. Görög gyakorló és olvasó könyvek.

1539. *Honter.* Mimi Publani, Enchiridion Xysti Pythagorici, Dicta sapientum in Graecia. Brassó.
1541. *Honter.* Epitome Adagiorum gr. et lat. ex chiliadibus Erasmi Rot. Brassó.
1591. *Czaktornyai János.* Az görög országbeli bölcseseknek szép jeles mondási. Debreczen.
1844. *Papp György.* Görög olvasókönyv. Nyelvtani jegyzetekkel és görög magyar szótárral. Gedike Fridr. után. Pest. Ism. Budapesti Híradó 1844; II. 152. l.
1844. *Lichner Pál.* Görög olvasó könyv. Pozsony és 1853.
1854. *Lichner Pál.* Hellen gyakorlókönyv. Pozsony.
1858. *Kiss Lajos.* Schenkl görög elemi olvasókönyv. Pest. II. kiad. 1864. Ism. Imre Sándor. Magy. Nyelvész. 1859; IV. 311. l. és Hollósy Zsigmond. Kesk. Prot. Közl. 1859; III. 106.
1854. *Winterkorn Sándor.* Görög olvasókönyv. Feldbausch és Süpfle után és 1860.
1864. *Dr. Télyf Iván.* Sententiae Scriptorum Graecorum. Pestini et Lipsiae 1864. Ism. Hon 1864; 195. sz.
1873. *Mészáros Nándor.* Görög olvasókönyv. Schmidt és Wensch nyomán. Buda. Bir. Elischer J. Magy. Tanügy 1873. 303.

VII. Görög szótár.

1857. *Soltész Ferencz és Zsarnay Lajos.* Görög magyar szótár. *Bakó D. Fínkei J. Kálniczky Ben. Molnár Ist.* és *J.* közremunkálásával. Sárospatak. Ism. Hunfalvy Pál. Magy. Nyelvész. 1857; 475. l.
- N. B. A részletes szótárak az illető görög írók neveinél fordulnak elő.

VIII. A görög nyelvre vonatkozó vegyes tartalmu értekezések és művek.

1581. *Pap* (Vajdakamarási) *Lőrincz.* Igen szép historia az Jason királynak házasságáról. Kolozsvár.
1592. *Tsáktornyai Mátyás.* Jeles szép historia két görög Hertzegekről, ugymint az erős Ajakszról és bölts Uliszesről. Kolozsvár.
1718. *Zabeller Jakab.* Commentariolus antiquarius de Metallurgia veteris Graeciae variisque rebus. Thorunii.
1774. *Biró István.* Neocles és Pericles. Kolozsvár.
1776. *Német Antal.* Trója királynéi. Béts.
1789. A szép mesterségek a görögöknél. Magyar Muzem 1789. 406.
1790. Praxiteles. Mind. Gyűjt. 1790. III. 175.
1791. A görög nyelvről. Mind. Gyűjt. 1791. V. 1.
1817. *Buczy Emil.* A görög genie kifejlődési okáinak sajtítására. Erd. Muz. 1817; VIII. füz. 135.
1817. Görög képirók. Haszn. Mul. 1817, I. 5. sz. 26. l. Képfaragás u. o. 6. sz. 42. l.
1818. Arion története. Haszn. Mulats. 1818; I. 24. szám 189. l.
1822. *Holéczy.* Babonás elbeszélések a második századbeli görög világból. Szép literatura. 1822. 145. l.
1823. *A. G. A.* A görögök és azoknak dolgai. Tud. Gyűjt. 1823; V. 3. l.
1826. *Kovács Sámuel.* Mint kezdett a görög nyelv a XV. században napnyugoton fölelevenedni. Tud. Gyűjt. 1826. XI. k. 99. l.
1827. *Guzmics Izidor.* Nemeszis a görög költőknél. Herder után. F. M. Min. 1827. 1233.
1829. *Balajthy József.* Értekezés a középkori görögökről. F. M. Min. 1829. I. 145.
1834. Polygnatus. Polyklet. Praxiteles (életírás). Hasznos Mul. 1834. I. 245.
1835. *Rumy Károly.* A pelagus nyelvnek maradványai Görögországban. Hasznos Mul. 1835. I. 407.

1846. *Szabó István*. A hellen és magyar próza egymás mellett. Kist. Társ. évl. 1846. VI. k. 11. l. Ism. Kist. Társ. Szépirod. szem. 1847. jul.—jan. f. 106.
1846. *Mészáros Kár*. Az értelmi műveltség állapota a régi görögöknél. Társalkodó. 1846. 258. l.
- 1850/1. *Fuchs Tamás*. Néhány szó a görög nyelvről és nemzetéről. A pápai szt. b. r. algym. progr.
- 1851/2. Wozu die griechische Sprache? A soproni kath. főgymn. progr.
- 1852/3. *Juhász Mihály*. Pótléklevél. A görög íróknak a római irodalom kifejlődésére befolyásáról. A rozsnói prem. nagy gymn. tudós.
1853. *Dr. Tótfy Iván*. Studien über die Alt- und Neugriechen. Leipzig. Ism. Pesti Napló 1853. 966. sz.
1853. *Dr. Hochegger Fer.* De orationum in veterum historicis origine et vi brevis comentatio. A pozsonyi cs. kir. főgym. prog.
- 1853/4. *Ladányi Gedeon*. A görögök műveltségének előmozdító okairól. A debreczeni hely. főgym. ért.
1854. *Szabóki A.* Görög művészet. Csál. Lap. 1854. I. f. é. 387.
1854. *Stettner János*. A műveltség őskori fejleménye. A szathmári kath. gymn. progr.
1854. *Wittstock Henrik*. Ueber die Eintheilung der epischen Poesie. Besztercei gymn. progr.
- 1854/5. *Kiss Lajos*. A régi görög világ. A nagykörösi hely. h. főgym. 1854/5. tudós. Ism. M. Nyelvész. 1856. 355. l.
1855. *Nyulassy Antal*. A görög nyelvről. Az esztergomi főgym. tud.
1855. *Süllei Máté*. Thébe emlékjelei. A keszthelyi algym. tudós.
1855. *Riesel Mihály*. Nešto s narav slavjanskoga glagolja i prispodoba vrēmenah slavčanskoga sa vrēmeni latinskoga a gděšto i gěrjkoga glagolja. (A slav ige természetéről és az idők összehasonlításáról a latin és görög igékkel). Vinkovcei gymn. progr.

- 1855/6. *Gauzer János*. Fölösleges-e a görög nyelv és classicusok tanítása az általános művelődés kifejtésére? (németül) a pécsi főgymn. progr.
- 1855/6. *Pap M.* A görög nyelv tanulmányozása gymnasiainkban. A szt. Fer. r. gyöngyösi algym. progr.
1856. Perti főgymnasium s a hellen nyelvtanítás. Tan. Lap. 1856. 275. l.
1856. *Szepesi Imre*. De utilitate linguae graecae et modo, quo in ea progrediendum. A pesti kegy. r. főg. progr. Ism. Magy. Nyelvész. 1857. 376. l.
1856. *Horváth Cyrill*. A lyrai művek tanodai felfogásáról. A pesti kegy. r. gym. progr.
1856. *Dr. Thön K. Gottf.* Etymologische Forschungen auf dem Gebiete des Lateinischen und Griechischen. A besztercei gymn. progr.
1857. *Lászlófi J.* A hellén nyelv s az iskolában olvastatni rendelt görög remekirók az ész és szívképzésre hatalmas tényezők. A szathmári kath. főgym. progr.
1857. *Szegfi Mór*. Az új görög irodalom Petőfije. Szépirod. Közl. 1857; I. 53.
- 1857/8. *Petrik Jakab*. A hellen nyelv tanításának szüksége gymnasiumokban. A soproni ág főgymn. tud.
1860. *Lonkay A.* A görög klassicus nyelv érdekében. Tan. Lap. 1860; II. 613.
1860. *Fábián Gábor*. A milesiákról. Kist. Társ. évk. 1860. 1862; 185. l.
- 1860/1. *V. Horváth Zsigmond*. Kívánatos-e a most élő görögök nyelvének tudása? A pesti ág. h. gymn. progr.
1861. *Imre Sándor*. Az ó görög nyelv fontossága iskoláinkra és irodalmunkra nézve. M. Nyelvész. 1861; VI. 246.
1861. *Torkos Sándor*. A hellen nyelv nyomai a magyarban. Magy. Nyelvész. 1861; 14.
1861. *Schwarz Gyula*. Geologie des Grecs pendant les periodes de leur plus grand éclat (A görögök geológiája jobb napjaikban) Pest.
1861. *Dr. Tótfy Iván*. Vörösmarty szózata görögül és adalék a görög vers történetéhez. Magyar Nyelvész 1861. 282.

1862. *Schwarz Gyula*. On the failure of geological attempts in Greece prior to the epoch of Alexandre I. r. London.
- 1862/3. *Vitéz Lajos*. Észrevételek a hellen irodalom kül- és belviszonyairól iskoláinkban. A holdmező vásárhelyi helv. közgym. tudós.
1863. Polygnotos egy ó görög képiro fölött (Beule tanulmánya a »Revue des deux mondes«-ban) közli Független. 1863; 7. 8. 10. 11. 12. 13. 16. szám.
1863. *Schwarz Gyula*. L'antiquité grécque dans ses rapports avec la géologie (A görög ódonság viszonya a földtan kérdéseihez). Pest.
1863. *Schwarz Gyula*. Sur les essais géologiques de l'antiquité grecque jusque a l' époque d'Alexandre le Grand. (Földtani kísérletek a hellenségnél Nagy Sándor koráig) Vol. I. Pest. Röv. ism. Divatcs. 1861; 272. l.
1865. *Gerlach Benjamin*. A görög nyelv tanítására vonatkozó irányszemek a hazai főgymnasiumokban. Tan. Lap. 1865. 292. l.
1866. Egy görög író a régi németekről (Diodorus Siculus). Hazánk és Külf. 1866; 9. sz. 132. l.
1867. *Váry Gellért*. Tanuljunk-e görögül? Tanügyi füz. 1867. II. füz. 49.
1868. *Aigner Lajos*. A hellenek elegiája. Tanügyi füz. 1868. II. füz. 169. l.
1869. *Váry Gellért*. A görög miveltségről. Szabad Egyház 1869.
1870. *Iványi J.* A görög nyelv mostoha sorsa. Orsz. tan. egyll. Közl. 1870; 470 l.
1871. *Kadlecsek Richard*. *Moüsa*. Tan. egyll. Közl. 1871. IV. mellékl. a 8. sz.
1871. *Erődy Béla*. Az új görög Anakr. Figyelő. 1871. 147. l.
1871. *Erődy Béla*. Új görög népköltészet. Figyelő 1871. 353. 380.
1871. *Dr. Télyi Iván*. Salomos Dénes költeményei és a hét-szigeti görög népnyelv. Pest. Akad. Ért. nyelv. I-ső oszt. kör.

1872. *Dr. Pauer Imre*. Kelet és görög philosophia (Bölcsészettörtén. tanulmány). Szabad Egyház 1872. 53—56. sz.
1872. *Batizfalvy István*. A görög nyelv az ágost. hitv. gymnasiumokban. Magy. Tanügy 127. l.
1872. *Irmei Ferencz*. A görög és keresztyén isten a képzőművészetben. Föv. Lap. 1872; 60. sz.
1872. *Váry Gellért*. A görög szellemről. Figyelő. 1872. II. f. é. 193. 205. 217. 229. l.
1873. *Gy. A.* Egy görög festésznő. Föv. Lap. 1873. 12. sz.
1873. *Hunfalvy Pál*. A gymnasium és a görög nyelv. Reform 1873; 99. 100. 101. 104. 105. 106. sz.
- 1873/4. *Komáromy Lajos*. A görög nyelv kérdése gymnasiumainkban. Orsz. T. egyll. Közl. 1873/4. 6. l.

IX. Görögtörténet.

a) Művek és értekezések:

1845. *Tooth István*. A görögök története. Pest.
1845. Arisüdes és Themistocles. Fessler J. A.-tól ford. Vizer János. 2 részben Pest.
1854. Macedoni Sándor befolyása korának szellemvilágára. A pápai kath. gymn. progr.
1855. *Kiss Lajos*. A régi görög világ. A nagykörösi főtanoda progr.
1855. *Nagy Miklós*. Fekete eseménypont a hajdankorból. Csal. Lap. 1855. II. f. é. 54.
1859. *Chevalier Lajos*. Entstehung und Bedeutung der griechischen Söldnerheere und ihre Theilname an den von Anfang des IV. bis in die Mitte III. Jahrhunderts vor Christo in Europa, Asien und Afrika geführten grösseren Kriegen. I. rész a kassai kath. gymn. II. a pesti kath. gymn. progr. 1860.
1860. *Dr. Schell Miklós*. De urbe Tröezene dissertatio III. A budai kath. gymn. progr. I. rész a trieszti 1856. II. rész a krakkói 1858. progr.

1861. *P. Thewrewk Em.* A görög történelemből. Grote »History of Greece« Téos és Abderára vonatkozó állításának czáfolata. Magy. Nyelvész. VI. 540. l.
1863. *Garamszeghi Lubrich Ágost.* Görögország története. Pest.
1868. *Pór A.* Athén Perikles korában. Curtius nyomán. Pest. Ism. Hazánk 1868; 48. sz. és Budap. Közl. 1868; 194. sz.
1869. *Radányi József.* »Emletani rimes mondatok Görögország történelméből« Ism. Dunay Fer. és Hofer Kár. Tan. Egly. Közl. 1869. 155. l.
1872. *Steiner Lajos.* Nagy Sándor (Élet- és jellemrajz) A pécsi főgymn. irod. kör évkönyve 1872; 76. l.
1873. *Huszár Imre.* Curtius Ernő. A görögök történelme. Budapest 1873.

Külföldi művek ismertetése.

1867. *Ernst Curtius.* Griechische Geschichte. III. Berlin. 1867. Ism. Dr. Heinrich. Tan. Egly. Közl. 1867. V. 35. l.

C. Római irodalom.

I. Az egyes remekírók.

1. *Claudius Aelianus.*

1832. *Howaldy István.* Varia Historiája nyomán; Phokion nagy lelküisége. Haszn. Mulats. 1832. I. 231. Elbeszélések u. o. 259. és 274. l.

2. *Lucius Apuleius.*

a) Fordítások:

1817. Psychének története Mythológiából. Így beszéli ezt Apulejus Metamorphosisának IV. V. VI. könyveiben. Hasz. Mul. 1817. 16. sz. 74. l.
1860. *Fábián Gábor.* Apuleius. Cupido és Psyche egybekeleése. Kisz. Társ. évl. 1860/62. 198. l.

c) Értekezés.

1820. Apuleius tüköre. Tud. Gyüjt. 1820. VIII; 3. Észrevétel Apuleius tükörére tett tudósításra u. o. 1821; 101.

3. *Marcus Aurelius.*

1613. *Prágai András.* Mark Aurel magyarra ford. Bártfa és 1628.
1783. *Molnár János.* Mark Aurelből némely töredékek. M. Könyvház. 1783. III. 540.

1817. *A. R. sz. írók.* Marc Aurel elmélkedései. Erd. Muz. 1817. VI. füz. 57. l.
 1847. *Perlaky Sándor.* M. Aurel Antoninus Elmélkedései 12 könyb. Pest.

4. *Decimus Magnus Ausonius.*

1832. Hány a Grátzia (Ausoniusé). »Sokféle« kiad. Molnár József. 1832; LVIII. 472. l.

5. *Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius.*

1766. *Illei János.* Anitzius M. Torqu. Severinus Boetzius. V. könyvei. Kassa.
 1838. *Horváth Dániel.* A bölcsészet vizsgálatai Anicius M. T. Severinus Boethius után magyarul. Székesfejérvár. Bir. 90. Figyelmező 1839. 3 év 494.

b) Kiadás.

1735. Boethii de consolatione Philosophiae libri V. Tyrnavia.
 1757. *Szalmás Endre.* Boethius de consolatione Philosophiae libri V. Eger. Prosa és versben.

6. *Cajus Julius Caesar.*

a) Fordítások

Julius Caesarnak munkái. Fol. a IV. Rákótzsi Zsigmond Catalogusa szerint a szerző és kiadásának kelte és helye nélkül.

1831. Caes. I. 48. fej. Hasznos Mulatságok 1831. II. 308.
 1833. *Szép János.* C. J. Caesar minden munkái és háborúi. I. k. Buda. 2. k. u. o. 1834.
 1839. *Szenczy Imre.* C. Jul. Caesar minden munkái. I. A gallus Háboruról Buda, II. A polg. alexan. afrik. hisp. Buda. 1840. Bir. Péczely József Athenaeum 1841. I. f. é. 678. 695.

1856. *Sárváry Béla.* C. Jul. Caesar művei. Pest I. köt. Bir. Bartl (Bartal) A. Tan. Lapok 1857. 126. 134. l. Röv. ism. Csal. Lap. 1856. I. f. é. 333. l. és Koczányi Fer. Az 1855/6. nagykárolyi gymn. progr. Uj. M. Muz. 1856. VI. 139. l.
 1857. *Hunfalvy Pál.* Caesar de bello Gallico IV. k. 1. 3. 4. fej. M. Nyelvészet 1857. 451. l.
 1869. *Dr. Heinrich G.* Jul. Caes. de bello Gallico. Németre ford. és ném. jegyz. ellátva. Pest és Bécs.

b) Értekezések.

1742. Julius Caesarnak számvető táblája. Szeben.
 1832. Nagy Sándor és Caesar. Társalkodó 1832. 8. sz.
 1854. *Juhász Mihály.* Caesar a honatyá. A rozsnyói kath. gymn. progr.
 1859/60. *Deák Sándor.* C. Julius Caesar évkönyvei. A székesfehérvári nagy gymn. évkönyve.
 1861. *P. Theurewk E.* Caesar de Bell. Gall. I. 2. magyarázat. Tan. Lap. 1861. I. 197.
 1862. *Scherff Armin.* Zu Caesar bell. gall. lib. VII. c. 74. A felsőlövői gymn. progr.
 1865. *Huszár Imre.* Julius Caesar története. Irta III. Napoleon. Pest.
 1865. Napoleon Julius Caesárja. A »Morning Herald« után. Hon 1865; 35. 36. 97. sz.
 1873. *Cs. J.* Cicero és Caesar. Figyelő 1873; 37. 38. 39. l.

c) Caesar-féle kiadások.

1831. *Kováts P.* C. Julii Caesaris commentarii de bello gallico et civili cum notis hungaricis. Pozsony. II. k. u. o. 1832. Ism. Hasznos Mulats. 1831; 308. l.
 1852. Julii Caesaris de bello civili commentariorum libri III. quibus accedunt libri a Hirtio de bello Afr. Alexandr. et Hisp. Sárospatak.
 1855. Julii Caesaris de bello gallico commentariorum libri VIII. Sárospatak.

1867. *Baril C. J.* Caesar emlékiratainak szövege. Pest.
 1864. *Gyurits A.* Caesaris C. Julii commentarii de bello gallico. Kramer és Doberentz nyomán értelmezve. Pest.
 1871. *Budaváry J.* C. Julii Caesaris comemntarii de bello gallico. Magy. jegyz. Pest.

d) Szótárak.

1863. *Baril Antal A.* Szótár C. Jul. Caesar műveihez. Pest. Bir. íp. Krit. Lapok 1862; II. 418.
 1871. *Budaváry J.* Szótár C. Jul. Caesar »de bello Gallico« emlékirataihoz. Pest.

7. *Dionysius Cato.*

Fordítások:

1580. *Heltai.* Cato. Kolozsvár.
 1620. Cato. De praeceptis vitae. Magyarul, németül. Claudiapoli.
 1672. Cato. Löcse.
 1710. *Illyés András.* Cato. Nagyszombat.
 1722. *Liptay Sámuel.* Kátó Dénes erkölcsi Arany mondásai Viridarium Parnassium. Január füz. Pest.
 1750. *Gyöngyösi Ist.* Heptalogus, azaz görögországi hét bölcsék jó erkölcsre oktató rövid mondási és Cato közönséges erkölcsre tanító bölcs parancsolati. Buda és 1757.
 1756. *Felsöbükői Nagy Lajos.* Magyar Cató, avagy: A jó erkölcsre oktató Catónak versei. Eger. 1756/57/62; Buda 1766. Debreczen 1772.
 1759. *Füsi Pius.* Cato erkölcsi distichonjai. Buda 1759/62; 1870/72.
 1789. *Molnár Ferencz.* Magyar Cató. Versekben. Bécs.
 1834. Dionysius Cato erkölcsi páros versei. Pest.
 1840. *Kovács József.* Egyes Dist. Catóból. »Latin költők s

írók jeles mondásaik« Pécs 1840; 15. 20. 21. 30. 38. 39. 42. 43. 45. 47. l.

1846. *Kis János.* Dionysius Cato distichonjai. Kisf. Társ. évl. VI. k. 334.

8. *Cassius Dio Cocceianus.*

1863. *Dr. Mesiota J.* Dacii si resbelele lui Trajanu in Dacia. Commentariu la unele locuri din Dione Cassiu. (A dákok és Traján háború Dáciában. Dio Cassius némely helyeire commentár) Értekezés. A brassói gör. kel. gymnasium program.

9. *Quintus Valerius Catullus.*

a) Fordítások.

1787. *Révai Miklós.* Cat. LXXXV. De amore tuo. Elegyes versei Pozsony. 1787. 142. Cat. III. Luctus in morte passeris u. o. . . 12. l.
 1789. *Aranka György.* Lesbiához Katullus XCII. éneke után. Magy. Muz. 353 l.
 1790. *Dr. Földi.* Catullus 5-ik dala: Vivamus mea Lesbia. Orpheus 1790; II. k. 85. l.
 1832. A vatsora (Catullus Fabullushoz) »Sokféle« kiad. Márton József. 1832; LVIII; 47. l.
 1833. *F. L.* Catullus Fabullushoz. Hasznos mulats. 1834. I. 189.
 1840. *Kovács József.* »Latin költők s írók jeles mondásaik«. Pécs. 26. l.
 1853. *Edvi Illés Pál.* Cat. XIII. ad Fabullum. Edv. I. P. költészetei Pest 1853; 186. l.

d) Értekezés.

1874. *Dr. Ring. Mihály.* Catull kéziratokról különös nemzetközi muzeumunk C. cogexere. M. Akad. Ért. 1874.; 15.

10. *Marcus Tullius Cicero.*

a) Fordítások.

1680. *Dobai Székely And.* Ciceronak barátságos levelei. Kéziratban.
1694. *Balogh György.* Cicero négy könyve. Lőcse.
1782. *Kovácsnai Sándor.* Cic. Catója, Laeliusa, Paradoxonai és Scipio álma. Kolozsvár.
1782. *Müller Nándor Jakab.* Scipiónak álma. Nagyvárad. Valóságos fordítója Révay Miklós l. Ennek »elegyes versei« Pozsony 1787. 215. l.
1783. Tzitzerónak Magyarra fordított válogatott részei. Magy. Könyvház. I. szak. 199. l.
1795. *Kovácsnai Sándor.* Cic. de officiis. Pozsony.
1802. *Virág Benedek.* Lelius vagy M. T. Ciceronak beszélgetése. Buda.
1802. *Virág Benedek.* Cicero Laeliusa és Catója. Buda. 1802.
1803. *Virág Benedek.* Az üdösb Cató. Pest. 1803. Ism. Schedius L. Zeitschrift von und für Ungarn 1804. V. 235.
1804. *Hegyi József.* Cicero Levelei. Szeged.
1816. *Grosser János.* Válogatott levelek M. Tull. Ciceróból. Szeged. 1816. Ism. Szép János. Tud. Gyűjt. 4. köt. 103. Felelet Tudom. Gyűjtem. 1818. 4. kötet. 138. lap.
1835. *Superintendentens Kis János.* Cicero levelei. Felső M. Min. 1835. I. 180. 1835. II. 23.
1837. *Kazinczy Ferencz.* M. T. Ciceróból beszédek : in Catilinam 4. pro Milone, Deiotaro, Ligario, pro Archia poeta; levelek és Scipio álma. Buda. 1837. Ism. Szency Imre. Figyelme. 1839. 3. f. é. 793.
1840. *Kis János.* Cicero gondolatai különféle tárgyakról a valláshoz tartozó dolgokra. Sopr. Estv. 1840. II. füz. 248. l.

1846. *Pintér Endre.* Marcus T. Cicero beszéde Manilius törvényjavaslata mellett a néphez. Szónoklatilag taglalá és jegyzetité. Bécs. Bir. Kisf. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. Nov. 21. 328.
1853. *Fábián Gábor.* Cicero leveleiből mutatványok. Uj M. Muz. 1853. I. 614.
1854. *Saaghy Vendel.* Cicero a kötelmekről. Mutatv. Uj. M. Muzeum.
1856. *Sárváry Béla.* Cicero kiszemelt szónoklatai : Tit. Ann. Milo és a Sextus Roscius mellett. Pest. Bir. Saaghy V. Tan. Lap. 1856; 112. l. Koczányi Fer. ellenbir. u. o. 166. ét t. Magy. Sajtó 1856; 23. sz. II. kiad. 1864. Pest.
1857. *Fábián Gábor.* Cicero Quintopaediája. Uj m. Muz. 1857.
1857. *Szalay László.* Cicero de officiis. Pest. 1857. Bir. Saaghy V. Tan. Lap. 1858. 362. 376. l. Ajánlja. Uj m. Muz. 1857. I. 285.
1858. *Kazinczy Gábor.* Cicero Ligariusi védbeszéde. Bevezetéssel és jegyzetekkel. Uj Magyar Muzeum. 1858. I. 157.
1860. *Fáy András.* Cicero pro Archia Poeta. Kisf. Társ. évk. 1860/62. 87. l. és Cicero pro M. Marcello u. o. 103. l.
- 1861/66. *Fábián Gábor.* Cicero összes levelei, magyarázó jegyzetekkel, mutatókkal ellátva. Pest. Bir. Mayer J. Krit. Lap. 1862; I. 197. Felelet Fábián Gábortól : Krit. Lap. 1862. II. más fele. 301. l.
1865. *Fábián Gábor.* Cicero vegyes munkái rhetoricumok : 1. Brutus; 2. A szónok (orator); 3. Beszéd L. Piso ellen; philosophicumok : 1. Cato Major; 2. Laelius; 3. Scipio álma; 4. Paradoxonok. Pest.
1865. *Halmi Gyula.* Cicero beszéde M. Marcellus mellett. Sárospataki füz. 1865; 915. l.
1866. *Bartók Gábor.* Cicero pro lege Manilia. Sárospataki füz. 1866; 501.

1871. *Szentkláray J. M. T.* Cicero beszéde Manilius törvényjavaslata mellett. Magyar jegyz. Temesvár. Buda.
Henyei Dávid. Cicerónak néhány válogatott darabjai. Kéziratban.

b) É r t e k e z é s e k :

1555. *Preysius Christophorus.* M. T. Ciceronis vita etc. Oratio de imitatione Ciceroniana. Basileae.
1561. *Sambucus János.* De imitatione a Cicerone petenda et in Somnium Scipionis dialogi IV. Parisiis. Antverpiae. 1563.
1783. Cic. Tusc. qu. L. 5. n. 5. Tzitzero igéjével versbe rendelt válogatott részei. Magy. Könyvház. 1783. I. szak. 208. l.
1788. *Zwanziger Keresztély.* Theorie der Stoiker und Akademiker, nach Anleitung des Cicero. Lipsae.
1833. *Vass László.* Demosthenes és Cicero. Tud. Gyűjt. 1833. VII. 39. VIII. 2. l.
1844. Az emberről. Cicero után. Soproni Estv. 1844. V. 246. A valláshoz tartozó dolgokról u. o. 1839; I. 234; 1840; II. 248.
1855/6. *Hutter Antal.* Cato Major azon helyéről, hol Cicero a lélek halhatatlansága fölött böleselkedik. A lévai keg. r. kis gymn. tud.
1856. *Pintér Endre.* Aulus Licinius Archias költész emléke. A keszthelyi gymn. progr. Ism. Tomor Fer. Tan. Lap. 1856. 266. l.
G. A. Cicero köz- és magánélete. Budapesti Szemle. I. 465.
1869/70. *Csernogy Károly.* De Cicerone causarum patrono. A pozsonyi kir. gymn. ért.
1870. *Hoffmann Pál.* Cicero civilistikai beszédei. Értekezés a M. Akad. 1870. Febr. 21. kisgyűlésén.
1873. *Cs. J.* Cicero és Caesar. Figyelő 1873; 37. 38. 39.

Monoszlói János. 1. Annotationes in oratorem ad Quintum Fratrem; 2. Commentaria in tres libros de officiis Ciceronis. Kéziratban a pozsonyi káptalan levéltárában.

c) Ciceroféle kiadások.

1694. *Sturm János.* Ciceronis epistolarum libri IV. Tyrnaviae.
1724. Ciceronis epistolarum familiarium libri XVI. Tyrnaviae.
1744. *Sturm János.* Ciceronis epistolarum libri VII. Pozsony.
1756. *Quartier Philibert.* Ciceronis ad familiares epistolae. Interpretatione et notis illustravit. Tyrnaviae. II. kiad. 1782.
1775. *Wohl Kereszt.* M. T. Ciceronis Orationes selectae. Tyrnaviae.
1802. *Szép János.* Ciceronis oratio pro A. Lic. Archia Poeta. Sabariae. Ism. Zeitschr. von u. für Ungarn. 1802; II. 347.
1832. Ciceronis M. T. selectae orationes ad exemplar probatissimorum codicum expressae cum. Chr. Cellarii argumentis et verborum rerum ac rituum interpretatione. Debreczen.
1833. M. Tullii Ciceronis libri tres de Oratore. Debreczen.
1870. *Dr Heinrich Gusztáv.* Ciceronis Cato Major et Laelius. Magyaráz. Pest. Bir. Holub Mátyás. Tan. egyll. Közl. 1870; 273 és Tomor Ferencz u. o. 1871; 403-407. l.
1871. *Kadlecsik Richárd.* M. T. Ciceronis orationes pro M. Marcello; pro Qu. Ligario; pro rege Dejótaro. Magyaráz. Pest.

d) Külföldi kiadások ismertetése:

1791. Entretiens de Cicéron sur la nature des Dieux, traduit par M. l'Abbe d'Olivet. Paris 1749. Ism. Mind. Gyűjt. 1791. V. 286.
1860. Cicero de Oratore. Für den Schulgebrauch erklärt von Dr. Karl Willh. Piderit. Leipzig. 1859. Ism. Hunfalvy Pál. M. Nyelvész. 1860. V. 175.
1870. Cicéron et ses amis G. Boissier című munkája nyomán: Markus Miklós »Cicero a közéletben«. Reform. 1870; 142. sz. »Az ifjabb Cato«. Reform. 1871; 3. sz.

11. *Claudius Claudianus.*

1826. B. J. A. Claudianus Proserpina elragadtatása magyar fordításából. Szép literatura. 1826. 113. l.
1834. Sz. D. C. Claudianus epigrammjai; verónai öregről. Archimedes golyójára. Szépnek sirirása. A szerelmes szegény. Koszoru. 1834. 5. l.
1840. Kovács József. »Latin költők s írók jeles mondásai«. Pécs. 35. 43.

12. *Lucius Junius Moderatus Columella.*

a) Fordítás:

1819. Fábrián József. L. Jun. Mod. Columella XII. könyvei a mezőgazdaságról és egy különös az élő fákról. Pest. röv. ism. Tud. Gyűjt. 1819. XI. k. 126. l.

b) Columella-féle kiadások:

1810. Szilágyi Ferencz. C. Junii Mod. Columellae de re rustica libri XII. Kolozsvár.
1820. Szilágyi Ferencz. L. Jun. Mod. Columellae de re rustica libri XII. et liber de arboribus ex Recensione socie. Bipontinae suisque notis edidit. Claudiopoli.

13. *Quintus Curtius Rufus.*

a) Fordítás:

1619. Forró Pál. Qu. Curtius. Debreczen.

b) Értekezés:

1873. Dr. Ring Mihály. Bericht über die Curtius Handschriften des ungar. Nationalmuzeums. Budapest.

c) Qu. Curtius-féle kiadás:

1829. Curtii Historia Alexandri Magni. Edit. stereot. Sárospatak.

14. *Eutropius.*

a) Fordítások:

1832. Homonnay Imre. Eutropius római történetének rövid vázlata. Buda.
1832. Superint. Kis János. A római történetek veleje F. M. Min. 1832. I. 161. és II. 321. III. 561. l.

b) Eutropius-féle kiadások.

1741. Eutropii Breviarium Romanae historiae cum notis Chr. Cellarii. Debreczen.
1821. Breviarium Romanae Historiae cum notis Chr. Cellarii. Claudiopoli.

15. *Lucius Annaeus Florus.*

1702. Dálnoki Benkő Márton. L. Annaeus Florus. Rerum Romanarum lib. IV. Kolozsvár.

16. *Cornelius Gallus.*

1840. Kovács József. »Latin költők s írók jeles mondásai«. Pécs. 18. l.

17. *Gaius Granus Licinianus.*

1859. Gaii Granii Liciniani annalium quae supersunt ex codice ter scripto, Musei Britannici Londinensis, nunc primum edidit Cor. Aug. Frid. Pertz. *Berolini* 1857. *Ism. Péhám Máté. Tan. Lap.* 1859. I. I. I.

Herodianus.

1783. *Molnár János.* Rövid ismertetése Herodianusnak a római Császárok felől görögül írt könyveinek. *M. Könyvház.* 1783. III. 627.

18. *Hesychius Illustris.*

1572. *Sambucus János.* Hesychius cognomento Illustris, de his, qui eruditionis fama claruere liber. *Antverpiae.*

19. *Quintus Horatius Flaccus.*

a) Fordítások:

1773. *Révai Miklós.* Hor. Epod. II. »Elegyes versei«. *Pozsony.* 1787; 9. l.
1786. *Baróti Szabó Dávid.* Hor. Carm. I; I. »Verskoszorú« II. szak. 4. könyv. Kassa. 159. k. Carm. I; 24. u. o. 161. l. Carm. I; 22. u. o. 162. l. Carm. II; 14. u. o. 163. l. Epod. II; u. o. 165. l. Carm. III; 3. u. o. 167. l.
1787. *Révai Miklós.* Hor. Carm. IV. 3. Elegyes versei. *Pozsony* 1787. 119. l. Carm. III. 9. U. o. 124. l. *Epod.* VII. u. o. 155.
1787. *Szathmári Mihály.* Hor. Sat. I. 1. tizenkét verse. *M. Múzsza* 1787. (VIII.) 57. l. és ezen verseknek bővebb körülírása hasonló versekben.
1787. Hor. Carm. I. 1. *Magy. Múzsza* 1787. (LXXIX) 637. l.
1789. *A. J.* Carm. III. 9. *Magy. Muz.* 1789. I. 3. negy. 266. és még u. o. 268. l.

1789. *Kazinczy Ferencz.* Carm. I. 14. *Magy. Muz.* 1789. I. k. 3. negy. 193. l.
1789. *Dr. Földi János.* Carm. II. 10. *Magy. Muz.* 1789. I. köt. 361. l.
1790. *Kazinczy Ferencz.* Carm. I. 14.; O navis referent. Orpheus 1790. II. 246 ugyanezt ford. *Virág Ben. u. o.*
1790. *Dr. Földi.* Neobule Carm. III. 12. (Nyomoruság sem enyelgő szerelemmel). Orpheus 1790, 38. l. és Carm. II.; 10. Ad Licinium. u. o. 29. l.
1790. *H. J. Pozsonyi* seminariumból. Carm. II. 3. *Mind. Gyűjt.* 1790. 235. l.
1792. *Virág Benedek.* Egy hajóhoz. *Magy. Muz.* 1792; 14. l.
1793. *Verszeghy Ferencz.* Hor. Pisóhoz és ennek fiaihoz írt levele. *Buda.*
1795. Kloéhoz (Hor. Carm. I. XXIII.) Horác után szabadon. »Sokféle.« írá Sándor. *Győr.* 1795. VI. dar. 226. lap.
1801. *Virág Benedek.* Horatius Poetikája. *Buda.* *Ism. Zeits.* von u. F. Ungern 1802, I. 239.
1803. *Édes Gerg.* Horác egyes ódái, levelei, satirai »Iromatai és danna« cz. k. Vác.
1804. *Virág Benedek.* Hor. Epist. II. 1. A magyar poéták lajstroma előtt.
1809. *Czinke Ferencz.* Hor. Carm. I.; 14. 31. III. 32. »Próbatét a magy. ékesszólástan gyakorlásaiából stb.« *Buda.*
1811. *Superint. Kis János.* Horatius levelei Wieland magyarázó jegyz. *Sopron.* u. o. 1833. *Kazinczy* jegyzeteivel.
1813. *Virág Benedek.* Hor. levele Pisókhoz. »Thalia.« 1813. Hor. Epist. I.; 13. u. o. 26. Ep. I. 15.; u. o. 27. l. Ep. I. 17; u. o. 30. l. Sat. I.; u. o. 34. l.
1813. *Kazinczy Fer.* Hor. Carm. I.; 31. *Kazinczy* »poétai Berke.« *Pest.* 105. l. Carm. I; 14. u. o. 167. l.
1814. *Virág Benedek.* Hor. Ep. I.; 3. »Euridice« 28. l. Ep. I.; 4.; u. o. 30. l. Ep. I. 5—14.; u. o. 31—38. l.
1815. *Kis János.* Hor. Sat. I. *Kis János* versei kiad. *Kazinczy Fer.* *Pest.* III. k. 90. l. Sat. I. 6. u. o. 97. l. Sat. I.; 3. u. o. 105. l. Carm. I.; 9. u. o. 132. l.

1815. *Virág Benedek*. Q. Horatius Flaccus Levelei. Buda.
1817. *Virág Benedek*. Horatius Epodusai. Buda.
1817. *Virág Benedek*. Hor. Epod. VII. Hasz. Mul. 1817. II. f. é. I. sz. 1. l.
1817. *Kis János*. Epist. ad Pisones 1—9. Erd. Muz. 1817. VII. füz. 143.
1819. *Édes Gergely*. Horác munkája hasonló nemű versekkel megmagyarázva. Pest.
1820. *Virág Benedek*. Horatius Satyrái. Buda.
1822. *Liptay Sámuel*. Horáczból négy daraboeska. Viridarium Parnassium. Januari füz. Pest.
1824. *Virág*. Horác Carm. II.; 8. ad Barinen. Aspasia 1824; 140. l.
1824. *Virág Benedek*. Horátius Ódái. Buda. Ism. Thaisz. Tud. Gyűjt. 1825. 81. l.
1824. *Kazinczy Ferencz*. Epist. I. 14. Ad Villicum. Hébe. 1824.; 119 l.
1825. *Kazinczy Ferencz*. Epist. I. VII. Ad Maecen. Hébe 1825. 91. l.
1825. *Kazinczy Ferencz*. Hor. Epist. ad Pison. F. M. Min. 1825. 281. l.
1826. *S. G.* Horatius Fl. Carm. III., 9. szabadon fordítva. Szép literatura 1826.; 76. l.
1827. *Supervint. Kis János*. Hor. Epist. ad Pison F. M. Min. 1827.; 1360. l.
1828. *Sup. Kis János*. Hor. Epist. II. 2. F. M. Min. 1828. 1672. l.
1829. *Supervint Kis János*. Hor. Florushoz. F. M. Min.; 1829. II. 375. l.
1836. *Mlgr.* Hor. Carm. I 9.; és III. 9. Koszorú 1836. 140. l.
1839. *S.* Hor. Sat. I. 1. Athenaeum. 1839. II. f. é. 313 l.
1840. *Kovács József*. Latin költők s írók jeles mondásaik. Pécs. 17. 19. 22. 24. 25. 31. 36. 50. l.
1842. *Czuczor Gergely*. Horác poétikája. Buda és a Kisf. Társ. évl. III. k. 213. l.
1847. *Laky Demeter*. Hor. III. 9. »A költészetnek rövid elméleti s gyakorlati rendszere.« Szombathely 69. l.

1853. *Szelenyics Pál*. Carm. I. 13. II. 3. 4. 10. Uj M. Muz. 1853.; I. k. 588.
1855. *Makóry György*. Carm. I. 9, 22, 23, 24.; II. 3. Uj M. Muz. 1855. I. k. 345 l.
- 185^{2/6}. *Fojtényi Cassian*. Carm. IV. 9. Ad Lollium. A győri szt. bened. főgymn. 1855/6. tudós.
- 1857/8. Hor. Carm. I. 4.; a szatmári főgymn. progr.
- 1859/60. *Lehr András*. Epist. II. 1. Ad Augustum (prózában). A sopronyi ág. h. főtanoda 1859/60. tudós.
1861. *Tatai András*. Carm. I. 3.; III. 2. 3. Prot. egyh. lap. 1861.; 1197. l.
1861. *Szász Károly*. Epod. XVI. Budap. Szemle. 206. l. Carm. I. 5. 13. 22. 23. 25. 30. II. 8; III. 14. 9. 19.; IV. 1.; u. o. 206—225 l. Carm. I. 3; II. 1. 4. 20. III. 6. 29. IV. 15. Epist. I. 4. 7. 10. 16. 17.; Epod. I. III.; Sat. I. 6.; II. 6. Budap. Szemle. 1862. XIV. évf. 7—51. l.
1861. *Szenthmártony József*. Hor. Flaccus Ódái. Sárospat.
1865. *Szentjóbí Szabó L.* Carm. II. 10. Rectius vives Licini. Összes munk. Kiadta Toldy 1865. 32. l.
1867. *Arany János*. Carm. II.; 8. ad Barinen. Összes költ. Pest. 1867.; 749. l.
1868. *Vajdafi József*. Qu. Hor. Ódái próz. ford. és magyar jegyz. ellátva. I. r. I. II. k. Pest. Bir. B. J. Budap. Szemle. 1868. XI. 193. l.
1870. *Bálinth Gyula*. Hor. Carm. I. 34. Szabad Egyház. 1870. apr. 10. Sat. I. 9.; u. o. 1870. jun. 26.
1870. *Zichy Antal*. Hor. Sat. I. 5. 6. Föv. Lap. 1870. 280. számban.
1870. *Zichy Antal*. Hor. Sat. I. 1. Föv. L. 1870; 148. szám. Ism. Barsi Józ. Föv. L. 1870.; 150. sz.
1871. *Zichy Antal*. Horác. Sat. I. 9.; Vasárnapi Ujság. 1871. 14. l. Rö. ism. Figyelő 1871. 55. l.
1872. *Székács József*. Hor. Carm. II.; 10. Föv. Lap. 1872; 97. sz. III.; 9. u. o. 119. sz.
1872. *Szász Károly*. Hor. Carm. I.; 3. 5. 13. 22. 23. 30. 33. II.; 8. 20. III.; 6. 9. 29. IV.; 15. »Műfordításai.« Pest. 1872.; 319—345. l.

1873. *Székács József*. Carm. II. 3, 8. Epodon 15. Athenaeum 1873. II. 1041. III. 2.; Föv. Lap. 1873. 74. sz. III.; 1. 5. Föv. Lap. 1873. 200. sz.
1873. *Tóth Endre*. Hor. Carm. III. 16.; Athenaeum 1873. 3040. l.
1873. Horat. Carm. III. 3.; Jászkún Figyelő 1873.; 15. sz.
1873. *Zichy Antal*. Sat. II. 6. Hoc erat in votis. Athenaeum 1873. I. 651.
- Melezer József*. Hor. számos ódái. Kéziratban.

b) Értékezesek:

1552. *Sambucus János*. Paraphrasis et commentarii in artem poëticam Horatii. Argentinae, és 1564. Antverpiae.
1801. *Novich József*. Paraphrasis Hor. Odes. 16. libr. II. ad Grosphum. Székesfehérvár.
1818. Tibur. Hasz. Mul. 1818. II. 17. sz. 132. l.
1830. *Holéczy*. Quintus Horatius Flaccus (életleírás). Tud. Gyűjt. 1830. X. k. 65. l.
1840. *Csoma Mihály*. Horatius és oktató költeményei. Athenaeum. 1840. I. f. 721. l.
1852. *Dr. Reichel Károly*. Horatius und die ältere römische Poesie. A pozsonyi cs. k. főgymn. értes.
- 1852/3. *Fojtényi Cassián*. Egy tekintet Horatiusz Flaccusz Quint. műveire. A győri szt. bened. főgymn. tervrajza.
- 1854/5. *Dr. Alagics Antal*. Horacz Epist. I. 2.; fejtegetve. A pécsi kath. főgymn. progr.
- 1855/6. *Névtelen*. Q. Horatius Flaccus énekei. A győri szt. bened. főgymn. tudós.
1856. *Dr. Paudy Ferencz*. Emendationes Venusinae (szöveg krit.) A pozsonyi cs. kir. főgymn. progr.
1857. *Névtelen*. Horatiana. Fragmentum Horatiani codicis. Annales gymn. gr. cath. Blasiensis. (Balázsfalva.)
1861. *Tatai András*. Classica literatura. Prot. egyház. lap. 1861.; 1195. l.
1861. *Cserny Károly*. De Horatii carm. II. 20.; brevis disputatio. A besztercebányai gymn. progr.

1864. *Balugyánszky József*. Horatius itélete a korabeli alagyas költőkről s azokhoz való viszonya. Kalauz. 1864. II. 20. 27. és a löcsei kath. kir. államgymn. 1865/6. értesit.
- 1868/9. *Srabec Arm.* De Horati in sales numerosque Plautinos animadversiones. Az eszéki kir. főgymn. értes.
- 1868/9. *Lengeru L.* Despre metru in poeziile ale lui Horatiu. A brassói gör. kath. gymn. progr.
1870. Egy járdataposó a régi Rómában. Reform. 1870.; 206. sz.
1871. *Dr. Hóman Ottó*. Irodalmi körök és irányzatok Rómában Horatius idejében. (Campe után.) Philol. K. 1871. 343. l. Vége Malmosi K.-tól u. o. 438. l.
1871. *Brassai Samu.* Commentator commentatus. Tarlózatok Horatius satyráinak magyarázóit után; felolv. a m. Akad. 1871. jun. 5. ülésén; megj. a magy. Akad. nyelv és széptud. kiad. 1872. 1873. III. köt.
1871. *Zichy Antal*. Q. Horatius satyrái. A m. Akad. nyelv és széptud. kiad. 1869—1872-ki II. k. 2.
1872. *Dr. Hóman Ottó*. Magyarázó észrevételek Horác Epist. I. 4-hez. Phil. Közl. 1872. 37. l.
1872. *Dr. Hóman Ottó*. Horatius és Anakreon (Campe után). Phil. Közl. 1872. 284. l.
- 1872/3. *Kovács János*. Quint. Horatius Fl. életéről és költészetéről. A jászberényi kath. főgymn. értes.

c) Horác-féle kiadások:

1777. Phaedri Fab. Pub. Syrii sentent. et Hor. de arte poëtica. Pozsony.
1828. Horatius. Sárospatak.
1831. *Lassú István*. Horatius Ódái magy. jegyzetekkel. — Buda.
1861. *Szentmártony József*. Q. Horatius Flaccus ódái értelmezve. Sárospatak.
1867. *Gyurics A.* Horatii Flacci opera. Dr. Hauck nyomán értelmezi. Pest. Bir. — r — Tanügyi füz. 1867.. II. füz. 143. l.

d) Külföldi kiadások ismertetése:

1783. Les Poesies D'Horace avec la Traduction Francoise du Sanadon. Paris. 1756. Ism. Molnár I. M. Könyvh. 1783. III. 530.
1856. Horatius Flaccus recensuit, codicum selectarum varias scripturas addidit Franc. Pauly Lipsiae. 1855. Ism. Dr. Fr. Pauly. A. es. kir. pozsonyi főgymn. 1856 progr.
1870. The odes and epodes of Horace by lord Lytton Bulver 2. Wol. Ism. »Pesti Napló« 1870. 305. 306.
1871. Die Lebensweisheit des Horacz. Von Thomas Vogel. Leipzig 1869. Ism. Kadlecik Rik. Melléklet a »Tanári Közlöny« 8. számához 1871. 17. l.

e) Szótár.

Köpesdi Sándor. Szótár Horatius Flaccus műveihez kéziratban.

20. *Flavius Josephus.*

a) Fordítások.

1755. Flavii Josephi libri septem, interprete Rufino Aquilejensi, Tyrnaviae. (Barkóczy egri püspöknek ajánlva.)
1771. Flavii Josephi de bello Iudaico. Nagy-Szombat (latin ford.)
Rokonstein Lipót, zágrábi rabbi (magyar ford.) Kéziratban.
1799. *Nagy Ferencz.* A pártos Jeruzsalem IX. Énekekben Flavius József szerént. Posen.
1820. Flavius Józsefnek a zsidó háborúról írt Historiájának foglalata. Székes-Fehérvár.

b) Külföldi műnek ismertetése.

1783. Flavii Josephi, quae reperiri potuerunt opera omnia graece et lat. recensuit. Havercampus. Amstelo-

dami. Lugduni Bat. Ult. 1726. Ism. Molnár János M. Könyvház. 1783. III. szak. 266. 274. 276. 280.

21. *II. Julianus Caesar.*

1806. *Kresznerics F. A.* A császárok. Pozsony. Bir. Döme Károly. Uj M. Muz. 1857. I. 471.

22. *M. Justinus Frontinus* (Trogu Pompejus).

a) Fordítások:

1781. *Szabocsini Forrai Endre.* Trogu Pompejus Justinus negyvennégy könyvből kiválogatott rövid ékes Historiája. Eger.
1832. Hanno Justinus XXI. Arist. Polit. V. után. Hasznos Mulatságok 1832. II. 43. l.

b) Értekezés:

1863. *Rožek János. A.* De natura latinitatis Justinianae. A nagyszebeni kath. főgymn. progr.

23. *Decimus Junius Juvenalis.*

1822. Juvenalis VIII. satirája. Szép literatura 1822. 3
1822. A római asszonyok. Töredékek Juvenalis VI. satirájának magyar fordításából. Szép literatura 1822.; 161. l.
1833. *Superint Kis János. D.* Junius Juvenalis Szatirái. Részszerént folyó, részszerént kötött beszédben. Sopron. Pest 1825. Ism. Thaisz. Tud. Gyűjt. 1826. II. k. 101. l.
1840. *Kovács József.* Latin költők s írók jeles mondásai. Pécs? 28. 41. 50. l.

24. *Titus Livius Patavinus.*

a) Fordítások:

1781. *Zechenter Antal.* Horatiusok és Curatiusok, (Dráma) melyben Livius önön szavai adatnak elő. Posen.

1818. Az ifjú Scipió beszéde az öreg katonákhoz. Liv. XXVI. 41. §. Haszn. Mulatságok 1818. I. 257. l. — A szüzesség oltalma; Liv. III.; 20. 21. 22. fejt. u. o. 218. l.
1855. *Sárváry Béla*. Titus Livius II. k. Uj M. Muz. 1855.
1866. *Schiefner Gyula*. T. Liv. I. k. Pest.
1869. *Vajdasy G.* Livius I. k. Pest.

b) Értekezések:

1807. *Fuchs János*. Sam. Romanorum scriptorum specialiter Livii assiduum lectionem commendat. Lőcse.
1861. *Pados János*. Értekezések T. Livius római történeteinek X. első könyve fölött. Irta Machiavelli Miklós. Magyarítva. Pest.

c) Livius-féle kiadások:

1807. *Szilágyi Ferencz*. Livius enucleatus. Kolozsvár.
1867. *Szendy Sándor*. Titi Livii ab Urbe condita lib. I. Bir. P. Thewrewk Em. Tan. egyt. Közl. 1867. 6. füz. 23. l. és B. Tanügyi füz. 1867. II. füz. 82. l.
1870. *Iványi I.* T. Livii ab Urbe condita. Partes selectae, magyar jegyzetekkel. Pest. Bir. Bartal A. és Ponori Thewrewk Emil. Tan. egyt. Közl. 1871.; 181, 185. ellenválasz u. o. 400 és 720. l.
1871. *Szendy Sándor*. T. Livii ab Urbe condita lib. II. Pest. Bir. Pasteiner György. Tan. egyt. Közl. 1872. 396. l. és Petrovics Fer. u. o. 358. l. Dr. Ring Mih. u. o. 354. Brassai Samu ellenvéleménye Dr. Ring bírálata. u. o. 490. l.
1871. *Szegedi S.* Szemelvények T. Livius műveiből. Debr.

25. *Marcus Annaeus Lukanus.*

a) Fordítások:

1776. *Bessenyei György*. Lukanus első k. Marmontel után magyarítva. Pozsony.

1831. *Sztrokay Antal*. Lukanus Pharsaliája I. könyv. Koszorú. 1831.; 33. l. és Tud. Gyűjt. 1831. 3 köt.
1832. *Sztrokay Antal*. Lukanus Pharsaliája II. könyv. Koszorú. 1832. 81. l.
1833. *Sztrokay Antal*. Lukanus Pharsaliája. Pest.
1835. » » » » III. kötet. Koszorú. 1835. 65. l.
1839. *Sztrokay Antal*. Marcus Annaeus Lukanus ötöd. k. Koszorú. 1839. III. 33. l.
1867. *Laky Demeter*. Marc. Ann. Lukanus Pharsaliája. Pest.
1868. *Baksay Sándor*. Marc. Ann. Lukanus Pharsaliája. Pest. Ism. Pesti Napló 1869. 58. sz. esti l. és Zalai Dezső. Autonomia 1869. Jan. 14. 10. sz. és Sz. F. Hazánk 1868.; 267. sz.

b) Értekezések:

1792. *Péczeley József*. Lukanusról. A szerző által fordított Voltaire »Henrius«-ában. Győr. 247—253. l.
1832. *Sztrokay Antal*. Marc. Ann. Lukanus római költeményes életrajza és deákai ismertetése. Tud. Gyűjt. 1832.; VIII. k. 50. l.

26. *T. Lucretius Carus.*

- Szlemenics Pál*. Lucretius. (Kéziratban.) L. erről Uj m. Muz. 1858. I. k. 12. l.
1870. *Fábián Gábor*. Lucretius Carus. Pest. Lucr. életrajza. U. o. X. lapon. Ism. Csiky Kálmán. Pesti N. 1871.; 81. sz. és Vajda Viktor. Föv. Lapok. 1870. 171. sz.

27. *Aurelius, Ambrosius, Theodosius, Macrobius.*

1793. *Molnár János*. Macrobius Saturnalium convivorium. libri septem című 2-ik könyvéből egyes anekdoták. Magy. Könyvh. 5. része. 138. l.

28. *M. Valerius Martialis.*

a) Fordítások.

1777. *Baróti Szabó Dávid.* Martialból »Uj mértékre vett különb verseknek három könyvei.« Kassa.
1790. *A. I. Dieneshez.* Martialisból: *Declamas belle, causas agis, Attale, belle, Orpheus* 1790.; II. k. 357. l.
1817. *P. Török József.* In Paullam. Erd. Muz. 1817. VIII. füzet. 40. l.
1832. *Sztrókay Antal.* Martial XIV.; 194. Tud. Gyűjt. 1832. VIII. 57. l.
1840. *Kovács József.* Mart. egyes velős mondatai. »Latin költők s írók jeles mondásai.« Pest. 17. 19. 33. 49. l.
1847. *Greguss Ágost.* »Villanykák« Martial után. Lipcse 79—98. l.
1858. *Vörösmarthy Mih.* Mart. Lib. I. 14 és 48. epigr. L. »Magyar Nyelvkincsek« P. Török Józseftől.
1864. *P. Thewrewk Emil.* Martial IX. 97. Rumpitur invidia etc. Kalauz. 1864. II. 119. l. További mutatónyok: P. Thewrewk J. »Nyelvkincsek.« Függelék 94. l. Thewrewk Em. Vergil kiadás 157. és 159. l. Tacitus kiadás 79. l.

b) Értekezés:

1869. Martial. *Autonomia.* 1869. 138. 139. sz.

29. *Minucius Felix.*

a) Fordítás:

1824. *Sepsi Zalányi Szabó Elek.* Minucius Felix. Ford. — Kolozsvár.

b) Kiadás:

1740. Minucii Felicis Octavius. Debreczen.

30. *Cornelius Nepos.*

a) Fordítások:

1700. *Balogh György.* Corn. Nepos. Sopron. Lőcse. 1700. Kassa. 1746.

1817. *Szent-Györgyi Gellért.* Corn. Nepos a jeles hadivezérekről. Pest.
1831. és 1843. *Czuczor Gergely.* Corn. Nepos. Pest.
1864. *Schleifner Gyula.* Corn. Nepos. Pest. Bir. Kún Gyula Kalauz. 1864. III. negy. 53. l.
1869. *Dr. Hampel Antal.* Corn. Nepos. Német nyelvre ford. és német jegyz. ellátva. Pest és Bécs.

b) Értekezések:

1801. *Méhes Ist.* Corn. Neposnak geographiai kulcsa. Pest.
1869. *Kadlecsek Richárd.* Corn. Nepos védelme Dr. Heinrich ellen. Tan. egyt. Közl. 1869. 353.
1869. *Dr. Heinrich G.* Még egyszer Corn. Nepos. Tan. egyt. Közl. 1869. 409.
1872. *Dr. Ring M.* Kritisches zu Corn. Nepos. Oest. gymn. Zeits. 670—676. l.

c) Cornélius Nepos-féle kiadások:

1762. *Cornelius Nepos Christophori Cellarii commentariis illustratus.* Kassa.
1808. *Márton István.* Nepotis vitae excellentium imperatorum. Jaurini.
1832. *Corn. Nepotis vitae excellentium imperatorum.* Debreczen.
1841. *Corn. Nepos* fenmaradt minden munkái. Buda.
1865. *Veres Ignác.* Corn. Nepotis liber de excellentibus ducibus. Pest. magy. jegyzetekkel. II. kiad. 1867. Bir. Tan. Lap. 1865. 331. l. Veres válasza u. o. 339. l.
1866. *Vass József.* Nepotis liber de excellentibus ducibus. Pest.
1872. *Márk Pál.* Cornelius Nepos. Magyarázó jegyzetekkel. Debreczen.

d) Szótárak.

1776. *Phrases* Corn. Nepotis ex libro de vita excellent. imperatorum ad ductum editionis Emm. Sinceri. Addita interpretatione germ. hung. boh. Pozsony és Kassa.
1837. *Szótár* Corn. Neposhoz. Sárospatak.

1861. *Vass József*. Latin-magyar kézi szótár Corn. Nepos életrajzaihoz. Pest. Bir. Veress Ign. Krit. Lapok. 1872. I. 43. Ism. kolozsvári kath. gymn. 1854. progr.
1865. *Veress Ignác*. Szótár Corn. Neposhoz. Pest.

31. *Publ. Ovidius Naso.*

a) Fordítások:

1787. Ovid. Penelopenek Ulisseshez küldött levele. M. Múzsza 1787. (XCVIII.) 783. l.
1788. Ovid Met. IV; 55—165. Piram és Thisbe. M. Múzsza 1788. (XXVI.)
1789. *Révai Miklós*. A gyűrű Ovid verse után. Elegyes versei. Pozsony 1789.
1789. *Ujhelyi Dayka Gábor*. Pesti növ. pap. Ovidből Penelopenek Ulysseshez irt levele. Magy Muz. 385—389. l.
1789. *Döme Kár*. pozs. növ. pap. Ovid keservei. Az első k. első alagya. Magy. Muz. 389—393 l.
1790. *Szabó László*. Panasz Ovid bús leveleiből (*A barom is idővel szokik a vasekének*) Orpheus 1790. 237.
1790. *Dayka Gábor*. Phyllis Demophoonhoz. Töredékek Ovidiusból. Orpheus 1790. II. k. 135.
1790. *Horváth András*. Ovid. Metamorphosisai négy soru kadentziás versekben. (Kéziratban) L. erről Orpheus 1790. 314.
1791. *Ovid Metam.* Ism. Mind. Gyűjt. 1791. V. 349.
1792. *Sándor István*. Az orras Ovidnak deákból fordított változásai. Győr.
1813. *Ujhelyi Dayka Gábor*. Penelope Ulysszeshez. A szerző összes versei kiad. Kazinczy Fer. Pest. 47. l. Phyllis Demophoonhoz u. o. 54. l.
Gr. Fekete János de Galantha. Ovid. Ars amandi. Kéziratban. L. erről Zeitsch. für und von Ungern. 1863. IV. 131.
1818. *Mrazovits Ábrám*. Ovidii [Nasonis libri tristium deákul és ráztul. Buda.
1820. *Peretsényi Nagy László*. Ovidius enyelgése. Pest.

1823. *Egyed Antal*. P. Ovidius Naso Bús verseinek 4-ik könyve. Pest. Bir. Thaisz. Tud. Gyűjt. 1824; I. k. 90. l.
1823. *Garzó Mihály*. Ovid Metam. I. Szép literatura 1823-81. l.
1823. *Irmesi Homonnai Imre*. Ovidius szomorú verseinek öt könyve. Pest. Bir. Thaisz. Tud. Gyűjt. 1824; I. k. 90. l. Buda 1827.
1826. *Irmesi Homonnai Imre*. Ovid. Pontusi levelek IV. k. 1 levele. F. M. Min. 1826. 753. l.
1826. *Egyed Antal*. Ovidius keservei öt könyv. Székesfehérvár. II. kiad. Pest. 1847.
1826. *Wiski Pál*. Ovid az átváltozásokról. Szabad fordításban. Kolozsvár.
1827. *Irm. Homonnai Imre*. P. Ovid. Naso Pontusi levelei, Ibise, Diófa keserve és orcza orvossága. Ugyanannyi kettős versekben. Buda.
1829. *Rajnis József és Kazinczy Ferencz*. Orpheus és Eurydice. Muzarion 1829; IV. k. 196—199. l.
1831. *Briseis Achilleshez*. Heroid Ovid után. Koszorú 1831; 97.
1831. *Fel. Apáthi Molnár Sándor*. A vendégszeretés jutalma. Ovid. Met. VIII. 625. stb. Sas. 1831. VII. füz. 103. l. Pyram és Thisbe. Ovid. Met. IV; 55. stb. u. o. VIII. füz. 14. l.
1831. Oenopia később Aegina szigetén volt dögletesség leírása. Ovid Met. VII. Hasznos Mulats. 1831. II. 265.
1832. *Kecskeméti Dániel*. A hir lakhelyének leírása Ovid után. Metam. Lib. XII. 39—64. v. Hasznos Mulatságok 1832. I. 209. l.
1838. *Egyed Antal*. Ovid pontusi leveleiből I. II. mutatv. Athenaeum. 1838. II. fele 386.
1839. *Egyed Antal*. Ovidius pontusi elégiái. Pest. Ism. Szenczy Imre. Figyelmező 1840. 4. évf. 151. 171. 186. l. II-ik kiad. Pest 1845.

1840. *Kovács József.* Ovidből egyes velős mondatok. Latin költők s írók jeles mondásaik. Pécs. 15. 16. 23. 24. 25. 29. 32. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 48. 49. l.
1841. *Kis János.* Elváltozások (folyó beszédben) Soproni Estv. Literaturai vegyes gyűjt. 3. füz. Ism. Schedel Ferencz. Athenaeum 1841. II. f. é. 31. l. és 1842. I. f. é. 1181. l.
1847. *Egyed Antal.* Ovid Metam. I. 452—567 v. Mutatv. Kisz. Társ. Szépirod. Szeml. 1847. nov. 14. 305. l.
1851. *Egyed Antal.* Ovidius átváltozások. 1851. Pest. Röy. ism. Uj m. Muz. 1851/2. I. köt. 504. l.
1856. *Szlemenics Pál.* »Phoebus és Daphne« Met. I. 452—567. »Biblisz és Kaunusz« Met. IX. 454—665. »Orpheus és Eurydice« Met. X. 1—77. Uj magyar Muzeum I. 99. l.
- 1856/7. *Pongrácz Gellért.* Ovidius Naso Heroidjeiből Sappho levele Phaonhoz. A nagybányai kath. algym. 1856/7. progr.
1857. *Egyed Antal.* Ovid heroidjai. Mut. Penelope Ulysses; Ariadne Theseushoz. Uj magy. Muzeum 1857. I. köt. 84.
1858. *Szlemenics Pál.* Ovid átváltozásai. Kéziratban. Uj m. Muz. 1858. I. k. 12. l.
1864. *Kovács Imre.* Ovid átváltozásai. 4. könyv. Pest. Szentjóni Szabó L. Ovid. Trist. IV. Eleg. 6. Tempora ruricolae patiens fit taurus aratri. Összes költ. Kiadta Toldy Pest. 1865. 15. l.
1873. *Pongrácz Gellért.* P. Ovidius Naso Heroidái. Pest.
1873. *Bálinth Gyula.* Ovid. Heroid. Epist. I. Penelope levele Ulysseshez. Reform 1873; 198. sz. Epist. II. Phyllis Demophoónhoz. u. o. 200. sz. Epist. X. Ariadne Theseushoz. u. o. 215. sz.
- Sturman Fer.* Ovid Bajnok levelei. Kéziratban.
- Elmés gr. Fekete János Generalis.* Ovid szerelmei. Kézirat a nemzeti könyvtárban.
- Kultsár Istv.* Ovid Bajnok levelei. Kéziratban.

b) Értekezés:

1791. Ovidius Metamorphosisáról. Mind. Gyűjt. 1791 V. 349.
- 1855/6. *Kajdi Imre.* Ovid Metam. 4 időszaka kath. szempont. a pécsi k. főg. progr. Ism. Sáaghy Vend. Tan. Lap. 1857. II. 50. l. és 59. l.

c) Ovid-féle kiadások:

1749. Ovidii elegiae tristium libri V. Cum P. Jacobi Ponteni commentario. Tyrnaviae; és Budae 1809.
1760. Ovidii epist. Heroidum. Tyrnaviae.
1810. Ovidii Metamorphoseon libri XV. Auctore Jos. Juvencio. Budae.
1864. *Veress Ignác.* Ovidii Nasonis carmina selecta, szótárral. Pest.
1871. *Szegedi S.* Szemelvények P. Ovidius Naso műveiből. Debreczen.

d) Szótár P. Ovidius Nasohoz:

1864. *Veress Ignác.* Ovidii Nasonis carmina selecta, szótárral. Pest.

32. Aulus Persius Flaccus:

1826. *Superint. Kis János.* Persius 3-ik és 5-ik satirája. F. M. Min. 1826. 652. l. 1. és 2-ik satirája. F. M. Min. 1828. 1835. l.
1829. *Kis János.* A. Persius Flaccus szatiráji magyarul és deákul, szükséges jegyzetekkel világosítva. Soprony. 1829. Tud. Gyűjt. 1829. IX. k. 99. l.
1833. *Sup. Kis János.* Persius szatirája.

33. T. Petronius Arbiter.

a) Fordítás.

1819. *Somogyi Gedeon.* A magyar verselésről és fordításokról T. Petronius A. verseivel. Veszprém.

b) Petronius-féle kiadás:

1565. *Sambucus János.* Petronii Arbitri Satyrici fragmenta restituta et aucta. Antverpiae. Typis Plantini. 1505.

34. *Phaedrus*.

a) Fordítások:

1788. A. S. Phaedrus meséi. M. I. k. 1—30-ig. Magy. Musa 1788. 152—256 l.
1833. *Sepsi Zalányi Szabó Elek*. Fedrus. Kolozsvár.
1833. Fedrusnak, Augustus szabadosának aesopusi meséi. Veszprém, 1833. bir. Z—y. Bajza Krit. lapjaiban. 1834. V. füz. 55. l.
1834. Z—y. Phaedrus meséjét a Farkas és a bárány. Bajza Krit. Lap. 1834. V. füz. 62. l.
1854. *Komáromy K.* Ezopusi mesék. Magyar Muzeum. Pest. 1854. Fedrus után szabadon 2-ik kiad. Debreczen. 1871. Ism. Sárrethi. Divatesarnok 1854. 1101. l.
1855. *Mocsy Antal*. Phaedrus meséi jegyzetekkel. Kecskemét 1855. Röv. ism. Divates. 1855. 697.
1860. *Szarvas Gábor*. Augustus szabadosának meséi. Pest.

b) Értekezés:

1822. *Liptay Sámuel*. A Fedrus Apológiáinak Erkölcsei Tudományai. Viridarium Parnassium januári füzetében. Pest. 1822.

c) Phaedrus-féle kiadások:

1777. Phaedri fabulae cum notis et P. Syrii sententiis et Hor. de arte poetica. Pozsony.
1793. Phaedrus fabulái. Győr.
1808. *Márton István*. Phaedri fabulae. Jaurini.
1831. Phaedri Fabularum Aesopiarum libri V. Accedunt Publii Syrii mimi sententiae, item Q. Horacii Flacci liber de arte poetica. Debreczen 1831 és 1837.
1831. *Kézy* felügyelete alatt Phaedri Aug. liberti fabulae aesopiae, notis captui tironum accomodatis instructae. Sárospatak. 1831. és 1838.
1865. *Kovács Nándor*. Phaedri Augusti Fabularum Aesopiarum libri V. magy. jegy. és szótárral. Pest. Bir. G. K. Protest. egyh. lap. 1865; 506. l.
1865. *Kovács N.* Phaedri Fabulae Aesopiae. Pest.

1867. *Budaváry József*. Phaedri Augusti Liberti Fabularum Aesopiarum libri quinque. Pest.
1869. *Szarvas G.* Phaedri Fabularum Aesopiarum libri V. Pest, magy. jegyzet.
1872. *Tudós János*. Phaedri Augusti liberti fab. Aes. libri quinque cum triplici appendice fabularum novarum. Jegyz. ellátta. Debreczen.

d) Phaedrushoz szótárak:

1865. *Kovács Nándor*. Phaedrus meséihez szótár. Pest.
1867. *Budaváry József*. Phaedrus meséihez szótár. Pest.

35. *Plautus*.

a) Fordítások:

1782. *Kovácsnai Sándor*. Plautus. Mostellaria. Kolozsvár. 1782.

b) Értekezések:

1853. *Kürsz Antal*. Plautus a pékinas. Családi Lap. 1853. I. f. é. 548.
1873. *Cs. J.* Terentius és Plautus. Figyelő. 1873; 12—13.

c) Kiadás:

1566. Sambucus János. Plauti comoediae. Antverpiae. Typis. Chr. Plantini.

36. *Gajus Plinius Secundus minor*.

1816. *Grosser János*. Válogatott levelek M. T. Ciceróból és C. Plinius Secundus-ból. Szeged. 1816. Ism. Szép János. Tud. Gyűjt. 1817. 4. k. 103. Felelet Tud. Gyűjt. 1818. IV. k. 138.

37. *Gajus Plinius Caecilius*.

a) Fordítás:

- Horváth József*. Plinius természettudományi encyclopaediája. Kéziratban.

b) Külföldi műnek ismertetése.

1783. *Molnár János*. Plin. Hist. Natur. Basileae 1549. Kiadá Harduinus. 1783. IV. 244.

c) Értekezések:

1808. *Strabó és Plinius*. »Sokféle«, írta Sándor. Győr. 1808. IX. db. 47. l.
1859. *Dr. Ahn*. Über die Plinianische Stelle: Von der ältesten Zeiteintheilung der Römer. Plin. Hist. Nat. VII, 60. A cs. kir. pesti államgym. 1859 progr.

38. *Sextus Aurelius Propertius*.

1773. *Révai Miklós*. Propertius III. k. 7-ik alagyája. Elegyes versei. Pozsony. 1787; 1–6. l.
1778. *Révay Miklós*. Propertius III. k. 1. alagyája. Elegyes versei. Pozsony. 1787; 37. l.
1840. *Kovács József*. »Latin költők s írók jeles mondásaik.« Pécs. 31.
1853. *Edvi Illés Pál*. Propertius II. k. 9. alagyája. Edvi Illés »Elszört költészetei«-ben Pest. 1853. 181. l. Prop. II. k. 22. alagyája: az éjjeli kóborló. u. o. 182. l. Prop. III. k. 8. alagyája: Névnapi köszöntés. u. o. 183. l.

39. *M. Fabius Quintilianus*.

a) Fordítások:

1832. *Kis János*. M. Fab. Quintilianus ékesszólási oktatásai a X. k. első része F. M. Minerva. 1832. 745.
1847. *Szenczy Imre*. Quint. Instit. I. k. 3. rész. Kisf. Társ. Szépirod. Szemle 1847; dec. 5. 357.
1853. *Szenczy Imre*. Institut. I. k. 1. 3. 8. II. k. 4. 5. 8. fejelet. Uj m. Muzéum. 1853. I. k. 386.

1856. *Szenczy Imre*. Quintilian utasítása az ékesszólásra. Pest. 1856.
1873. *Holub Mátyás*. M. Fab. Quintilianus. Institutio oratoria. X. k. Budapest.

b) Quintilian-féle kiadás.

1872. *Holub Mátyás*. M. Fabii Quintiliani Institutiones oratoriae. Liber decimus. Magyarázatokkal. Pest.

40. *C. Crispus Sallustius*.

a) Fordítások:

1596. *Décsy János*. Az Cajus Crispus Sallustiusnak két historiája. Szeben 1596. Ism. Kazinczy Ferencz. Erdélyi Muzéum 1815. III. füz. 176. l.
1811. *Szent-Györgyi Gellért*. Sallustius C. magyarázása. Buda 1811. Ism. Muzarionban 1829. 23. rész 1866. l.
1822. *T. K. Cato és Caesar Characteré Sallust után*. Szép literatura 1822; 93. l.
1836. *Kazinczy Ferencz*. C. Sallustius. Buda 1836. Bir. Szenczy Imre. Figyelmező 1839. 3. év 421. 445. 458
- 1859/60. *Losonczy László*. C. Marius beszéde a népgyűlésben. A nagykovácsi helv. főgymn. progr.
1862. *Vojdisek J.* Sallustius C. munkái. Pest. 1862. *Dugonics*. Sallust. Catilinája. Kéziratban Vadasi Jankovich Miklós könyvtárában.

b) Értekezések:

1824. *Kazinczy*. Előbeszéd Sallustius fordításához. Cic. I. Catilinariának I. fejelet. Kassa.
1829. *Kazinczy Ferencz*. Magyarázatok Sallust fordításához. Musarion 1829. 23. rész. 166. l.
1838. *Szenczy Imre*. A. C. Sallust. Cr. erkölcsi tekintetben Tudománytár 1838. III. k. 226. l.

1843. *Bajza*. Catilina összeesküvése. Toldy által összegyűjtött munkái. Pest. 1862. 55—62. l.
1857. *Hoffman Gy.* Ueber die Darstellung und Diction des Geschichtschreibers Sallustius. A löcsei kath. gym. progr.
- 1862/3. *Dr. Balázs Fr.* De disponendis enuntiationum et periodorum partibus apud Sallustium. A nszebeni kir. főgymna. értesítője.

c) Sallustiusféle kiadások.

1865. *Hindy Mihály*. Sallusti Crispi opera. Pest.
1869. *Holub Mátyás*. C. Sallusti Crispi de conjuratione Catilinae liber. Magyarázatokkal. Pest.
1871. *Holub Mátyás*. Caji Sallust. Crispi de bello Jugurthino liber. Magyarázatokkal. Pest.

d) Szótár:

1865. *Hindy Mihály*. Szótár Sallust. Crispus műveihez.

41. L. Annaeus Seneca.

a) Fordítások:

1654. *Kéri Sámuel*. Keresztyén Seneca. Bécs. L. bőv. Erd. Muz. Egl. Évk. 1871. V. köt. 130. l.
1740. *Szilágyi Sámuel*. Keresztyén Seneca, vagy a Seneca irásiból kiszedegetett keresztyén virágok. Béts.
1768. *Miháلتz István*. Keresztyén Seneca, versekben. Kolozsvár.
1808. *Egyházas-Radóczy Boda József*. Lucius An. Seneca filosofusnak a vigasztalásról, az Élet rövidségéről, az isteni gondviselésről írott 4. k. Pest.
1832. *Superint. Kis János*. A haragról. F. M. Min. 1832. II. 413.

1844. A fősvénység (Seneca után) Sopr. Est. 1844. V. 185. A nagyravágyás 183. A részegeskedés 189. A szerelem 182. l.
1858. *Zsoldos Ignác*. L. Annaeus Seneca Vigasztalása Marciahoz. Pest.
1859. *Fábián Gábor*. L. Ann. Sen. Epp. ad Lucilium XCIV. XCV. Római bölcsészet. A Dogmatica és Paraenctica. Uj m. Muz. 1859. I. 141. l.
1861. *Zsoldos Ignác*. A kedély nyugalomról. Pozsony.
1862. *Petőfi Sándor*. Seneca leveleiből a III. levél. Arany (Szépirod. Figyelő) 1862. 19. sz. és vegyes költ. kiadta Gyulai Pál 1863. Pest. III. köt. 123. l.
1871. *Szaicz Antal*. Seneca két könyve: A vigasztalásról. A gondviselésről. Ism. Szabad Egyh. 1871. 240. sz.
1873. *Zsoldos Ignác*. 1. A haragról. 2. Marcia vigasztalása. 3. Kedély nyugalomról. 4. A böles állhatatosságáról. 5. A kegyelmességről. 6. A böles nyugéletéről. Pest. Ism. Maszlaghy. Uj. m. Sion. 1873. IV. 626.
1874. *Lévay József*. Lucius Annaeus Seneca Vigasztalása Marciahoz. Budapest.
Gyerkéni Pyber Benedek. Senekának válogatott levelei s egyéb bölcselkedő könyvei. Kéziratban.

b) Értekezések:

1795. *Molnár János*. Seneca. M. könyvh. 1795. VII. szak. 288.
1825. *Faddy Kristóf*. Luc. An. Seneca életirása Svetonius és Tac. után. Tud. Gyűjt. 1825. IV. k. 89. l.

c) Seneca-féle kiadások:

- Fortunatus Mátyás*. Seneca quaestiones naturales (7. könyvét kijavítva és jegyzetekkel ellátva). Venetiis in officina Aldi.
1555. *Wagner Bálint*. Insignes et elegantissimae Sententiae ex L. An. Senecae ad Lucillum Epistolis, cete-

- risque eiusd. auct. scriptis selectae. Brassó. Sententiae ex Senecae Libro de ira. U. o. Sententiae ex Senecae Libelló de beneficiis. U. o.
1735. L. Ann. Senecae de consolatione libri IV. Tyrnaviae.
1745. *Szoják János*. Senecae flores ex operibus L. Ann. Senecae deprom. Buda.

42. *Silius Italicus*.

1610. *Petki János*. Az Virtusnak és Voluptásnak egymással való vetekedések. Kolozsvár. L. bőv. Erd. Muz. Egyl. évk. 1870. V. k. 61. l.

43. *P. Papinius Statius*.

1832. *Edvi Illés P.* Hymenaeus istenülése (fordítva Luctatiusnak magyarázatjaiból Statius Thebaisához, könyv III. Ver. 283) Sas. 1832. XII. k. V. 78. l.

44. *Svetonius Tranquillus*.

Kis János. Svetonius Tranquillus. Kéziratban.

45. *C. Cornelius Tacitus*.

a) Fordítások:

1822. *Baritz György*. Corn. Tacitus munkái. Bécs.
1826. *Rácz István*. Tacitus Könyvecskéje Németországról. Pest.
1837. *Czuczor Gergely*. Tacitus Agricolájából próba ford. Athenaeum 1837. I. f. é. 103.
1837. *Szenczy Imre*. Tacit fordit. mutatóványok. Athenaeum 1837. II. f. é. 705.
1840. *Cserei Miklós*. Corn. Tacitus Historiarum öt könyve. Kolozsvár. Ism. Schedel Ferencz. Athenaeum 1841. II. f. é. 47. l.

1847. *Szenczy Imre*. Corn. Tacitus Agricola. Buda.
1847. *Czuczor Gergely*. Corn. Tacit. Germania. Pest. II. kiad. 1851.
- 1851/2. *Szenczy Imre*. Tac. évk. I. 16—30. A legiók felzárkózása Pannóniában. Uj m. Muz. 1851/2. I. k. 223.
1856. *Szenczy Imre*. Corn. Tac. évkönyvei. Szombathely. Ism. Nyikos Mih. Tan. Lap. 1857. II. 2. l. és Sz. Magy. Sajtó 1856. 226. sz.
1860. *Kazinczy Gábor*. Tacitus római története I. k. I—XVIII. fej. Mutató. Uj m. Muz. 1860. I. k. 134. l. köv. jellemzés dr. Toldy Ferencztől u. o. 133. l.
1861. *Dr. Tölgy Iván*. Tacitus Agricolája és Germaniája. Pest.
1866. *Dr. Mihály István*. Tacitus Évkönyvei. I. k. Pest.
- Pápai Ferentzi János*. Tacitus Corn. Agricolája. Kéziratban.
- Ribiezei Dániel*. Agricola élete. Kézirat. L. Erd. Muz. X. füz. 10. l.

b) Értekezések:

1791. Tacitusról és az ő munkáinak fordításáról Bletterie után. Mind. Gyűjt. 1791. V. 289.
1831. *Tokody*. Tacitusról és a Caesárok által Rómában felállított kormányról. Tud. Gyűjt. 1831. VIII. k. 24. l.
1857. *Brunner József*. De Caji Cornelii Taciti vita, scriptis, dicendi genere brevis commentatio. A vinkovcei gymn. progr.
1858. *Müller János*. Loci aliquot ex Taciti Agricola explicantur et emendantur. A fiemei gymn. progr.
1861. *Dr. Gerber Arn.* Disputatio de Tacito rerum scriptore tali, qualem bonum oratorem requisivit Quintilianus. A löcsei ág. h. gymn. progr.
1863. Dissertatio de particularum quadam in sermone Taciti proprietate. A löcsei ág. hitv. gymn. progr.

1866. *T—e.* Tacitus és a Caesarok. Magy. Világ 1866. 75. sz.
 1874. *Gr. Széchen Antal.* Tacitus. Budapesti Szemle 1874. 1. sz. I. l.

c) Tacitus-féle kiadások:

1852. *C. Corn.* Tacitus de situ, moribus et populis Germaniae; item Jul. Agricolae vita. Sárospatak.
 1871. *P. Theurewk Emil.* Taciti Germania. Magyarázta. Pest. Bir. Szamosi J. Tan. egyl. Közl. 1871. és Veress Ign. u. o. 1872. 41. l.
 1871. *Ring Mihály.* Taciti Germania. Magyarázta. Pest. Bir. Dr. Hóman Ottó. Phil. Közl. 1871. 328. és Petrovich Fer. Tan. egyl. Közl. 1872. 217. Szamosi János. U. o. 217. l.
 1871. *Budaváry J.* Taciti Annales liber I. Magyarázta. Pest.

d) Külföldi kiadások ismertetése.

1835. *Corn. Tacitus.* Ed. Walther 1831/33. Ism. Tud. Tár. 1835. 6. köt. 185. l.
 1871. *Corn. Tacitus és Über Syntax und Stil des Tacitus von Dr. A. Aug. Draeger.* Leipzig. 1868. ism. Kadlecik Rik. mellékl. a Tan. egyl. Közl. 8. cz. 1871. 13. l.

46. *Publius Terentius Afer.*

a) Fordítások:

1782. *Kovácsnai Sándor.* Terentius. Andria. Kolozsvár.
 1828. *Superint. Kis János.* Andria. F. M. Min. 1828; 1929. l.
 1831. *Superint. Kis János.* A herélt. F. M. Min. 1831. II. 336. l.

b) Értekezések:

1856. *Dr. Pauly Ferencz.* Fragmentum codicis Terentiani Posoniense. A pozsonyi cs. k. főgymn. progr.
 1873. *Cs. J. Terentius és Plautus.* Figyelő 1873.; 12—13. l.

c) Publ. Terentius-féle kiadások:

1685. *Terentii comediae ex recensione Heinsiana.* Lőcse.
 1795. *Budai Ezeias.* Publi Terenti Afri comoediae sex Debreczen.

47. *Albius Tibullus.*

a) Fordítások:

1773. *Révai Mik.* Tib. I. k. 10. El. Elegyes művei 1787. Pozsony 6. l.
 1790. *Mede Pál.* Tibullus első alagyája. Orpheus. 1790. II. k. 258. l.
 1818. *P. Sz. M. A.* Tibull III. k. 2. alagyája. Hasz. Mul. 1818. 14. sz. 105. l.
 1818. *Peretsényi Nagy László.* Albius Tibullus versei. Edgyik lapon Deákul a másikon magyarul, tulajdon Láb-Mértékjei szerint eredetiségéhez képest. Pest.
 1830. *Kazinczy Ferencz.* Sulpicia Cerinthushoz. Tibull IV. k. Aurora 1830.
 1840. *Kovács Józ.* Latin költők s írók jeles mondásaik. Pécs. 30. 46.
 1845. *Egyed Antal.* Tibullus elegiái. Kecskemét.
 1853. *Edvi Illés Pál.* Tib. II. k. 6. elegia. Elszórt költségei. Pest 1853. 181. l.

b) Tibullus-féle kiadás.

1727. *Köleséry Sámuel.* Tibullus. (A Mátyás király budai könyvtárában létezett példány szerint.)

48. *Gajus Valerius Flaccus Probus.*

1780. *Dugovits András.* Valerii Probi Argonauticon, vagyis gyapjas vitézek. Pest.
1873. *Fábián Gábor.* C. Valerius Flaccus. Argonauticon. Pest. Bir. Garami Richárd. Magy. Tanügy 1873.; 377. l. és — r. j. — Budapesti Szemle 1873. 3. szám 223.

49. *Publius Renatus Vegetius.*

1574. *Sambucus János.* Renati Vegetii de artis veterinariae, sive mulo medicinae lib. 4. Basileae.

50. *Publius Vergilius Maro.*

a) Fordítások:

1624. *Husztli Péter.* Aeneis, azaz: a Trójai Aeneas dolgai. Szép diszes versekkel. Az Nagy Sándor nőtájára. Kolozsvár. L. bőv. Erd. Muz. Egyf. 1870. V. köt. 166. l.
1717. *Gyárfás István.* Virgilius. Kézirat a debreczeni könyvtárban.
1787. Virg. Aen. I. 34-ik verstől. Magy. Musa. 1787 (LXXXII.) 655. l.
1788. Virg. Aen. I. 463-ik verstől. Magy. Musa 1788. (IV) 33 l. az 1. ének kezdete u. o. 34. l.
1789. *Rajnis József és Baróti Szabó Dávid.* Virg. I. Eklog. Magy. Muz. 1789. 3. negy. 331—345. l.
1789. *Rajnis József.* Virg. Eklogái. Pozsony. Ezekre dicséneke Révai Miklóstól. Orpheus 1790. 23. lap. Bir. Batsányi János. M. Muz. 1789. 3. negy. Toldalék. 273. l.
1790. *Gr. Idösb Ráday Gedeon.* Virg. I. Ecclógája megmagyarosítva és I. Mátyás királyunk idejéhez alkalmazva. Orpheus 1790. 242. l.

1790. *N. Y. Vergil Aeneisének kezdete négysoru rimes versben.* Orpheus 1790. II. 237. l.
1790. *Aranka.* Arma virumque — tantaene animis coelestibus irae! Orpheus 1790. II k. 208. l.
1790. *Rajnis József.* Verg. Aeneis I. 12 verstől kezdve: Urbs antiqua fuit. Mutatvány. Orpheus 1790. II. k. 305.
1790. *Gr. Idösb Ráday Gedeon.* Szép Rósi. Vergil Alexis címü eclogája. Orpheus 1790. II. k. 381. l.
1792. *Szalkai Antal.* Virgilius Aeneise I. része. Bécs.
1799. *Kovács József.* Magyar Eneas. Komárom. I. köt. 1799. II. köt. 1804. III. köt. 1831. Buda. Ism. Scheidius L. Zeitsch. von und für Ungarn 1804.; VI. 188.
1806. *Nagy János.* Magyar Virg. azaz: Virg. Aeneássának némely darabjai magyar versekbe foglaltattak. Győr.
1807. *Bodon Ábraham.* Verg. költeménye a gazdasátról (Georgicon). Sáros-Patak.
1810. *Baróti Szabó Dávid.* Virg. Eclogái és Aeneise. Béts. Pest 1813.
1814. *Rajnis József.* Virg. Georgikonja. Pest. Ism. Élet és Literatura 1827. 290. l. Magyar Virgilius. Nyomatta Kondé Ben. Pest.
1829. *Rajnis József.* Virgil. Georg. IV. k. Orpheus és Eurydice. Muzarion 1829. 24. rész. 196. l.
1829. *Kazinczy Ferencz.* Virgil Georg. IV. k. Orpheus és Eurydice. Muzarion 1829. 24. rész. 199. l.
1840. *Kovács József.* Virgil egyes velős mondatai. »Latin költők s írók jeles mondásaik«. Pécs. 11. 15. 34. l.
1847. *Névtel.* Mutatvány Virg. Aen. I. 1—156 v. Kisf. Társ. Szépirod. Szem. Jul. dec. f. 58 l.
1851. *Gyurits Antal.* Virgil Aeneise. Pest. Bir. G. Uj M. Muz. 1851/2. 387. l.
1851. *Gyurits Antal.* Virg. pásztori dalai. Pest 1851. és 1857.
1853. *Sebők Árkád.* Virg. II. k. 1—533. v. Uj M. Muz. 1853. I. k. 449. l.

1857. *Sobók Árkád. Éneisze.* mutav. Tan. Lapok. 1857.; II. 6. sz. 41. l. Megjelent Esztergom. 1857. és 1860. Rö. ism. Divates. 1858. 125.
1863. *Remete József.* P. Vergilius Maro Aeneise. Győr. Bir. Sárospataki füzet. 1864. 370. l.
1867. *Vajdafi J.* Virgilius Máró Aeneise (próza.) Pest.
1873. *Dr. Márki József.* Virgil Aeneise I. II. ének. Buda-Pest. Mutatvány. Hon. 1864. 236. sz.
1873. *Jámbor Pál.* Virg. Aeneise I. 402. Athenaeum 1873. III. 2135. Bir. Magy. Politika 1874. 81. 86. 88. sz. Csalomjai.

Kéziratban vannak:

Horváth András. Vergil Aeneise 6 ének. Négysorú cadentziás versekben. (L. erről Orpheus 1790. 314. l.)
Gr. id. Ráday Gedeon. Virgil 3 eclogája: Dic mihi Damoeta. — Pastorum Musam. — Si caelites Musae. (L. erről Orpheus 1790. II. k. 386. l. 1)

b) *Értekezések:*

1727. *Gyöngyösi István.* Cuma városában építettett Daedalus temploma, melybe ment volt Aeneas király Trójából való kibujdosásában, és abban mutat az Apollo Sybillája nekie külön-külön képeket, és azoknak historiájokat renddel megbeszéli. (Hely nélkül.) Legújabb kiadás. Buda. 1840.
1792. *Péczely József.* Virgiliusról. A szerző által fordított Voltaire »Henriás«-ában. Győr. 235—246. l.
1820. *T. S.* Gondolatok a régibb és újabb Nemzeteknek némely nevezetesebb vitézi költeményeiről. II. Az Aeneisz. Tud. Gyűjt. 1820. II. k. 13. l.
1858. *Dr. Hauler János.* De fato quale apud Homerum et Virgilium perhibetur. A budai kath. gymn. progr.
1858. Virgil méhei. Michelet után. Szépirod. Közl. 1858. 1508. l.
1858. *Székely József.* Virgil Sainte Beuve után. Budap. Szemle 1858. I. 399. II. 33. l.

1861. P. Thewrewk Em. Virg. Aen. I. 402. Krit. czikk. M. Nyelvész. VI. 536.
1864. *Bartal A.* Nyilt levél P. Thewrewkhez Virg. Aen. II. 178 v. ügyében. Kalauz 1864. III. 77. l. Válasz Thewrewktől. u. o. 110. l.
1871. L. Gy. Aeneas és Dido. Saturday Rewiewből. Pesti Napló. 1871; 151 és 152.
1873. *Brassai Samuel.* Paraleipomena kai Diort houmena, a mit mondtak, s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virg. Aeneise II. könyvére. Értekezések a nyelv és széptud. köréből. Budapest. Kiad. a magyar tud. társaság.

c) *Vergilius-féle kiadások.*

1735. Vergilii opera cum interpretatione et notis P. Car. Ruai Tyrnaviae I. II. III. köt. és 1760.
1863. *P. Thewrewk Emil.* P. Vergilii Maronis liber II. magyar jegyzet. Pest. Bir. Bartl Antal Kalauz. 1864. III. negy. 77.
1865. *Bartl Antal.* P. Vergilii Maronis epitome. Bir. névtel. Tan. Lapok. 1865. 338. l.
1869. *Hindy Mihály.* Virg. Maronis Aeneidos. I. I—VI. Pest.
1869. *Szénássy S. P.* Vergilius Maro I. II. könyv. magyar. Pest. Bir. Brassai Samu. Tan. egyt. Közl. 1872. 112. 164. 223. 267. 346. l.
1870. *Veress Ignác.* Vergilius Aeneise magy. jegyzetek. I—III. k. Pest. Bir. Lévy Imre. Tan. egyt. Közlöny 1873. 408. l. és Brassai Samu. Prot. egyh. I. 1871; 100, 135, 173, 238. l. Veress viszonzása u. o. 1872; 13. 43. Brassai ellenválasza u. o. 297. 331. l.

d) *Szótár.*

1863. *Hindy Mihály.* Kézi szótár P. Vergilius M. műveihez. Pest. Bir. K. S. Kalauz. 1864. III. negy. 5. l.

e) Külföldi munka ismertetése.

- 1873/4. Un poëte theologicien. La religion romaine dans Virgile. Par M. Gaston Boissier. Imerteti Névy László. Tan. egyll. Közl. 1873/4. 202. és 277. 322. l. stb.

M. Vitruvius Pollio.

Könyvismertetés.

1783. M. Vitruvii Pollionis de architectura libri X. Argentorati 1550. Ism. Molnár János. M. Könyvh. 1783. II. szak. 265.

II. Római Mythologia.

1808. *Szvorényi József.* Mythologiae veterum Romanorum epitome. Eger. Bir. B. K. Tan. egyll. Közl. 1867. 6. füz. 36. l.
A többi munkák már a »Görög Mythologia« című rovatban vannak elősorolva.

III. Római Archaeologia.

a) Művek:

1748. *Jacobus Antonius* pesti piarista (G. H. Nieuport után) de ritibus veterum Romanorum. Buda. Tyrnaviae 1765. 1778. Buda 1774. 1784; 1793. 1799. Kolosv. 1782. Ism. Molnár János. M. Könyvh. IV. szak. 77. l.
1775. *Cellarius Kristóf.* Breviarium antiquitatum Romanarum. Kalocsa.
1794. *Lenkő Ferencz.* Római Régiségek »Parnassusi időtöltés« című műve. II. r. N.-Szeben.
1802. *Sirach C. B.* Antiquitatum Romanarum brevis descriptio. Kassa III. kiad.
1814. *Stipsics Alajos.* Archeologiae rituum et morum veteris Romae ad umbratio. Pestini.
1815. *Schoenvisner Istv.* Compendium antiquitatum Romanarum. Buda, egyetemi nyomda és 1818; 1821. 1825.
1832. Római régiségek (oláh nyelven). Buda.
1836. *Irmcsi Homonnai Imre.* Római régiségek. Pest.

1844. *Belák József.* Római régiségtan. Kecskemét. Bir. Kisf. Társ. Szépirod. Szemle 1847; jul.—deczemb. f. 113. l.
1849. *Hindy Mihály.* Római régiségtan. Budapest.

b) A római archaeológiára vonatkozó értekezések.

1783. *Molnár János.* A római szokások. Nieuport nyomán. M. Könyh. 1783; IV. 77—146. l.
1817. *Horváth Zsigmond.* A triumphusról. Erd. Muz. 1817. IX. füz. 99. l.
1817. Jupiter Capitoliumi Temploma. Hasznos Mul. 1817. II. 32. sz. 251. l. — A Római lovagpályának épülete. (Circus Maximus.) U. o. I. 11. sz. 82. l. és 1818. I. 26. sz. 100. — A Rómaiak házasságok. U. o. 339. l. — A római pénzek. U. o. 1817. I. 50. sz. 399.
1817. *Szász Mózes.* A rómaiak nevelése. Erd. Muz. 1817. V. füz. 21. l.
1818. Herculánum és Pompeji. Haszn. Mul. 1818. 31. sz. 244. l. — A római fürdők. (Balnea, Thermae). U. o. 36. sz. 281. l.
1826. *Kovács Sámuel.* A régiek Temetkezésekről. Tud. Gyűjt. 1826. XII. 3. l.
1826—1836. *Sup. Kis János.* Polykletus utazása, vagy Római levelek. F. M. Minerva.
1834. *Novák Dán.* Templom. Hasznos Mul. 1834; I. 106. Béketemplom Rómában. Hasznos Mul. 1834; 311. l. Római színház u. o. II. 107. Római közmunkák. u. o. II. 298.
1834. *Jakab István.* Törvényhozás és erkölcsök kölcsönös hatásaik Rómában. Tudománytár 1834; II. k. 69. l.
1839. *Tob. God. Schröber.* De Studio antiquitatis rite instituendo. (Beszéd). Pozsony.
1841. —a— A rómaiak fényűzése s lakozása. Athenaeum. 1841. II. f. é. 783.
1855. *Szeberényi Lajos.* Római családélet. Család könyve. 1855. 161. l.

1856. *Sintenis C. Friggy.* Das römische Landheer. A besztercezi gymn. progr.
1857. A hajdani Róma kertjei. Chambers Journal után. Csal. Lap. 1857. I. 278. 293.
1857. *B. F.* Képek Róma földi uralmának fénykorából. Csal. Lap. 1857. II. 173. 189. 257. 285.
1857. *Dr. Thön Károly.* Die Gliederung der römischen Familie mit besonderer Rücksicht der privat rechtlichen Verhältnisse, in welchen die einzelnen Glieder derselben zu einander stehen. A besztercezi gymn. progr.
1860. *Kiss Elek.* Régi római polgárok jellemvonásai. Vas. Ujs. 1860. 8—9. sz. és 1861; 591, 605. l.
1861. *Riesel Mih.* Pogled na staro rimsko vriemenoslovje. (Visszapillantás a római időszámításra.) A vinkovcei gymn. progr.
1862. *Báttaszékly.* A régi rómaiak öltözéke. Gallus után. Vasárn. Ujs. 1862. 428. l.
1864. P...ő D...s Házi és társadalmi élet Rómában. Föv. Lap. 1864. 45. 46. sz.
1865. *Mitrovits Gyula.* A rómaiak temetkezése. Vasárn. Ujs. 1865. 434. l.
- 1867/8. *Sváby Pál.* Senatores Pedarii. A pozsonyi főgymn. progr.
1869. K. T. K. Ebéd egy ős rómainál. Vasárn. Ujs. 203.
1870. *Váry Gellért.* Pompeji romjai. Szabad Egyh. 1870. sept. 25—29.
1870. A kő-korszakbeli Pompeji. Természettud. Társ. Átvétetett. Föv. Lap. 1870; 74. sz.
1870. Pompéji. (=Pompéji állomás*). Föv. Lap. 1870. 79. sz.
1871. *Dr. Höman Otto.* Saturnusi versekben reánk maradt föliratok. Phil. Közl. 1871. 154. l.
1872. *Sághy Gyula.* A rómaiak ősalkotmánya. Pest.
1872. *Irmei Fer.* A Colosseum. Figyelő. 1872. II. évf. 125.
1872. *Pasteiner Gyula.* Forum Romanumról. Pesti Napló. 1872. 227. és 227. sz. esti szám.
1873. A régi Róma sajtója. Athenaeum. 1873. III. 2315.
1873. A római nőkről. Boissier után (Revue des deux Mondes) Athenaeum 1873. IV. 3301.

1874. A nők Rómában. Pesti Napló 85. 86. stb. sz. (esti kiadás). Ugyanarról Gaston Boissier után. Magyar Polit. 1874; 94; 95. stb. sz.

c) A római archaeológiára vonatkozó külföldi munkák ismertetése:

1825. *Ludvig v. Gorró.* Wanderungen durch Pompeji. Wien. Ism. Kazinczy Fer. F. M. Min. 1826; 977.
1832. *Kis János.* Kivonat Creuzer F.-nek a régiség akadémiai tanulásáról irt munkájából. Tud. Gyűjt. XI. k. 40. l.
1834. *J. C. M. Laurent.* Fasti Consulares Capitolini. — Athenae. 1833. Ism. Horvát Istv. Tud. Gyűjt. 1834. IV. k. 122. l.
1857. *Guil. Henzen.* Inscriptionum latinarum selectarum amplissima collectio ad illustrandam Romanae antiquitatis disciplinam accomodata. Zürich. Ism. A—B. M. Évlapok 1857. 64. l.

IV. Római irodalomtörténet.

a) Művek:

1802. *Budai Ezaiás.* Régi római vagy deák írók élete. — Debreczen. Ism. Zeitschr. von u. für Ungern. 1803. III. 242.
1841. *Csoma Mihály.* A római literatura történeteinek alaprajza. Baehr rendszerén. Két füzet. Sárospatak.
1845. *Csoma Mihály.* A római irodalom rövid ismertetése Sárospatak.
1861. *Füssi Tamás.* A római irodalom története. Histoire de la Littérature Romaine par Alexis Pierron 2-me édition Paris 1857. nyomán. Pest. Mutatvány. Tan Lap. 1861. I. 253.
1862. *Kislaki Mór.* A római irodalom története. Dr. *Hopp* s egyéb kútfők után. Szeged.
1872. *Holub Mátyás.* Római irodalomtörténet *Hopp* s más

szerezők nyomán. Pest. Bir. Garami Rich. Magy. Tanügy. 1873; 374. l.

1872. *Bartal Antal*. A római történetirók. Phil. Közl. 1872. 19, 102, 168, 266. l.

b) A római irodalomtörténetre vonatkozó értekezések.

1798. *Sándor*. A régi deák irókról. »Sokféle.« írá Győrött. 1798. VI. d. 25 l.

1814. *Pataky Mózes*. A római poézis története. Erd. Muz. 1814. I. füz. 114.

1828. *Buczi Emil*. A lyrica Poézis a rómaiaknál. F. M. Min. 1828. 1532. l.

1833. *Gruber Antal*. De stiló Inscriptionum latinarum in usum studiosorum Philologiae. Pest.

1846. Régi színészet története a Rómaiaknál. Színfűzér. 1846. I. 1.

1851. *Helényi János*. Az ős rómaiak philosophiájának főbb jellemvonásai és érdemeiről. M. Akad. Értesítő 1851. 390. l.

1853. *Vahot Imre*. A régi classicus színvilág. II. Római játékszín. Magy. Thalia. 1853. 22. l.

1855. *Javurek János*. De Satira Romana eiusque auctori-bus brevis commentatio. A es. k. löcsei főgymn. progr.

1857. *Jurkovič János*. C. Lucilius, Q. Horatius Flaccus und die satirische Poesie bei den Römern. — Az eszéki gymn. progr.

1859. *Pehám Máté*. A korunkban fölfedezett római történetiró Caesar idejéből. Tan. Lap. 1859. 1.

1864. *Wimmerer Fer.* Die politische Bedeutung der Stoiker Roms im ersten christlichen Jahrhundert. A n-szebeni gymn. progr.

1864. *Toldy István*. A vigjáték eredete II. A rómaiaknál. Kalauz 1864; II. 145. l.

1865. *Lassel Jenő*. Die römische Satire und ihre Hauptvertreter. A brassói ág. h. gymn. progr.

1872/3. *P. F.* A szónoklattan állapota a rómaiaknál. A soproni sz. bened. főgymn. értesít.

c) Külföldi munkák ismertetése:

1791. Essai historique de la litter. des Romains. Dublin. 1724. Ism. Mind. Gyűjt. 1791. V. 266.

1791. Extr. du Discours sur la Bateau de Rome. Paris. 1755. Ism. Mind. Gyűjt. 1791. V. 275.

1840. A. Westermanns Geschichte der römischen Beredsamkeit. Leipzig. Ism. A. B. S. Tud. Tár 1840. Literatura IV. 262.

1873. Beulé »Augustus«-ából. Mäcenas és a római költők. Reform 1873; 256. 257. sz. Molnár Antaltól.

V. Latin nyelv- szónoklat- és költészetian.

a) Művek:

1535. *Hontér*. Compend. Gramm. Lat. L. II. Brassó és 1577.

1539. *Honter*. Compend. Rhetorices ex Cicerone et Quintil. Brassó.

1556. *Molnár Gergely*. Elementa grammaticae latinae. Claudiopoli és Norimb. 1604.

1635. Grammatica Latina in usum scholarum. Székes-Fehérvár.

1640. Rudimenta linguae lat. Székes-Fehérvár.

1641. *Kismarjai Pál*. Latin nyelvtan. Debreczen.

1656. *Becker György*. Orator exemporaneus seu artis oratoriae Breviarium bipartitum. Nagy-Várad.

1662. *Parschitzius Dániel*. Octo Fabulae Grammaticae sanctae Rostochi. Typis Richeliani.

1705. *Rhenii* Donatus lat. hungaricus. Norimbergae.

1717. *Beli Matthiae*. Grammatica Latina. Leutschoviae.

1717. *Bél Mátyás*. Rhetorices veteris et novae praecepta. Accessit poetica. Lipse.

1725. *Molnár György*. Elementa grammaticae Latinae Debreczen. Kassa. 1763.

1731. *Szenczi Molnár Albert*. Gramm. Lat. Nagyszeben.
 1735. *Turzó János*. Regulae de formatione verborum. Puchov.
 1744. *Ajtai A. Mihály*. Deák grammatica.
 1760. Lateinische Sprache, bestehend in einem kurzen Auszuge aus Christophori Cellarii Grammatica nach Matthiae Belii Anleitung. Pressburg.
 1761. Prima artis Poeticae elementa. Pozsony és 1771.
 1763. Primae artis variandi institutiones. Pozsony és 1772.
 1765. Praecepta ornatae et figuratae Syntaxeos et Orthographiae Latinae. Accesserunt Institutiones periodologicae. Pozsony és 1772.
 1765. Langii Joach. Colloquia latina una cum praemisso Tirocinio paradigmatico.
 1767. *Lejay P. Gab. Fer.* Bibliotheca Rhetorum praecepta et exempla complectens. Tyrnaviae.
 1769. Institutionum grammaticarum liber. Tyrnaviae. Budae 1797. és 1799.
 1772. *Timon Sam.* Syllabus vocabulorum Grammaticae Em. Alvari. Nagyszombat.
 1773. *Pomei Ferencz*. Flos latinitatis cum syntaxi ornata Tyrnaviae.
 1778. Alvari Emanuelis de constructione octo partium orationis. Budae.
 1779. Grammatica Latina. Part. III. Tyrnaviae.
 1779. *Severini János*. Institutiones eloquentiae. Pozsony és Kassa.
 1780. *Soarii Cypriani* artis rhetoricae libri III. Budae.
 1781. *Turselinus* Horac. Particulae latinae. Buda.
 1781. *Rhenii* Compendium lat. Grammaticae. Pozsony és Kassa.
 1782. Elementa linguae latinae. Buda.
 1793. *Márton István*. Deák Grammatica Győr.
 1795. *Márton István*. Uj deák rudimenta. Győr.
 1794. *Szentgyörgyi István*. Deák grammatica magyarul Pozsony.
 1797. Deák grammatica magyarul a magyar grammatikához foglalva. Pest.

1799. *Németh László*. Rövid-deák grammatica. Győr.
Bellitz János. Deák circulus, vagy a deák szók természetének vizsgálására vezető kérdések. Sopron.
 1800. *Doleschalii Pauli* Donatus latino-germanico-hungarico-bohemicus. Pozsony; Vác és Pest 1822.
 1801. *Schulek János*. Latinská Gramatika. Besztercebánya.
 1801. *Tekusch Mihály*. Syntaxis linguae latinae cum prosodia et periodologia. Pozsony.
 1802. *Budai Ezaiás*. Deák nyelv kezdete példákban. Debreczen.
 1806. *Grigely József*. Orthographia latina. Buda.
 1808. *Márton István*. Compendium grammaticae latinae. Jaurini.
 1811. *Bröder Chr.* Gott. Kleine lateinische Grammatik Pozsony.
 1811. Institutiones Grammaticae. Pars tertia. Buda. Pars II. 1835.
 1814. *Szilágyi Ferencz*. Deák grammatica. Kolozsvár.
 1820. *Albinyi István*. Grammaticae latinae pars praecipua, utpote: Etymologia. Eperjes.
 1825. *Rhenius J.* Compend. latinae grammaticae pro discentibus nationis Germanicae, Hungaricae atque Bohemicae. Pozsony.
 1827. *Grailich Fer. Józs.* Tabellae Declinationum et Conjugationum Latinarum. Pozsony.
 1827. *Grigely József*. Institutiones Grammaticae. Pars. I. Buda.
 1828. *Grailach Fer. Józs.* Grammaticae Latinae Etymologica pars. Pozsony.
 1829. Syntaxis Latina. Pozsony.
 1831. A deák grammatikának rövid summája. Sárospatak.
 1831. Deák törzsszók magyar jelentéseikkel együtt. Debreczen.
 1833. *Schulek Ján*. Grammatica latina. Szakolca.
 1833. Grammatica Latina cum interpretatione exemplorum slavico-hungarico-germanica. Pozsony.

1833. Deák nyelv kezdete. Debreczen 1833. és 1838.
 1836. *Bolemann István*. Rhetorica ex indole sermonis explicata. Pest.
 1836. *Melezer Lajos*. Gyakorlatokon épült magyar szabályzatu Latin nyelvtudomány. Pest.
 1837. Erklärung der lateinischen Sprachlehre. Magyar-Óvár.
 1837. *Szász Károly*. Latin nyelvtudomány. Nagy-Enyed.
 1838. *Grigely József*. Institutiones poeticae. Buda.
 1838. Artis poeticae elementa. Sárospatak.
 1839. *Bocsor István*. Latin nyelvtudomány lépcsőnkénti gyakorlatokkal. Pápa. Ism. Schedel Ferencz Athenaeum 1841. II. f. é. 191. l. és Irme. Figyelmező 1840. 4. évf. 269. 234. 342. VI. kiadás Pápa 1853. Ism. S. J. Uj M. Muzcum 1854. I. köt. 281.
 1839. Az ékesszólás, vagy Rhetorica elemei a római nyelvre alkalmazva. N.-Enyed. Bir. Irme. Figyelmező 1840. 4. évf. 212. l.
 1840. *Tatai András*. Deák grammatika. Bir. Schedel Fer. Athenaeum 1841. II. f. é. 191. l.
 1840. Az igeidők formálódásának szabályai (czimlap és hely nélkül). Bir. Irme. Figyelmező 1840. 4. évf. 406. l.
 1840. *Edvi Illés Pál*. A latin nyelvtudomány elemei magyar nyelven. Bir. Irme. Figyelmező. 1840. 4. évf. 394. l. és Századunk 1840; 42. sz.
 1841. *Stancsics Mihály*. Latin nyelvtan I. rész Pozsony II. rész Pest. 1843.
 1841. *Dr. Toepler Theophil*. Latin nyelvtudomány. Pest. Ism. Schedel Fer. Athenaeum 1841. II. f. é. 1003. új kiad. 1865.
 1842. *Agyagos Molnár Sámuel*. Latin nyelvtani ékes és képes szókötéstán. Bir. Z. Y. X. Athenaeum 1842. II. f. é. 481. és 492. l.
 1843. Latin nyelvtudomány az ifjuság számára. Szókötés. Pest.

1844. *Némethy Pál*. Latin nyelv elemei. Seidenstücker módja szerint. Pest.
 1846. *Sümeghy Pál*. Latin nyelvtan. Vác.
 1846. *Müller Mátyás*. Latin szókötéstán. Sopron.
 1850. *Szepesi Imre*. Gyakorlatilag előadott elemi latin nyelvtan. Pest. Ism. Kovács Károly. Pesti Napló 1851. 321. sz. 7-ik kiad. 1869.
 1850. Latin nyelvtan. Broeder és Zumpt után.
 1851. *Szücs István*. Budai Ezaiás. Latin nyelv elemei példákban. Debreczen.
 1853. *Szepesi Imre*. Latin mondattan. Pest. 7. kiad. 1869.
 1853. *Zsilovics Ferencz*. Elemi latin nyelvtan. Pozsony.
 1853. *Valkó Endre*. A latin szókötés szabályai Pest.
 1853. *Deák Sándor*. Latin nyelv elem. a 2-ik oszt. számára. Pest.
 1853. *Deák Sándor*. Latin szókötés I. r. Esettan. Pest. II. r. Módtan 1857.
 1853. *Deák Sándor*. Latin nyelv elem. 1-ső orsz. számára. Pest.
 1856. *Deák Sándor*. Gyakorlati latin nyelv elem. 1-ső o. számára. Pest.
 1856. *Warga János*. Latin nyelvtan. Mondattan. Pest. 2-ik kiadás 1862. Bir. Bartl A. Kritikai Lapok 1862. I. 27. 5-ik kiad. 1873.
 1857. *Warga János*. Latin nyelvtan. Alaktan. Pest 5-dik kiadás 1873. Ism. Hollósy Zsigmond. Kecskeméti Protest. Közl. 1859; V. 87. 6-dik kiadás 1874.
 1857. . . . . Latin nyelvtan alsó és közép gym. oszt. használatára. Sárospatak.
 1858. *Finkey J. és Soltész*. Latin nyelvtan. Sárospatak Ism. Sárospataki füz. 1862.; 581. l.
 1861. *Gönczy Pál*. Latin nyelvtan gymn. és reáltanulók számára. Pest; és Tanmódszeres vezérkönyv a latin ny. tanítására 1862. Ism. B. M. Protest. egyh. lap. 1861; 1463. és Szénássy. Magy. Nyelvész. 1861. VI. 434. l.

1863. *Szénássy Sándor*. Latin nyelvtan. Alaktan. Pest. Bir. Sárosp. füz. 1863. 479. Dávid Istv. Kalauz 1863. 1-ső negyed. 38. Szénássy ellenbir. u. o. 54. 61. l. V. Horváth Zs. Protest. egyh. lap. 1863.; 655. l. 3-ik kiad. rendezte Elischer. Pest. 1874.
1864. *Dávid István. Kolmár József*. Latin nyelvtan. Pest. Bir. Veress Ign. Kalauz 1864. I. 28. 36. Bartl Antal 1864. III. 71. Névt. Tanodai lapok 1865. 157.
1864. *Trawnicsek Hubert*. Latin nyelvt. Pest. Bir. Bartl. A. Kalauz. 1865. I. 59.
1874. *Tüdös János*. Latin mondattan.
1864. *Szénássy Sándor*. Latin mondattan. Pest. Bir. Veress Ignác. Kalauz 1864. III. 60. l. II. kiadás Pest. 1872. Bir. Szarvas Gábor. Magy. Tanügy. 1872. 468. Röv. ism. Prot. egyh. l. 1872; 1372. l.
1865. *Bartl Antal*. Elemi latin nyelvtan. Pest. Bir. Koczányi Fer. Tanod. Lapok. 1865. 198. l. Tanod. Lapok. 1866; 154. Lutter Nándor. Uj Korszak. 1865. 17. l. Szénássy Sándor. Tanáregyl. Közlöny. 1868. 74. 3-dik kiad. 1870. Bir. Szénássy Sándor. Tanáregy. Köz. 1870. 144. l. Dr. Barsi József Hon 1866; 251. sz.
1865. *Vass József*. A latin nyelv ékes szókötése. Szeged. Bir. Névt. Ujkorsz. 1865. 70.
1866. *Kérészi István. Szinyey Gerzson*. Latin mondattan a III. és IV. oszt. számára. Sárospatak.
1866. *Bartl Antal*. Latin mondattan. Pest. Bir. Vagács Caesar. Tanodai L. 1866. 242.
1868. *Mihályi Károly*. Prima gram. latinae Palaestra. Latin nyelvtan. Pest.
1870. *Kiss Lajos*. Schultz kisebb latin nyelvtana. Pest. IV. kiad. 1874.
1870. *Gyurits Antal*. Latin nyelvtan. Ollendorf modora szerint. Pest.
1871. *Málik Vincze*. Latin nyelvtan. Vác. Bir. Bartal A. Magy. Tanügy. 1872. 254.

1871. *Gyurits A.* Kules az Ollendorff modorában irt Traut-Gyurits-féle nyelvtanhoz. Pest.
1873. *Szepesi Imre*. Latin mondattan. Pest. Bir. Szarvas G. M. Tanügy. 1873. 416. l.

b) Külföldi latin nyelvtanok ismertetése:

1869. Vollständiges Lehrgebäude der lateinischen Sprache. Von Georg Traut. Frankfurt a. M. 1868. Ism. Szamosi J. Tan. egyh. Közl. 1869. 27. 101.
1874. Elementar Grammatik der lateinischen Sprache von Alois Vaníček. Leipzig 1873. Bir. Bartal A. M. Tanügy 1874. 73. l.

c) A latin nyelvtanra vonatkozó értekezések:

1794. *Molnár János*. Grammaticusok. M. Könyvház 1794. VI. szak. 52. l.
1799. *Hasse J. G.* De causis stili Latini. Debreczen. Kiadta Budai Ezaiás. Ezután kétszer kiadva.
1820. *Sebestyén S.* A római számokról. Tud. Gyűjt. 1820. IV. 76.
1835. *Szilágyi János*. A latin C betűnek igaz hangjáról. Tud. Gyűjt. 1835. XI. k. 81. l.
1839. *Edvi Illés Pál*. Növendék fiuknak miért és hogyan kell tanulni latinul. Tud. Gyűjt. VI. k. 3. l. Bir. Dr. T. K. Tud. Gyűjt. 1840; II. k. 102. l.
1851. *A. Th. Wolf*. Grammatiscbe Briefe. A pozsonyi cs. k. államgym. ért.
1853. *Kelp Istv.* Einige Bemerkungen über die Methode des Unterrichts in der lat. Sprache im Unter-Gymn. A besztercezi gymn. progr.
1854. *Schönauer Endre*. Észrevételek a latin szókötés körében. A székesfehérvári nagygyimn. évkönyve.
- 1855/6. *Imre Sándor*. A határozatlan igeről és igenevekről. A holdmező-vásárh. hely. h. algym. tudósit.

- 1856/7. *Tatai Isván*. Linguistikai jegyzetek a latin perfectum alakjairól. A szarvasi ág. h. főtan. tudós. Ism. Hunfalvy Pál. M. Nyelvész. 1858. 315. l.
- 1856/7. *Hidasi Korn*. De stilo bene Latino. A nagyszombati gymn. tudós. Ism. e—r. M. Nyelvész. 1858; 398. l.
1857. *Hunfalvy Pál*. A latin hangsúlyozás. Weil és Benloew után. M. Nyelvész. 1857. 11. és 105. l.
1857. *Koczányi Fer.* Latin nyelv elemei tanításának módszertana. Tan. Lap. 1857.; II. 9. 10. sz.
1857. *Cremutius Cordus*. Synonymica. M. Nyelvész. 1857.; 77. l.
- 1859/60. *Szentpétery Károly*. A latin nyelvtan gymnasiumainkban. A nagyváradi gymn. évkönyve.
1859. *Gauzer János*. A határtalan ige használata b) a latinban. Tanodai Lapok. 1859. 75. 87. 88. 98. 111. l.
1860. *Gauzer*. Az igenevek s állapotjegyzők használata b) a latinban. Tan. Lap. 1860. 50. 51. 62. 63.
1865. Latin *br*, mely *tr*-ből ered. Nyelvt. Közlem. 1865. IV. 478.
1865. *Dr. Gerber Arnold*. Dissertatio de particula *an*. A löcsei ág. h. gymn. progr.
1866. *Szénássy Sándor*. Latin nyelvt. tanulmányok. A pesti ág. hitv. gymn. értesítv. Bir. Pon. Thewrewk Emil. Tan. Egyl. Közl. 1867. III. IV. füz. 67. l. Szénássy válasza. U. o. V. 15. l.
1870. *Szénássy Sándor*. Javaslat a latin helyesírás ügyében. Tan. egyl. Közl. 1870.; 472.
1870. *Szénássy Sándor*. A latin névragozás tekintettel annak gymn. való tanítására u. o. 517.
1870. *Szénássy Sándor*. Latin orthographiai tanulmányok u. o. 197. l.
1870. *Szénássy Sándor*. A latin igeragozástanról u. o. 49. l.
1871. *Dr. Hóman Ottó*. A saturnusi ver. Phil. Közl. 1871. 3. 49. 145. és külön kiadásban. Pest.
1871. *Szénássy Sándor*. A latin *a* és *e* névragozás. Tan. egyl. Közl. 1871.; 161 l.

1871. *Szénássy Sándor*. A latin particulák. Philolog. Közl. 1871; 168.
1872. *Brassai Sámuel*. Hogy kelljen a latin hajtogatást tanítani. Kolozsvár.
- 1872/3. *Szerencse Menyhért*. A latin nyelvtan módszertani kezelése az alsó osztályokban. Tan. egyl. Közl. 1872/3. 11. l.
1873. *Nuber Sándor*. A latin alaktan kezelés módja az I. oszt. M. Tanügy 1873.; 481 l.

VI. Vegyes tartalmu latin olvasó könyvek.

1550. *Wagner Bálint*. Szemelvények görög és latin írókból.
1552. *Sambucus János*. Imperatorum Romanorum vitae castigatae et auctae. Argentinae.
1778. *Molnár János*. Chrestomathia ex optimis linguae latinae auctoribus in usum gymnasiorum. Budae.
1805. *Ezilágyi Ferencz*. Chrestomathia latina. Kolozsvár.
1805. *Lósi Pál*. Deák olvasókönyv a legalsóbb deák classicusokhoz alkalmazva. Pest.
1817. Selecta latini sermonis exempla e scriptoribus probatissimis. Buda.
1825. *Lánghy Steph.* Delectus Poetarum. Pars I. Sales poetici proverbiales. Pars II. Variorum Poëtarum carmina selecta. Buda. Ism. Thaisz. Tud. Gyűjt. 1826; XI. köt. 122. l.
1838. Gedikii liber latinus usibus iuventutis scholasticae 5. kiad. Pozsony.
1851. *Koczányi Ferencz*. Latin irodalmi szemelvények. Pest. Ism. Uj M. Muz. 1851.2. I. 870. l.
1864. *Czanyuga József*. 1168. latin közmondás gyűjteménye. Pest. Bir. Tan. Lap. 1864; I. 17. 78. l.
1864. *Bánhegyi*. Erasmus redivivus. Bir. Bartl. A. Kalauz 1865.; I. 47. Röv. ism. Prot. egyh. lapok 1864.; 1682.
1865. *Peregriny Elek*. Epitome Historiae Sacrae. Ad usum tironum linguae latinae, auctore C. T. Lhomond.

- Pest. Ism. Lonkay A. Tan. Lap. 1865. 87. l. és Németh A. u. o. 289. l.
1868. *V. Horváth Zsigmond*. Tirocinium poeticum. Magyar jegyzetekkel. Pest.
1868. *Kovács Nándor*. Latin olvasó könyvecske. Pest.
1869. *Szarvas Gábor*. Tirocinium prosaicum. Pest. Bir. Szamosi J. Tan. egyl. Közl. 1870. 87. l.
1871. *Iványi István*. Urbis Romae viri illustres. Magy. jegyzet és szótárral. Pest.
1872. *Szamosi János*. Tirocinium poeticum. Buda. Bir. Petrovich Ferd. Straub. Garami Rich. Tan. egyl. Közl. 1872. 519 és Elischer T. Magy. Tanügy. 1872. 248. l. Garami Rich. Prot. egyh. lap. 1872. 522. 2. kiad. 1874. Bir. Brassai Samu. Budap. Közl. 1874. 40. 41. 42.
1872. *Cserny Károly*. Tirocinium poeticum. Pest. magy. jegyz. és szótárral. Bir. Holub Mátyás. Tan. egyl. Közl. 1862/3. 78. l. Garami Rich. U. o. 78. l. és Magy. Tan. 1872. 254.

Külföldi munka ismertetése:

1857. Promptuarium sententiarum ex veterum scriptorum Romanorum libris congressit. F. Wuestemann. Gothae 1856. Ism. Haas Mih. Tan. Lap. 1857. 102.

VII. Latin gyakorló könyvek.

a) Művek:

1709. *Dobronoki St.* Phrases latinae in gratiam ungaricae iuventutis olim concinnatae. Nagyszombat.
1724. Langii Joach. Colloquia Latina Pozsony és 1769.
1774. Klein Ephraim. Phrases ex Langianis Colloquiis. Pozsony.
1778. *Heiden Sebald*. Formulae puerilium colloquiorum germ. lat. ungaricorum. Sopron.

1783. *Zachár András*. Paradigmata orationis solutae. Buda.
1796. *Pap (száldobosi) János*. Hat hangu ének avagy magy. deák stb. nemzeti beszélgetések. Buda.
1816. *Budai Ezaiás*. Deák nyelv kezdete példákban. Debreczen.
1830. *Gaal György*. Sprüchwörterbuch in sechs Sprachen: Deutsch, engl. lat. ital. franz. und ungar. Wien. Ism. Tud. Gyűjt. 1831. VI. k. 117. l.
1831. *Lang Joach*. Colloquia latina, praemisso tirocinio paradigmatico. Sárospatak.
1833. *Báimel József*. Segéd könyv a deáknak tanuló magyarnak könnyebbségére. Pest.
1837. *Horváth Bálint*. Deákra fordítandó magyar gyakorlatok. Magyar Óvár.
1837. *Tóth Lajos*. Deák törzsök szók. Debreczen.
1838. *Zsarnay Lajos*. Fordítási gyakorlatok magyarból diákra.
1841. *Melzer Lajos*. Magyar szaválás és latin magy. német szótaglalás és fordít. Pest.
1851. *Koczányi Ferencz*. Latin irályképző gyakorlatok. Pest. II. kiad. 1852.
1851. *Sümeghy Pál*. Latin szókötési gyakorlatok. Pest. Ism. Új M. Muz. 1851. 2. I. k. 563. l. és Csal. Lap. 1852. I. f. é. 273.
1852. *Perzay Elek*. Latin gyakorlatok. I. és II. oszt. számára. Pest. Ism. Csal. Lap. 1852. I. f. é. 273.
1852. *Koczányi Fer.* Latin irályképző gyakorlatok, felsőbb oszt. számára. Pest. Ism. Csal. Lap. 1852. II. f. é. 390.
1855. Latin magy. és magy. lat. fordítási példák Dünnebier után. Sárospatak.
1856. *Tatai András*. Nyelvtani gyakorlatok. Pest.
1862. *Vagács Caesar*. Latin irályképző gyakorlatok. Pest. Bir. V. K. Tanodai Lapok 1862. 143. Bartl A. Krit. Lapok 1862. I. 73. V. S. Kritikai Lapok 1862. II. 363. l.

1862. *Imre Sándor*. Magyar for. gyakorlatok. Debreczen. Bir. Bartl A. Krit. Lapok 1862; I. 2. fele. 225. l. és K. Protest. egyh. lapok 1862; 902. l. II. kiad. 1871.
1863. *Gyurits A.* Vezérkönyv latin ford. magyarból. Döring után. Bir. Kalauz. 1864; 12.
1863. *Gyurits A.* Fordítási előgyakorlatok magyarból latinra. Pest. Bir. Dávid J. Kalauz 1863. I. 14. 21. Gyurits válasza u. o. 46. 71. Dávid ellenválasza u. o. 87. 97.
1864. *Dávid Ist.* Uebungsbuch der lat. Formenlehre. Pest. Bir. Bartl A. Kalauz. 1864. III. 94.
1864. *Dávid és Kolmár.* Példatár a latin nyelv alaktanához. Pest.
1865. *Veress J.* Fordítási gyakorlatok magyarból latinra. Pest. Bir. — ly — Tan. Lap. 1866; 26. Gyurits A. Tan. Lap. 1866; 298. 306. 314. l.
1867. *Mihályi Károly.* Svada Romana. Latin nyelvben gyakorló könyv. Pest. Bir. L—y. Tanügyi füz. 1867; II. 86. l.
1868. *Bartl A.* Latin gyakorló és olvasó könyv. Pest. Bir. r. t. Tanügyi füz. 1869. III. 107. és röv. Tan. Egly. Közl. 1869. 86. l.
1869. *Kolmár Sváby.* Fordítási gyakorlatok magyarból latinra az V.—VI. oszt. Pest a VII. és VIII. oszt. 1871. Bir. Szamosi J. Tan. egy. Közl. 1870. 85. II. kiad. 1872. Bir. Hehelein K. Tan. egy. Közl. 1873/4. 437. stb.
1870. *Kiss Lajos.* Schultz gyakorló könyve a kisebb latin nyelvtanhoz. Pest.

b) A latin gyakorló könyvre vonatkozó értekezések:

1858. *Christ Józ. Laj.* Einige Bemerkungen über Inhalt und Einrichtung eines Lateinischen Uebungsbuches für die I. u. II. Gymn. Classe. A pozsonyi cs. k. főgym. progr.
1872. *Szamosi János.* Latin írás- és beszédgyakorlatok. Tan. egy. Közl. 1872. 209.

IX. Latin szótárak.

a) Művek.

1490. *Szalkay László* érsek kéziratának azon része, mely Theodul eklogáját feles sorközi magyarításokkal tartalmazza.
1533. *Lexicon Joannis Murmelii, seu Latina rerum vocabula, in suas digesta classes, cum germanica et hungarica intrepertatione. — Praeclarae indolis et amplissimae spei adolescentulis: Michaeli et Francisco, Magnifici quondam domini Stephani a Peren filiis, Martinus Heptamidius, Cracoviae.*
1535. *Glossarium lat. ital. gall. boh. hung. germanicum, Viennae.*
1538. *Pesti Misséri Gábor.* Nomenclatura sex linguarum. Bécs Ujlaki Ferencz győri püspök által bővítve és újra kiadva. Bécs 1550, 1561. 1568.
1558. *Detzi Tzimir János.* Libellus Adagiorum Graeco-Latino-Ungaricorum. Chiliades quinque. Bartphae.
1598. *Calepinus Ambrus* Kis latin szótára; nyomtatott először 1503. Később bővítve 1509-ben. A velencei 1619-i kiadás hét nyelvű, a lugduni 1681-ben nyolcz nyelvű. A tizenegy nyelvű 1594. A tizenegy nyelvű, melyben a magyar szók is meg vannak Basel 1598. 1605. 1616. Genf. 1620. Basel 1622. 1627. 1682. L. Zeits. für und von Ungern 1803. IV. 246 és Molnár János M. Könyvház 1802. XVIII. sz. 15. l.
- 1590—2—3. *Nomenclatura seu Dictionarium Latino-ungaricum.* Clar. viri D. Basili Fabricii Szikszovii. Kiadta Pesthy Gábor és Sárvár 1602. Javitva kiadta Szilvásujfalvy A. Imre. Debreczen 1597 és 1619. L. erről Uj m. Muz. 1856. II. k. 98. Ism. Szilágyi Istv. Akad. Értes. 1847. 323. l.
1595. *Vranich (Verantius) Fauszt.* Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum lat. ital. germ. dalm. et ungar. Venetiis. Ezt bővítve a cseh és lengyel nyelvvvel kiadta Loderecker Péter. Prágában 1605. ezen cím alatt: Septem diversarum lingua

- rum Dictionarium. Wurum J. nyitrai püspök költségén Pesten 1834 kiad. Pon. Thewrewk József »Dictionarium Pentaglottum« cím alatt. Ism. Horvát István Tud. Gyűjt. 1835. II. 122. l.
1603. *Megiserus Hieronymus*. Thesaurus polyglottus vel Dictionarium multilinguae Francof. a. M.
1604. *Szentí Molnár Albert*. Lexicon Latino-Græco-Ungaricum Francofurti. Jelessége következtében több kiadást ért és pedig görög nyelvvél bővítve. Hanoviae 1611. Heidelbergae 1621. Norimbergae 1644; Francofurti 1645. és Beér János által »Dictionarium quadrilingue Latino-Ung.-Græco-Germ.« cím alatt kiadva Norimbergae. 1708.
1616. *Henisch György*. Thesaurus magyar szókkkal bővítve. Augsburg.
1629. *Névtelen*. Dictionarium quatuor linguarum lat. hung. bohém. et germ. Bécs és 1641.
1630. *Maurach Mátyás*. Calepinulus. Typis M. Formicæ. Viennæ.
1631. Komenszky (Comenius) János Amos. Janua linguæ latinæ reserata aurea. Lissa. Magyar átdolgozásban: Kaposi Pál, Szántai Mih. és Helembai Sándor közreműk. Sárospatak 1652. Szilágyi István közreműk. Lőcse. 1661. Kolozsvár 1673. Lőcse 1698. Debreczen 1700. Lőcse 1724. Debrecz. 1729.
1642. Alster J. Hen. Grammatica Latina in usum scholæ Albensis cum Rudimentis Lexici Lat. Albae-Juliae.
1646. Medulla priscae puraeque Latinitatis, qua omnes ling. lat. idiotismi repræsentantur. Gyula-Fehérvár.
1654. *Erdőberényi Deák János*. Janua linguarum bilinguis lat. hung. præcedens Dictionario. Comenius befolyásával. N.-Várad.
1670. *Büringerus Ján.* M. Nomenclator et Index germano-latinus. Pozsony.
1708. *Páriz-Pápai Ferencz*. Dictionarium Latino-Hungaricum Lentschoviae. A többi kiadások: Tyrnaviae 1762. Intentione ac labore Petri Bod. Cibinii 1767.

1782. 1788. És az Éder-féle utolsó kiadás 1801. Sándor István toldaléka Bécs 1808.
1719. *Cellarius Kristóf*. Latinitatis liber memorialis. Béli Mátyás szövegével. Nürnberg 1719. Lőcse 1735. Debreczen 1762. Pozsony. 1775. 1777. Primitiva latina. Locupletavit Math. Belius. Pozsony 1785. Neosoli 1788. Pozsony 1800. Márton István kiadása: Győr 1808. Budai Ezaiás kiadása Debreczen 1808. 1817. 1831 és Primitiva vocabula Ling. Lat. cum interpret. Hung. Debreczen. 1842.
1724. *Miskolczi Fer.* Vocabularium latino-ungaricum. Győr.
1729. Gradus ad Parnassum, sive synonymorum etc. Thesaurus. Tyrnaviae. *Bischoff* 1741 és 1747. 1767. Erschek. 1771. 1775. Buda 1827.
1742. *Jambressich András*. Lexicon Latinum interpret. illyr. germ. et hung. completatum. Zágráb.
1750. *Wagner Ferencz*. Universae Phrasologiae corpus congestum. Tyrnaviae. 1771. 1775. Buda. 1822; Bécs 1825.
1799. *Nyir Kállai Tamás*, kinek munkáját »Formulae solennes styli« cím alatt kiadta Kovachich György. Pesten. Ism. Szilágyi István. Akad. Ért. 1847; 319 l.
1808. Sándor István. Toldalék a magyar-deák szókönyv. hez. Bécs.
1818. *Márton József*. Lexicon trilingue lat.-hung.-germ. Pars I. A—L. Viennæ 1818; M—Z. 1819.
1823. *Márton József*. Német, magyar, deák szótár, a legjobb szókönyvek, különösen Kraft lexicona szerint.
1823. *Mokry Benjamin*. Deák Magyar Etymologiai Lexicon. Ism. Thaisz. Tud. Gyűjt. 1823. IX. k. 93. l.
1825. *Bernoldák Antal*. Lexicon Slavicum-Bohemico-Latino-Germanico Hungaricum. Buda. Repertorium Lexici slavici etc. Buda 1827.
1831. *Kresznerics Fer.* Magyar szótár gyökrenddel és deákozattal. Kiadták a magyar nyelv és a szerző néhány barátjai. Budán. Ism. Horvát Ist. Tud. Gyűjt. 1833. V. 110.

- 1833/4. *Kassai József*. Származtató s gyökeresző magyar-diák szókönyv. Négy esemé.
1834. Deák-magyar s magyar-deák teljes szókönyv. Megjelent A—D-ig Pesten. Beímel Józsefnél.
1845. *Bakó Dániel és dr. Soltész János*. Latin-magy. zsebszótár. Sárospatak II. kiad. 1862.
1848. *Kovácsi János*. Deutsch-ungarisch Lateinisches Handwörterbuch. Pozsony.
1851. *Koczányi Ferencz*. Latin-magyar-német zsebszótár. Pest. és 1860.
1858. *Findly Henrik és Regényi István*. Latin-magyar iskolai szótár. Dolgozta néhány kolozsvári tanár, Kolozsvár. Rö. ism. Uj M. Muz. 1858. I. k. 422. Budenz József. Magyar nyelvészet 1859; 161; 241. Hunfalvy Pál. Magy. Nyelvészet 1857. 477. Ezen szótár előrajza. Uj M. Muz. 1854. I. 5. 12. l.
1861. *Holub Mátyás*. Latin-magyar és magyar-latin zsebszótár. Baja. Nyom. Pesten. Bir. Bartl A. Krit. Lapok 1862. I. 200. l.
1864. *Bartl A. és Veress I.* Magyar-latin szótár. Pest. Bir. Kun Gyula. Kalauz 1864; III. 4. l. és Hunfalvy Pál. Nyelvtud. Közlemények. 1863. 475.
1865. *Parkás Elek*. Latin-magyar szótár. Pest.
1868. *Kérészi Istv. és dr. Soltész*. Magyar-latin zsebszótár. Sárospatak.
1870. *Lengyel Zsigmond és Szegedy Sándor*. Latin-magyar szótár. Debreczen. Bir. Szamosi I. Tan. egy. Közl. 1870; 488.
1873. *Steiner Zsigmond*. Latin szókönyv etymologikus csoportokban. Pest. Ism. M. Tanügy. 1873. 533. l.

b) A latin szótárakra vonatkozó értekezések.

1803. *Tertina Mihály*. Einige Beiträge zur Literaturgeschichte Ungerns. Zeits. f. u. von Ungern. 1803. IV. 246.
1847. *Szilágyi István*. A magyar szótáriródalom történeti szemléje. Akad. Ért. 1847. 331—337. l.

1863. *Rožek János*. Lexicalische Randglossen. N.-Szebeni cs. kir. gymn. progr.
1864. *Pon. Theurewk E.* Az akad. nagy szótárhoz való jegyzetek. Tan. Lap. 1864. I. 50. Marmélius szótáráról.
1873. *Toldy Ferencz*. A magyar nemzeti irod. tört. 3 kiad. 1872. és 1873. — 30. 44. 53. 73. 103. 128. §§.
1874. *Szamosi János*. Latin és görög szótáriródalomunk. — Erd. Muz. 1874. 29. l.

X. A latin nyelv és irodalom köréből vegyes értekezések.

1599. *Tsáktornyai Mátyás*. Régenten az Római fő asszonyoknak a Tzifraság tilalmáról való pörlődések az Tanáts előtt. Kolosvár.
1789. A szépmesterségek a Rómaiaknál. (Sulzer Theor. Art. Künste után) Magy. Muz. 1789. 408.
1791. A deák nyelvről. Mind. Gyűjt. 1791. V. 28.
1791. A deák poézisről. Mind. Gyűjt. 1791. V. 36.
1798. *Gubernát Antal*. A rómaiak Görögországban. Poson.
1808. Az olasz és Deák nyelvről »Sokféle« irá Sándor. — Győr 808 IX. db. 29. l.
1827. *P. A.* Rövid értekezés a római nyelv becséről. F. M. Min. 1827. 1415. l.
1828. *Szigethy Gyula Mózes*. A Deák nyelv nem tudása okairól s tanulása hibáiról. — F. M. Min. 1828. 1916. l.
1833. Nemely római Tsászárak közmondásai. »Sokféle.« Kiad. Molnár Józ. 1833; 75. sz. 595. l.
1834. *Rosty Zsigmond*. Az új szavak s a régieknek megváltoztatásáról a Rómaiaknál. Haszn. Mulats. 1834. II. 358.
1840. A Deák nyelvről, mint a deák Európa nyelveinek forrásáról. Sopron. Estv. 1840. II. 195.
1842. *Klemm E.* A latin nyelv és classicusainak tanulmánya. Pozsony.
1844. A latin nyelvnek a római birodalom elenyészése óta fennmaradásáról. Docen J. után Sopron. Estv. 1844. V. 94.

1846. *Mészáros Károly.* Az értelmi műveltség állapota a rómaiaknál. Társalkodó 1846. 263.
1851. Wichtigkeit und Richtung des Studiums römischer Klassiker. A soproni kath. gymn. progr.
1852. *Mannhardt Ign.* Uiber das Studium der lateinischer Klassiker mit Rücksicht auf die Vorkenntnisse und Bedürfnisse der hierländigen Schüler. A temesvári kath. gymn. progr.
1852. *Fábián Gábor.* A római classicusok olvasásával s tanulmányozásával egybekötött élvezetről és érdekéről. Akad. kis gyűl. 1852. jul. 10. Uj M. Muz. 1853. II. 66.
1853. *Kelp Istv.* Einige Bemerkungen über die Methode des Unterrichtes in der lateinischen Sprache im Untergymn. A beszterezei gymn. progr.
- 1854/5. *Szalay Alfred.* Igénytelen terv a latin nyelv sikeres kezelésére. Az egri kath. főgym. értes. Ism. M. Nyelvész. 1856; 252. U. ezen progr. *Opinio de ratione linguam Latinam optimo cum fructu tractandi.*
1855. *Schiel Fr. sen.* zur Frage des lat. Sprachunterrichtes an unsern gymnasiën. A brassói ág. h. gymn. progr.
1857. *Vagács Caesar.* Vozérnézetek a latin irodalom ismeretében. Tan. Lap. 1857; I. 20. 21.
1858. De sermonis latini usu quotidiano. A nagyszombati kath. főgym. progr.
1858. *Koczányi Ferencz.* A latin nyelv ügyében. Tan. L. 1858. I. 133. l.
1858. *Rónay Béla.* Igénytelen vélemény a latin nyelv alapos megtanulásáról. Tan. Lap. 1858. I. 301.
1858. *Málík Vincze.* De proverbiis et adagiis latinis. A selmeczi kath. főgymn. tudós.
1858. De sermonis latini usu quotidiano. A nagyszomb. kath. főg. progr.
- 1858/9. *Deák Sándor.* Quid potissimum causae sit, quod temporibus nostris latinae litterae in dies collabuntur? A székesfehérvári nagymn. értes.
1860. *Mezner Rudolf.* Néhány szó a latin nyelv kezeléséről tanodáinkban. Tan. Lap. 1860; II. 474. 486. l.

1860. *Krichenbauer Antal.* Ueber die Verbindung des Unterrichtes in der ungarischen und lateinischen Sprache. Az unghvári kath. gymn. progr.
1865. *Szamosi János.* A latin nyelvi tankönyvek ügyében. Tan. Lap. 1865. 356. l.
1867. A latin mint tannyelv. Hon. 247. sz.
1867. *Kostič J. V.* Nekoliko rečih za izpravak jednoga pravila u skladnji latinskoga jezika. A karlowiczi gym. progr.
1867. *Lehner János.* Einiges über den Unterricht in der lat. Sprache mit besonderer Rücksicht auf das methodische Verfahren bei denselben. Meggyesi ág. gymn. progr.
1868. *Ney Ferencz.* A latin nyelvkérdés a pesti főreáltanodában. Tan. Lap. 1868. 54. l.
1868. *Petrovich Ferencz.* A latin nyelv mult és jelen állapota hazánkban. Tan. egyl. Közl. 1868. 314.
1869. *Vári Gellért.* Latin irodalmi vázlatok. Szabad Egyház. 1869. 140. 141. 142. 147. 148. 149. 150.
- 1871/2. *Biró Béla.* Pár irányeszme a latin nyelv tanítására nézve. A gyulafehérvári kath. nagy gymn. értes.
- 1871/2. *R. F.* Miért nem tud a gymn. ifjuság a latin nyelvből kívánt eredményt felmutatni. A veszprémi gymn. progr. 1871/2 és 1872/3.

IX. A latin prosodia — a nevek nemei — és ejtegetésére-vonatkozó.

a) Könyvek.

1619. *Prosodia.* Löese.
1672. *Ladiver Illés.* Versus memoriales ad Etymologiam et Prosodiam spectantes. Löese.
1712. *Ars metrica.* Nagyszombat.
1837. *Csery József.* Prosa versusum, vagy a nevek nemeiről. Pest.
1806. *Carlovszky Zs'gm.* Prosodia latina. Eperjes.
1857. *Cserkúti Cseh József.* Latin hangmértéktan. Pest. Ism. Lonkay A. Tan. Lap. 1857. 120. l. és Szeged. 1860.

1861. *Mutschenbacher A.* Magyar Alváry. Pest. Bir. Krit. Lap. 1862.; I. l. 132.
1862. *Németh Ant.* Versus memoriales Alvári. Pest. Bir. Krit. L. 1862.; 1. 132.
1862. *Holub Mátyás.* Hangmértan és verstan a latin nyelvhez. Pest.
1863. *Füssy Tamás.* Latin verstan. Pest. Bir. Vagács C. Krit. L. 1863.; I. 364.
1864. *P. Thewrewk Árpád.* Latin nemi szabályok magy. versekben. Kassa. A szerző maga igazolja műve megjelenését. Tan. Lap. 1864. 304.
1867. *V. Horváth Zsigmond.* Latin prosodia és metrika. Pest.
1872. *Gyurits A.* A latin főnevek végzetei és nemei. Mellékl. Traut Ollendorf latin nyelvtanához. Pest.
1874. *Garami Rich.* A latin verstan alapvonalai Habeniicht után. Pest. Bir. Bir. Schill Sal. Magy. Tanügy 1874. 456. l.

b) Értekezés.

1864. *Mindszenty Gedeon.* Még valami Alváryról Tan. Lap. 1864.; 314. és Pon. Thewrewk Árpád. u. o. 541. l.

XI. Római történelem.

a) A római történelemre vonatkozó művek és értekezések:

1552. *Sambucus J.* Imperatorum Romanorum vitae. Argentinae.
1573. *Poncianus Tsaszar* Historiaia. Bécs és Lőcse 1633. 1653. 1676. 1679. L. bőv. Erd. Muz. Egly. Évk. 1871. V. köt. 128. l.
1742. *Doleschall Pál.* Imperatorum Romanorum nomina et symbola. Posonii.
1778. *Váli István.* A római imperatorok tüköre. Pozsony.
1795. *Sándor.* A római császároknak uralkodások kezdete. »Sokféle« 1795. III. dar. 10.

1800. *Dugonits András.* Római történetek. Pozsony.
1833. *Coriolán.* »Sokféle« kiad. Márton Józ. 1833. 104. sz. 841. l.
1835. *Nero* mint hangász. Rajzolatok 1835. II. f. é. 34. 35. sz.
1835. *Bajza József.* Coriolán és a háborgó Róma. Aurora. 1835.
1844. *Tooth István.* A rómaiak történetei. Pest.
1847. *Magos Ernő.* Róma Augustus és részint Tiberius korában. Francziából. Pest.
1852. *Koczányi Ferencz.* Scipio (jellemzés). Családi Lap. 1852. 147. l.
1852. *Császár Ferencz.* A keresztény vértanúság kora. Csal. L. 1852. II. f. é. 193. 243.
1853. *Küvez Antal.* Diocletian és Florus. (Történeti kép.). Csal. L. 1853. II. f. é. 238.
1854. *P. J.* Közlemények. Montesquieu: »Elmélkedések a rómaiak nagyságának és hanyatlásának okai fölött« Csal. Lap. 1854. I. f. é. 303. 399. 451. 555.
1856. *Palásthy Pál.* Körrajzok Magy. Theodorik történetéből. Csal. Lap. 1856. I. f. é. 9. 56. 103. 200. 255.
1856. *Csengery Antal.* Római történet Rómában. Pesti Napló 1856. jan. 4. 5. 9. febr. 15. 16. 19-én.
1856. *Róma és Karthago.* A rozsnyói gymn. progr.
1856. *Pantke Theod.* Der Brand Roms unter Nero, mit besonderer Berücksichtigung der Frage, ob derselbe durch Zufall entstanden, oder von Nero veranlasst worden sei. A nagyszebeni kath. gymn. progr.
1857. *Schmidt W.* Die Geten und Daken. A nagyszebeni es. k. gymn. progr.
1857. *Ficker Henr.* Aquincum und seine Ueberreste. A budai kath. gymn. progr.
1859. *Schatter József.* Ueber das alte Mursa. Az eszéki kath. gymn. progr.
1859. *Lonkay A.* Tanulmányok a római történet s különösen a második pun háboru fölött. Tan. Lap. 1859. II. 533. 545. 558. l.

1860. *Hilócsky Béla*. A vesztá szűz. (Történ. beszély). Di-vates. 1860. 402. 410. l.
1864. *Huszár Imre*. Szörnyeteg volt-e Neró? (Történelmi vázlat a Cornhill Magazine után) Föv. Lap. 1864. 48—53. sz.
1864. *Jánosy Gusztáv*. Róma hanyatlása korából. Janin Gyula után. Magy. Sajtó. 1864.; 224. 228. 230. sz.
1866. Kleopatra (Tört. tanulm.) Magy. Vil. 255—258. sz.
1868. *Heggyessy Pál*. A római birodalom hanyatlása és bukásának története. Az angolból Gibbon Ed. után. Ism. Lukács Béla. Hazánk 1869.; 28. 39. sz. és Hon 1869. 205. sz.
1868. A római élet Augustus korában a korabeli költők rajza után. Független Lapok. 1868. 86. 87. 88. sz.
1869. *Geiger Hermann*. Lidia. Kép Márk Aurél császár ide-jéből. Pest.
1870. *Tibold Özséb*. Világtörténelmi helyek zsebszótára. Pest. 1870.
1871. *V. J.* A provinciák a római császárság korában. Reform. 1871.; 100. 107. sz.
1871. *V. J.* Császár-esinálás Rómában (Etudes et portraits du siècle d'Auguste. Par M. E. Beulé) Reform 1871.; 171. sz.
1871. *V. J.* Claudius és feleségei (Beulé után) Ref. 1871.; 175. sz.
1872. *Kudelka István*. A római köztársaság utolsó küzdelme. A pestvárosi főreált. progr.
1872. A fényűzés a rómaiaknál és egyebütt. Friedländer nyomán. Reform. 1872.; 121. sz.
1872. Cleopatre. Blaze de Bury tanulmánya a »Revue des deux Mondes«-ban. Pesti Napló 1872.; 152. 153. 154. 156. sz.
1872. *Weisz József*. Róma szelleme (vázlatok fénykorából a kultúra terén) Reform 1872.; 152. 154—156. sz.
1873. *Hampel József*. Aquincum. Pest.
1873. *A—e. Nero*. (Reman »Antikrisztus« című művéből). Pesti Napló. 1873.; 137. sz.

1873. *Molnár Antal*. Augustus és kora. Reform. 1873. 221—223. sz.
1873. Tiberius. Reform. 1873.; 269. sz.
1873. *Molnár Antal*. Livia (Beulé »Augustus«-ából) Re-form. 1873.; 312. 313. sz.
1873. *Pör Antal*. Róma története a nyugoti birodalom ele-nyésztéig. Pest. Bir. Morgenstru Henrik. M. Tanügy 1874. 166. l.
1874. *Farkas Antal*. Tiberius ifjú kora. (Beulé könyvéből) Reform 1874.; 8. sz.
1874. *Toldy István*. A rómaiak története. Mommsen Tiva-darnak 5-ik kiadása után ford. Pest. 2. füz.
1874. *Dr. Molnár Antal*. Julia (Beulé »Augustus«-ából) Reform. 1874.; 58. sz.
1874. *Cs. J.* Most és kétezer év előtt. Figyelő 1874.; 133. l.

b) Külföldi munkák ismertetése.

1837. Geschichte Roms in seinem Uebergange von der republikanischen Verfassung. Von W. Drumann. I. Th. Königsberg. 1835. Ism. H—y. Tud. Gyűjt. 1837. II. 119.
1847. Barchardi. Staats- und Rechtsgeschichte der Römer. Stuttgart. 2. B. 1841/44. és Walter »Geschichte des römischen Rechts bis auf Justinian 1845. 2. Aufl. Ism. Gr. M. J. Budapesti Híradó 1847. I. 600. l.
1867. *Carl Péter*. Römische Geschichte in 3 Bänden. Halle. 1867. és Albert Schwegler. Römische Geschichte I. 1. (Das Zeitalter der Könige). Ism. Dr. Heinrich. Tan. Egly. Közl. 1867. V. 35. l.
1872. *Friedländer*. Bilder aus der Sittengeschichte Roms. Ism. Molnár Antal. Reform. 1873. 159. sz.
1873. Augustus seine Familie und Freunde von Beulé. Ford. Dr. Döhler Halle. 1873. Ism. Figyelő. 1873. 168. l. és Reform a főlebb idézett czikkeken. Dr. Heinrich Magy. Tanügy. 1873. 459.

**A classica philologia magyarországi *) könyvtárában
előforduló írók névsorozata.**

- Abday Asztrik 90. l.
Adami János 87. l.
Agricola 78. l.
Alm Vilmos Dr. 134. l.
Aigner Lajos 92. 93. 102. l.
Ajtai A. Mihály 88. 152. l.
Alagics Antal Dr. 39. 120. l.
Albingi István 153. l.
Áldor Imre 58. 63. 92. l.
10. Alster János 164.
Antonius Jakab 146. l.
Aranka György 109. 143. l.
Arany János 84. 119. l.

Babics Kálmán 41. l.
Bajza József 136. 171. l.
Bakó Dániel 98. 166. l.
Baksai Sándor 125. l.
Balajthy József 99. l.
Balázs Ferencz Dr. 136. l.
20. Bálint Gyula 119. 130. l.
Balla Imre 54.
Ballagi (Bloch) Mór 72. 97.
Bologh György 110. 126.
Balugyánszky József 41. 63. 121.
Baráth Ferencz 52.
Baritz György 138.
Barla Szabó János 83.
Barsi József Dr. 156.
Bartal (Bartl) Antal 37. 57. 58.
69. 75. 85. 107. 108. 124.
145. 150. 156. 157. 159. 161.
162. 166.
30. Bartók Gábor 111.
Bászel Aurél Dr. 71. 91.
Batizfalvy István 103.
Báttaszéky Lajos 73. 85. 148.
Becker György 151.
Becsek Sándor 54.
Belák József 147.
Bél András Károly 61. 70.
Bél (Bélius) Mátyás 151. 165.
Bellitz János 153.
40. Bene J. S. 40.
Benkő Ferencz 87. 146.
Beregszászi Nagy Pál 85.
Bergler István 59. 64.
Bernolák Antal 165.
Berzay Elek 161.
Bessenyei György 124.
Bihari Péter 86.
Biró Béla 169.
Biró István 99.
50. Boösor István 154.
Boda (Egyházias Radóczy) József 136.
Bodon Ábraham 143.
Bogáti Miklós 72.
Bolemann István 154.
Bornemisza Péter 74.
Borszéky Antal 91.
Bocsányi András 94.
Brassai Samu 121. 124. 145.
159. 160.
Brately Vazul 63.
60. Bröder Gottfrid 153.
Brunner József 139.
Buczy Emil 69. 92. 99. 150.

*) Ide számítva a »Három királyság«-ot.

- Budai Ezaiás 91. 140. 149. 153.
157. 161. 165.
Budaváry József 86. 108. 133.
140.
Budenz József 65. 86. 97. 165.
Büringer János 165.

Carlowszky Zsigmond 169.
Cebecauer János 48.
Cesinge (Pannonius) János 59.
70. Chevalier Lajos 103.
Chierenyi Mihály 79.
Christ József 162.
Csalomjai 144.
Csányi Ferencz 91.
Csaplár Benedek 69.
Császár Ferencz 85. 171.
Cselh (Cserkúti) József 169.
Csolkövi (Kölessey) 60.
Csemiczél Cseminszky Sándor
46. 74.
80. Csengery Antal 62. 171.
Csepregi Nándor 88.
Cserci Miklós 138.
Cserny Károly 112. 120. 160.
Csery József 169.
Csiky Kálmán 125.
Csoma Mihály 120. 149.
Czaktornyal János 97.
Czanyuga József 159.
Czínke Ferencz 117.
90. Czuczor Gergely 118. 127. 138.
139.

Dálnoki Benkő Márton 115.
Dálnoki János 59.
Dankovszky Gergely 49. 62. 85.
94. 95.
Dávid István 65. 156. 162.
Dayka (Ujhelyi) Gábor 47.
128.
Deák (Erdőberényi) János
164.
Deák Sándor 117. 155. 168.
Deáky Fülöp Sándor 87.
Deáky Zsigmond 80.
100. Décsy (Detzi Tzilmor) János
135. 163.
Deidrich György 51.
Dessewffy József gróf 48. 55.
74. 79. 80.
Dobay Székely András 110.
Dobronoki István 160.
Doleschal Pál 153. 170.
Domanovszky Endre 51.
Döbrentei Gábor 38.
Döme Károly 123. 128.
Dugonits András 57. 61. 135.
142. 171.
110. Dunay Ferencz 109.

Édes Gergely 47. 117. 118.
Edvi Illés Pál 38. 68. 89. 109.
134. 138. 141. 154. 157.
Egyed Antal 129. 130. 141.
Elscher János 97. 98. 160.
Erdélyi János 91.
Erődy Béla 102.

Fabicheli József 44. 46. 47. 50.
53. 65. 68. 73. 74. 75. 76.
Fabián Gábor 92. 101. 105.
111. 125. 137. 142. 168.
Fabián József 114.
120. Fabián Mihály 70.
Fabricius (Szikszói) Balázs
163.
Faddy Kristóf 137.
Farkas Antal 173.
Farkas Elek 166.
Fáy András 111.
Fekete János gróf 128. 130.
Fenyéry 68.
Ferenzi (Pápai) János 139.
Ficker Henrick 171.
130. Fialy Henrik 42. 166.
Finkei József 75. 93. 98. 155.
Fischer Lajos 71.
Fischer Simon 51.
Fojtényi Cassián 119. 120.
Fojtényi János 83. 87.
Földi János Dr. 47. 109. 117.

- Forrai (Szaboecinyi) Endre 123.
 Forró Pál 115.
 Forberger G. D. 39.
 140. Fortunatus Mátys 137.
 Franke 56.
 Frankl István 82.
 Fuchs János 124.
 Fuchs Tamás 40, 109.
 Fülöp Alajos 85.
 Fűsi Pius 108.
 Fűssy Tamás 179.
- Gai György 161.
 Garami (Kadlecsek) Richárd 43, 58, 102, 113, 122, 127, 140, 142, 150, 160, 170.
 150. Garda József 87.
 Garzó Mihály 129.
 Gauzer János 40, 41, 62, 75, 96, 97, 101, 158.
 Geiger Hermann 172.
 Gerber Arnold Dr. 139, 158.
 Gerlach Benjamin 102.
 Gondot D. 75.
 Gotthard Nándor 75.
 Göbbel J. 38.
 Gönczy Pál 155.
 169. Grailich Ferencz 153.
 Greguss Ágost 126.
 Gretser Jakob 94.
 Grigely József 153, 154.
 Grosser János 110, 133.
 Gruber Antal 150.
 Gubernát Antal 167.
 Guzmics Isidor 50, 74, 77, 89, 92, 99.
 Gyártás István 142.
 Gyöngyösi István 57, 109.
 170. Gyöök 96.
 Gyurits Antal 96, 108, 121, 143, 156, 157, 162, 170.
- Haas Mihály 43, 160.
 Habermann Jonathan 51, 52, 95.
 Hadad 73.
- Halder Konrád Dr. 40, 95.
 Holimbai 68, 89.
 Hallerkői Haller János gróf 61.
 Halmi Gyula 111.
 Hampel Antal Dr. 127.
 180. Hampel József Dr. 172.
 Harrach (Erödy) Béla 63.
 Harrach József 94.
 Hatvani István 45.
 Hatvani Pál 72.
 Haufer János Dr. 62, 144.
 Hegyessy Pál 172.
 Hegyi József 110.
 Hehelein Károly 162.
 Heiden Sebald 160.
 190. Heinrich Gusztáv Dr. 43, 104, 107, 113, 127, 173.
 Helembai Sándor 164.
 Héltai Gáspár 45, 108.
 Henisch György 164.
 Henszleman Imre 60, 92.
 Honyei Dávid 112.
 Hermann Lénárd 51.
 Hertelendy Gábor 60.
 Hetényi János 150.
 Hidas Kornél 158.
 200. Hillebrand József 45.
 Hilószky Béla 172.
 Hindy Mihály 130, 145, 147.
 Hochegger Ferencz Dr. 39, 109.
 Hofer Károly 104.
 Hofer Endre 57, 97.
 Hoffmann György 136.
 Hoffmann Pál Dr. 112.
 Holéczy M. 58, 99, 120.
 Holle Fülöp 84.
 210. Hollósy Zsigmond 95, 96, 98, 100, 113, 135, 136, 149, 160, 166, 170.
 Hóman Ottó Dr. 37, 46, 49, 63, 68, 77, 93, 96, 121, 140, 148, 158.
 Homonnay (Irmesi) Imre 113, 126, 146.

- Honter 94, 98, 151.
 Horvát István 42, 66, 94, 166.
 Horváth András 128, 144.
 Horváth Bálint 161.
 Horváth Cyrill Dr. 39, 40, 101.
 Horváth Dániel 106.
 220. Horváth János 89.
 Horváth József 133.
 Horváth Zsigmond 147.
 Horváth (Vezekényi) Zsigmond 71, 75, 79, 95, 97, 101, 156, 160, 170.
 Hunfalvy János 78.
 Hunfalvy Pál 51, 52, 56, 57, 60, 62, 69, 70, 74, 78, 95, 103, 107, 114, 158, 166.
 Huszár Imre 104, 107, 172.
 Huszti Péter 141.
 Hutter Antal 112.
- Illei János 106.
 230. Ilyés András 108.
 Ilenczfalvy Szász József 48.
 Imre Sándor 39, 41, 64, 98, 101, 157, 162.
 Irmei Ferencz 52, 71, 103, 148.
 Iványi István 102, 124, 160.
- Jakab István 89, 147.
 Jakabfalvy Gyula 79.
 Jakabfalvy András 92.
 Jámbor Pál 144.
 Jambressich András 165.
 240. Jancsó Lajos 62.
 Jánosy Gusztáv 172.
 Javurek János 150.
 Juhász Mihály 38, 100, 107.
 Jurkovič János 150.
- Kajdi Imre 131.
 Kálniczky Benedek 98.
 Kállai (Nyir) Tamás 165.
 Kaposi Pál 164.
 Károlyi István 84.
 250. Károlyi Péter 94.
- Kassai József 166.
 Kazinczy Ferencz 47, 53, 55, 68, 81, 110, 117, 118, 129, 135, 139, 141, 143, 149.
 Kazinczy Gábor 54, 111.
 Kocskeméti Dániel 129.
 Kelp István 157, 168.
 Kérészi István 156, 166.
 Kéri Sámuel 136.
 Kis János (Superintendes) 38, 49, 51, 73, 79, 84, 87, 88, 109, 110, 115, 117, 118, 123, 130, 131, 134, 136, 138, 140, 147.
 Kis János Ifjabb 51, 60, 66.
 260. Kiss András 96.
 Kiss Elok 148.
 Kiss Lajos 79, 95, 98, 100, 103, 158, 162.
 Kislaky Mór 149.
 Kismarjai Pál 151.
 Klein Ephraim 160.
 Klemm Ede 167.
 Koch E. 96.
 Koczányi Ferencz 37, 42, 80, 111, 156, 158, 159, 161, 166, 168, 171.
 Kolmár József 162.
 270. Kolombán János 84.
 Komáromy Károly 132.
 Komáromy Lajos 41, 96, 103.
 Komenszky (Comenius) János 164.
 Kónyi János 53.
 Korodi Lajos 61.
 Kostič József 54, 57, 62, 75, 93, 169.
 Kovács Gábor 90.
 Kovács János 121.
 Kovács Imre 130.
 280. Kovács József 108, 109, 114, 115, 123, 126, 130, 134, 141, 142.
 Kovács Nándor 132, 133, 160.
 Kovácsi János 166.
 Kováts 107.

- Kováts Sámuel 88. 99. 147.
 Kovásznai Sándor 110. 133. 140.
 Kölesey Ferencz 59. 60. 62. 63. 74. 80.
 Köleséry Sámuel 141.
 Köpesdi Sándor 86. 91. 97. 122.
 Krausz Salamon Dr. 52. 71.
 290. Kresznerics Ferencz 123. 165.
 Krichenbauer Antal 168.
 Kudelka István 172.
 Kultsár István 130.
 Kún Gyula 127. 166.
 Kún Pál 51. 63.
 Kunich Rajmund 59. 80.
 Kuttner Sándor 85.
 Kürcz Antal 133. 171.
 Ladányi Gedeon 100.
 300. Ladvér Illés 169.
 Laky Demeter 118. 125.
 Lassel Jenő 150.
 Lassó István 121.
 Lászlófi J. 101.
 Lehr András 119.
 Lehrer János 169.
 Lejay Gábor 152.
 Lengere J. 93. 121.
 Lengyel Zsigmond 166.
 310. Lothenyei 72.
 Lévay Imre 145.
 Lévay József 135.
 Lichner Pál 69. 64. 95. 98.
 Liehhardt Lukács Dr. 39. 95.
 Lipp Vilmos 63. 76.
 Liptay Sámuel 66. 108. 118. 132.
 Liszka Béla 84.
 Lisznyay Kálmán 83.
 Lonkay Antal 40. 54. 60. 74. 101. 160. 171.
 320. Loos József 91.
 Lósi Pál 159.
 Losonczy László 135.
 Lubrich (Garamszeghi) Ágost 104.
 Lukács Béla 172.
 Lutter Nándor Dr. 156.
 Madiera 63.
 Magos Ernő 171.
 Majxner Franjo 76.
 Makáry György 119.
 330. Málik Vinceze 156. 168.
 Malmosi Károly 64. 76. 86.
 Mannhardt Ignác 168.
 Maresch Antal 70.
 Márk Pál 127.
 Márki József Dr. 144.
 Markovits Rókus 39.
 Markus Miklós 114.
 Márton József 165.
 Márton István 94. 127. 132. 152.
 340. Mány Pál 65.
 Maurach Mátyás 164.
 Mátrai E. 71.
 Matskási Ferencz 67. 74. 77.
 Mayer L. 91.
 Mede Pál 141.
 Megiserus Jeromos 164.
 Méhes István 127.
 Maijsnar Ignác 75.
 Melczér József 120.
 350. Melezer Lajos 154. 161.
 Mesiota J. Dr. 109.
 Mészáros Károly 100. 168.
 Mészáros Nándor 76. 98.
 Mezner Rudolf 168.
 Mihály István Dr. 139.
 Mihályi Károly 156. 162.
 Mihaltz István 136.
 Mindszenty Gedeon 170.
 Miskolczi Ferencz 165.
 360. Mitrovits Gyula 148.
 Mocsy Antal 132.
 Mokry Benjamin 38. 56. 165.
 Molnár (Szenczi) Albert 152. 164.

- Molnár Antal 43. 173.
 Molnár Ferencz 108.
 Molnár Gergely 151.
 Molnár György 151.
 Molnár János 44. 49. 51. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 62. 65. 67. 68. 70. 72. 74. 78. 88. 105. 116. 122. 123. 125. 134. 137. 146. 147. 157. 163.
 Molnár István 98.
 370. Molnár (Agyagos) Samu 154.
 Molnár (Fel. Apathi) Sándor 129.
 Monoszlói János 112.
 Mrzovits Abrahám 128.
 Murmelius János 163.
 Mutschbacher Alajos 170.
 Müller János 139.
 Müller Mátyás 155.
 Müller Nándor 110.
 Nagy Ferencz 122.
 380. Nagy János 143.
 Nagy Imre 40. 86.
 Nagy (Felsőbüki) Lajos 108.
 Nagy (Peretsényi) László 42. 128. 141.
 Nagy Márton 71.
 Nagy Miklós 103.
 Nagy Péter 85.
 Naláczy István báró 73.
 Németh Antal 99.
 Németh Pál 45.
 390. Németh Antal 45. 71. 170.
 Németh László 153.
 Némethy Pál 153.
 Néri Pál 96.
 Névy László 93. 146.
 Ney Ferencz 169.
 Novák Dániel 89. 147.
 Novich József 120.
 Nuber Sándor 159.
 Nyulassy Antal 100.
 400. Ömpolyi 40.
 Ormos József 55.
 Oswald Miklós 71.
 Pados János 124.
 Pakosta János 54.
 Palásthy Pál 171.
 Pantke Theodor 171.
 Pap György 59. 98.
 Pap (száldobosi) János 161.
 Pap (Vajdaskamarási) Lőrincz 99.
 410. Pap Mihály.
 Páriz-Pápai Ferencz 164.
 Pasteiner Gyula 124. 148.
 Pataki Mózes 150.
 Pauer Imre Dr. 103.
 Pauly Ferencz Dr. 120. 122. 141.
 Pavisevič István 42.
 Péchy Imre 48.
 Péchy István 48. 67.
 Pécsi János 53. 67. 68. 83.
 420. Péczely József 45. 61. 62. 81. 106. 125. 144.
 Pélham Máté 116. 150.
 Peregriny Elek 85. 159.
 Perlaky Sándor 52. 106.
 Pesti (misséri) Gábor 45. 163.
 Petki János 138.
 Petőfi Sándor 137.
 Petrik Jakab 101.
 Petrovich Ferencz 42. 124. 160. 169.
 Petz Lipót 69.
 430. Pintér Endre 111. 112.
 Pomei Ferencz 152.
 Pongrátz Gellért 130.
 Pór Antal 87. 104. 173.
 Pottokár Péter 76.
 Prágai András 105.
 Preysius Christoph 112.
 Pupikoff A. 68.
 Pyber (Gyerkenyi) Benedek 137.

- Quartier Philibert 113.
 440. Rácz István 138.
 Radányi József 104.
 Báday Gedeon Id. Gr. 142.
 143. 144.
 Rajnis József 129. 142. 143.
 Rákossy Jenő 61.
 Récsy Emil 91.
 Reichel Károly Dr. 120.
 Regényi István 166.
 Remete József 144.
 Révai Miklós 48. 59. 67. 73.
 109. 116. 128. 134. 141.
 450. Révész Imre 89.
 Ribiczai Dániel 139.
 Riesel Mihály 39. 100. 148.
 Ring Mihály Dr. 68. 109. 114.
 124. 127. 140.
 Riskó Ignác 82.
 Rokonstein Lipót 122.
 Rónai Béla 168.
 Rosa Pál 54.
 Rosty Zsigmond 167.
 Rožek János 123. 167.
 460. Romy Károly 96. 99.
 Saághy Vendel 111. 131.
 Sággy Gyula 148.
 Sággy Károly 55. 57.
 Sambucus (Zsámboki) János
 50. 55. 56. 58. 64. 67. 69. 77.
 78. 112. 116. 120. 131. 133.
 142. 159. 170.
 Sándor István 165. 170.
 Sárreői 132.
 Sárváry Béla 107. 111. 124.
 Schatter József 171.
 Schedius Lajos 94. 110. 142.
 470 Schell Miklós 103.
 Scherff Armin 70. 107.
 Schiefner Gyula 124. 127.
 Schiel Ferencz 168.
 Schill Salamon 170.
 Schirkuher Mórícz 39.
 Schlott Gyula 97.
 Schmidt Károly 76.
 Schmidt W. 171.
 Schneider Imre Dr. 40. 75.
 480. Schönauer Andre 157.
 Schoenwisner István 87. 146.
 Schröer Tóbiás 37. 87. 147.
 Schudek János 153.
 Schwarz A. 67.
 Schwarz (Szt.-Katalna) Gyula
 73. 77. 101. 102.
 Sebestyén S. 157.
 Sebők F. Árkád 62. 143. 144.
 Severini János 152.
 Silberstein Adolf 41.
 490. Simonyi Pál 69.
 Sintenis Frigyes 148.
 Sirach C. B. 146.
 Soarins Cyprian 152
 Soltész Ferencz 95. 98. 155.
 166.
 Somogyi Gedeon 131.
 Somosi 95.
 Srabec Armin 121.
 Stamborszky Lajos 93.
 Stancsics Mihály
 500. Stanislaides Dániel 37.
 Steiner Lajos 104.
 Steiner Zsigmond 166.
 Stettner János 39. 100.
 Stipesics Alajos 84. 87. 146.
 Sturm János 113.
 Sturman Ferencz 130.
 Sujánszky Eustach 85.
 Sülley Máté 100.
 Sümeghy Pál 155. 161.
 510. Sváby Pál 148. 162.
 Sylvanus György 46. 65. 66
 72. 78.
 Szabó (Baróti) Dávid 116. 126.
 143.
 Szabó (Sepsí Zalányi) Elek
 126. 132.
 Szabó József 57. 81. 85.
 Szabó István 44. 45. 46. 54.
 57. 58. 60. 65. 81. 82. 86.
 100.

550. Széphalmi 47.
 Szeremley Károly 60.
 Szerencse Menyhért 159.
 Szigethy Gyula 167.
 Szilágyi Ferencz 114. 124.
 153. 159.
 Szilágyi János 157.
 Szilágyi István 163. 166.
 Szilágyi István idősb 164.
 Szilágyi Márton 78.
 Szilágyi Sámuel 136.
 560. Szilvásnfalvy Imre 163.
 Szinyey Gerzson 156.
 Szlemenics Pál 119. 125. 130.
 Szóják János 138.
 Sztróckay Antal 125. 126.
 Szvorényi József 91. 146.
 Szűcs Dániel 75.
 Szűcs István 155.
 Támár Imre 40.
 Tapárky János 72.
 570. Tatai András 95. 119. 120.
 154. 161.
 Tatai István 158.
 Taubner Károly Dr. 48. 51. 54.
 Tekusch Mihály 153.
 Tély Iván Dr. 37. 47. 49. 52.
 54. 60. 61. 63. 69. 72. 73.
 75. 76. 79. 87. 89. 92. 93. 95.
 86. 97. 98. 100. 101. 102.
 139. 140.
 Tertina Mihály 166.
 Thaisz Endre 56. 123. 165.
 Thewrewk (Ponori) Árpád 77.
 90. 170.
 Thewrewk (Ponori) Emil 41.
 48. 49. 53. 60. 61. 63. 64. 65.
 70. 84. 90. 104. 107. 124.
 167.
 Thön Gottfried Dr. 40. 101.
 148.
 580. Tibold Özséb 172.
 Tihamér 81.
 Timon Sámuel 152.
 Tipka Antal 42.
 Szabó Károly 48. 56. 63. 75.
 78.
 Szabó (Szentjóni) László 119.
 128. 130.
 Szabóky Adolf 91. 100.
 Szaicz Antal 137.
 520. Szalay Alfréd 168.
 Szalay László 111.
 Szalkai Antal 142.
 Szalkay László 163.
 Szalmás Endre 106.
 Szamosi János 63. 85. 93. 140.
 157. 160. 162. 166. 167. 168.
 Szántai Mihály 164.
 Szarvas Gábor 42. 96. 132.
 133. 156. 160.
 Szász Gerő 63.
 Szász Károly 93. 119. 154.
 530. Szász Mózes 88. 147.
 Szászky Tomka János 37.
 Szatmári Fábri István 68.
 Szathmáry Mihály 116.
 Szatmári (Paksi) Pál 88.
 Szeberényi Lajos 147.
 Széchen Antal gróf 140.
 Szegedi Sándor 124. 131. 166.
 Szegő Mór 101.
 Székács József 66. 69. 72. 81.
 84. 119. 120.
 540. Székely József 144.
 Szénássy Sándor 124. 145. 155.
 156. 158. 159.
 Szécsényi Imre 38. 106. 110.
 129. 134. 135. 138. 139.
 Szentgyörgyi Gellért 69. 74.
 77. 127.
 Szentgyörgyi István 152.
 Szentkláray J. 112.
 Szentmártony József 119. 121.
 Szentpétery Károly 158.
 Szép János 106. 110. 113.
 133.
 Szepesi Imre Dr. 37. 40. 41.
 58. 61. 62. 70. 95. 96. 97.
 101. 155. 157.

- Toepler Károly 59.
 Toepler Theophil 154.
 Tokody 139.
 Toldy (Schedel) Ferencz 40.
 42. 65. 130. 154. 167.
 Toldy István 66. 92. 180. 173.
 Tomor Ferencz 112. 113.
 590. Tooth István 103. 171.
 Tordai Gelei Zsigmond 56.
 Torkos Sándor 92. 101.
 Török (Ponori Thewrewk)
 József 83. 126. 164.
 Tóth Endre 69. 129.
 Tóth József 52.
 Tóth Lajos 161.
 Tóth (Ungvári Némethi)
 László 58. 68. 73. 78. 81.
 Travnicsek Hubert 95. 156.
 Tsáktornyai Mátyás 99. 167.
 600. Turselinus Horác 152.
 Turzó János 152.
 Tuschár 39.
 Tüdös János 133. 156.
 Türk M. 64.
 Unger Károly 85.
 Vagács Caesar 156. 161. 168.
 Vahot Imre 92. 150.
 Vajda Viktor 125.
 Vajdafi Gejza 124.
 610 Vajdafi (Vajdisek) József 119.
 135. 144.
 Valkó Endre 155.
 Váli István 170.
 Vályi Nagy Ferencz 53. 59.
 60. 67.
 Váry Gellért 41. 102. 103.
 148. 169.
 Vásárhelyi János 48.
 Vass József 127. 128. 156.
 Vass László 42. 54. 112.
 Vaszary Dózsa 69.
 Veress Ignác 41. 42. 50. 57.
 65. 71. 127. 128. 131. 140.
 145. 156. 162. 166.
 620. Verseghy Ferencz 44. 117.
 Virág Benedek 110. 117. 118.
 Vitéz Lajos 102.
 Vranich (Verantius) Fauszt
 163.
 Vörösmarty Mihály 126.
 Wachtel Dávid 59.
 Wágner Bálint 53. 73. 77. 94.
 137. 159.
 Wagner Ferencz 165.
 Walser Jakab 70.
 Warga János 155.
 630. Weisz József 172.
 Wenzel Gusztáv 59.
 Wimmerer Ferencz 150.
 Winterkorn Sándor 98.
 Wiski Pál 129.
 Wittstock Henrik 39. 109.
 Wlassics Gyula 87.
 Wohl Keresztély 113.
 Wolf Antal 96. 157.
 Wratschko Ferencz 63.
 640. Zabeler Jakab 99.
 Zachár András 161.
 Zalai Dezső 125.
 Zamagna Bernát 59.
 Zechenter Antal 47. 56. 123.
 Zeykfalvy Idősb Zeyk János
 48. 51.
 Zichy Antal 119. 120. 121.
 Zilahy Károly 44.
 Zombory Lipót 60. 61.
 Zsarnay Lajos 98. 161.
 650. Zsigmondý Sámuel 95.
 Zsihovies Ferencz 38. 155.
 Zsoldos Ignác 137.
 653. Zwanziger Keresztély 112.

Köszönet nyilvánítás.

Nem mulaszthatom el ez alkalommal mély köszönetemet kifejezni mindazoknak, kik adatok szolgáltatásával és szíves utasításaikkal lehetővé tették, hogy ezen munka oly bő tartalma lehessen; különösen köszönettel tartozom *Szinnyei József*, a m. k. egyetemi könyvtár őrének; *Ponori Thewrewk Emil* tud. egyetemi tanárnak; *Zsilinszky Endre* tanárjelöltnek és *Hellebrandt Árpád*, volt tanítványomnak.

A szerző.